פרשת **ויחי** תשפ"ג לפ"ק | גליון תתת"פ שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר
בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א
בני ברק יצ"ו

זבולון לחוף ימים ישכון

מלחמה כבידה פרצה בין שתי מדינות גדולות אשר שכנו זו ליד זו, ריח של פצצות ועשן מילאו את רחובותיהם ואוירה של מתיחות ריחפה בחללה, היה זה אחרי כמה שנים של מריבות קשות על גבולות המדינות וכאשר יצא הקצף יצאו למלחמה אחד על השני.

צבא של חיילים עם כלי מלחמה בידם הלכו בראש הגדוד, ועל צבאם עמד חייל אמיץ וחזק אשר הוא היה הגיבור שבהם והוא הגבר אשר השליך עצמו מנגד להילחם עם שונאי המלך בחירוף נפש.

מלמולי זיעה נטפו על פניו המיוגעות בעת אשר גבר האוייב ובכל כוחו היה זורק עליהם חצים ובליסטראות עד השמדם, בגודל מסירותו להמלך היה החייל מכין בעצמו גם את החיצים למלחמה, פעם אחת באמצע המלחמה אזלו החיצים שהכין לו.

בצר לו פנה אל חברו ושאל לו אם יוכל עכשיו להשתמש בחיצים שלו, צחק עליו חברו והביט עליו בתמהון: וכי מה איכפת לי אם תשתמש בהחצים שלי, והרי כל החצים של חיילי המלך מיועדים לתפקיד אחד להכניע את האוייב, ואם כן בוודאי שכאשר אזלו החצים מאמתחתך אתה יכול לקחת ממנו, ובלבד שתנצח המלחמה.

משל זו המשיל החפץ חיים כאשר דיבר במעלת גודל חשיבות מחזיקי תורה ותומכיה, כל ימי האדם אשר חי על האדמה הינם ימים של מלחמה ארוכה, המלחמה ביצר הרע.

התורה הקדושה ומצוותיה הן המה החיצים המסייעים להאדם להלחם עמו וכמו שאחז"ל בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין כנגדו, אכן כאשר אזלו החצים מאמתחתו ומוכרח הוא לעזוב את כותלי ביהמ"ד בכדי להביא טרף לביתו, האם יעלה על הדעת שכאשר יקח את החצים שהכין חבירו – דהיינו לימוד התורה של הישכר – נחשב בעצמו כלומד שהרי בזכותו מתרבה לימוד התורה בעולם, וכאשר תסתיים המלחמה בנצחון, וודאי שהנצחון ייחשב גם על שמו.

והוא הדבר אשר בירך יעקב את בניו ואמר "זבולון לחוף ימים ישכון" ופרש"י "שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה" ובזה חלק כחלק יאכלו בזכות לימוד התורה של יששכר, שהרי גם הוא עומד על המשמר כגיבור מלחמה מול היצה"ר, רק שהוא משתמש בחציו של חבירו.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ג
קדוש יאמר לו ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
פיתוחי קרת ..... ו
חוקים להזדהם ..... ז
פשיבכהלכה ..... ח
לשכת הסת"ם ..... פ
לוח ההילולא ..... י
דבר בעתו ..... יא
נועם שבת ..... יב
פשולחן מלכים ..... יג
דברות קודש ..... ד

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

יגיעה בסור מרע, שוה לעבודה נעלה בכוונות ויחודים

ויחי יעקב בארץ מצרים וגו', ע"פ הפסוק **"זמרו כבוד שמו שימו כבוד תהלתו".** נראה פירוש, היות התחלת אדם בעבדות הבורא ב"ה בוודאי אינו יכול תיכף בהתחלתו לעלות במדרגת עליונים, **כי עדיין סכבוהו זרים במחשבתו הדבוקה בעוה"ז השפל והבליו.** אבל צריך אדם מקודם לפנות מחשבתו ולזמר עריצים המה הקליפות המבלבלים אותו מעבודתו, **ולזה צריך עבודה רבה.** ואחר כך יפנה עצמו לעלות במחשבות קדושים ביחודים וכוונות עליונים, **ואז נחשב לו אותה העבודה שעבד בתחילתו, והיא לזמר עריצים, כאותה העבודה החשובה העיקרית שעולה בה לתכליתו כיון שכוונתו הכל לשם שמים והכל אחד.** וזהו **"זמרו כבוד"** כו' פירוש כנ"ל שהעבודה של זמיר עריצים הוא חשוב כמו **"שימו כבוד תהלתו"** ש"תהלה" נקרא המדריגה הגדולה של הצדיק שמאיר לעולמות עליונים, ו"תהלה" הוא לשון אור כמו "עטישותיו תהל אור".

וזהו ג"כ הפירוש כאן: **"ויחי יעקב בארץ מצרים"** ששם היה עבודתו במדרגת קטנות מחמת שהיה בארץ מצרים מקום הקליפות, **והיה עיקר העבדות לזמר עריצים, אעפ"כ היה נחשב לו זה כשאר שנותיו שהיה עובד בהם במדריגות גדולות.** וזהו **"ויחי ימי יעקב שני חייו"** פירוש **שזה היה נחשב לו כמנין שאר שנותיו בשוה** כנ"ל.

נועם אלימלך

אין בכח שכלינו להשיג תכלית ענין ירידת יעקב במצרים, גלות וגאולת מצרים, וחיזוק גדול העולה מזה

ויחי יעקב בארץ מצרים וגו', וברש"י: "למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבן של ישראל". ובמדרש אי' עוד טעמים לסתימת הפרשה. **ויש לומר עוד טעם:** דהנה בריש פר' ויקרא מובא ברש"י **"ומה חיו הפסקות משמשות, ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה, ובין ענין לענין".** ומשמע דבמקום שיש ריוח, ופתוחה הפרשה בס"ת, שם המקום לעמוד ולהתבונן במהות הפרשה, ענינה ומעמה על בוריה. ובפרשתן 'ויחי יעקב' נרמז שעיקר חיותו של יעקב היה בארץ מצרים, ארץ נכריה, ושם הושלמה קדושתו ושלימות כנסת ישראל. וכן זרעו דוקא כשהיה גר בארץ לא לו, פרו ורבו לששים רבוא נפשות קדושות אשר אח"כ הוציאם הש"י גוי מקרב גוי לקבל תורה מסיני. ענין זה עמוק הוא מכדי שנבין אפס קצהו. ונשגב סודו מבינת אנוש. **ועל כן סתומה הפרשה, לומר שאין לך להתבונן במה שאין ביד שכלך להשיג. "רע"פ מרומז לנו בזה שלא ימס לבבינו מאשר אנחנו בעקבתא דמשיחא ובכל דור הנפשות מתקטנים ואיך נזכה לגאולה, כי רואים אנחנו מה שקרה לאבותינו בגלותם, אשר דייקא מתוך הגלות הגיעו וזכו לגאולה, כי כן רצונו ית'.**

תודה"ק בספר **פרי צדיק** בפרשתן

בך יברך ישראל, שהקטן לא יקנא, והגדול לא יתגאה

ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה. יש להתבונן, מה יתרון יש באפרים ומנשה שישראל יברכו את בניהם רק בהם, ולא יאמרו ישימך אלקים כראובן ושמעון כו'. ועוד, למה לא אמר זאת לעיל בברכתם, אחר "המלאך הגואל וגו' יברך את הנערים", והמתין בברכה זו עד אחר ששם את אפרים לפני מנשה. "והנראה, דהנה ידוע דכל התורה כלולה בעשרת הדברות (ראה רש"י שמות כד, יב:), ועשרת הדברות כלולים בדיבור האחרון, הוא **'לא תחמוד וכו' וכל אשר לרעך'** (שמות כ, יג. ראה פסיקתא רבתי כא, יז: "העובר על לא תחמוד כאילו עובר על עשרת הדברות"), **והוא להתרצות בגזירותיו ית' אשר מנע ממנו הטוב ההוא הניתן לחבירו, ולחשוב כי הוא ית' הוא לבדו היודע הטוב והנאות לכל אדם, ולא יקנא את חבירו. וכבר ידעת שהקנאה, התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם** (אבות ד, כא) **והוא כאשר ישפיע הש"י טובה אל האדם, לא יבקש בזה תאוה וכבוד, ויבא להתגאות על חבירו בזאת הטובה, רק אדרבא יכנע לפני בוראו ויחשוב כי הוא מצד החסד מבוראו עליו".** והנה, יעקב אבינו כאשר שם את אפרים לפני מנשה, וראה שאפרים לא נתגאה בזה, וכן ראה שמנשה לא נתקנא באפרים על כך, **לפיכך אחר שראה זאת בירכם: "בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים" מכלי גאות "וכמנשה" מכלי קנאה על טובת חבירו.**

אגרא דכלה

העונות הם מסמאין עיני האדם מלהאמין בצדיקים

הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם. "הורה דרך האמת, מה שהרבה בני אדם מדברים על צדיק אמיתי ומגנים אותו כי לא יבינו אותו ואת הנהגתו, **'כי הוא רחוק מאוד מהם, ע"כ נדמה להם כי הוא רחוק מדרך הנכון ואתם האמת'**, והסיבה לזה המה חטאות נעורים אשר הלכו עמו בקרי, ולא עשו תשובה, וע"י זה טח עיניהם מראות האמת, ואומרים לטוב רע ולרע טוב. (וכמו שפי' בספה"ק ד**'שלח ידיו בשלומיו'** הוא מחמת כי **'חלל בריתו'**, כי הוא ענין אחד **'יסוד צדיק'**) וזה: **'הקבצו'** שיעשו תשובה ויקבצו הנצוצות הנדחים הנפזרים בין הקליפות, וע"ז נופל לשון 'קיבוץ' כמ"ש 'מקבץ נדחי עמו ישראל', ואח"כ **'ושמעו בני יעקב'** לשון הבנה, יהיה להם הבנה להבחין בין טוב לרע, כי עתה נהפוך הוא והשקר הוא להם לאמת, וממילא **'ושמעו אל ישראל אביכם'** תבינו את הצדיק הנקרא בשם 'ישראל' (זה"ק ח"ג עג ע"א) **'והוא 'אביכם'**, כמו שכתוב (מ"ב ב, יב) **"אבי אבי רכב ישראל".**

דברי צדיקים

[זאלקווא תקפ"ו, להרה"ק מוה"ר דוב בעריש מאושפיצין זללה"ה, תלמיד הרבי הקודש מלובלין זללה"ה]

תורה ותפילה

זהרורי אורה מספרים הקדושים, בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים בכוחות אלהיים בתורה ותפילה עמודי עולמים, הצריכים חיזוק כל הימים

תפילה

אף מי שכבר נעשה ח"ו כסוס לפני היצה"ר הרוכב עליו, עכ"ז בכח תפילה ותחנונים לפני הש"י יפילו ממנו

יְהִי נָא יָחֹשׁ עָלַי דֶּרֶךְ שְׁפִיפֹן עֲלֵי אֹרַח הַנֹּשֵׁךְ עֲקֵבֵי סוּס וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אָחוֹר,לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה'. יְהִי האדם דָּן בְּקֹרֶב לִבּוֹ דִּבּוּר זה, אשר הַנָּחָשׁ' הוא היצר הרע, כתו כנחש שאין ממית בודאי, וזאת הוא כאשר האדם עדיין בבחי' עֲלֵי דֶּרֶךְ' דייקא, דהיינו שמסתכל בהיצה"ר והולך מיד הנה אז כתו רק כנחש. אמנם שְׁפִיפֹן' היינו היצה"ר נושך וממית וודאי כאשר מתנהג אדם עמו עֲלֵי אֹרַח' שמארח אותו בביתו היינו שהולך אחר עצתו הנבערה אז וודאי ממיתו כמאמר חז"ל (ברכות יח:) רשעים בחייהם קרויים מתים וכו'. והדר מפרש תחבולות היצר וזה אומרו הַנֹּשֵׁךְ' בתחלה רק עֲקֵבֵי' היינו עבירות שאדם דש בעקביו, ועל ידי זה נעשה לו האדם סוּס' לרכוב על צואריו להכשילו ר"ל.

ואם תאמר איש אשר אלה לו הנה אבד תקותו ולא יחליף עוד מדרכו הרעה הזאת, לזה אמר הנה וודאי וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ' זה היצר הרע אָחוֹר' בזמן אשר אדם קונה לב ומבקש ומתחנן לפניו יתברך ואומר לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה' אז השי"ת יסייע אותו שיוכל האדם להפיל את רֹכְבוֹ זה יצר הרע לאחורי הגדר, ודו"ק.

אור פני משה (פר' שופטים)

השגתינו בגדלו וטובו ית"ש, הוא מזה שחביב ואהוב עליו ית' תפילתנו ועבודתינו, אף מדיוטא תחתונה

יהודה אתה יודוך אחיך כו', כי ידוע **שכל אדם צריך להתחזק בלבו אמונה זאת שבוודאי אין הקב"ה מואס ח"ו בשום תפילת עמו ישראל כו' ויקר בעיניו דיבורים של עמו ישראל אפילו ממי שהוא חס ושלום בדיוטא תחתונה אף על פי כן מגיע מזה תענוג לחבורא יתברך.** ואל יחשוב אדם אם כן גדול כל כך מדת טובו של הקב"ה מה לי להתפלל בלב נשבר ונדכה בלא זה גם כן הקב"ה מקבל התפלה, אסור לאדם לחשוב כך, **כי ראוי לכל אדם שיחשוב הדברים החם קודם כל תפלה, דהיינו כמה מלאכים יש לו אשר כל מלאך הוא שליש עולם וחם כגרגיר החרדל בפני אופן אחד כו', מעתה יחרד האיש וילפת בעמדו להתפלל לפני מלך גדול כזה ומהראוי להזדעזע בכל אבריו** כו', ומזאת התפילה מגיע להבורא ב"ה תענוג הוא הגורם שפע בכל העולמות, כי הכל תלוי במעשה תחתונים על ידי תפילתינו ושירות ותשבחות שלנו.

ונמצא מזה ניכר גודל טובתו ית' שאע"פ שהוא מלך גדול, אע"פ כן יקר בעיניו מאוד דיבורנו כו', וכמו שיסד הפייט 'אשר אומיץ תהילתך ואבית תהילה וכו' והיא תהלתך'. ומזה ניכר גודל אהבתו בנו יתברך. וגם ראה עוד אהבתו שקראנו אחים כנאמר 'למען אחי ורעי', **ונמצא בזה חמדה הוא מושג אצלינו ועל זה שייך מלת 'אתה' ובמה 'יודוך אחיך' שחביבין עליו ית' הודאתינו ותפילתינו.**

קדושת לוי

תורה

תיקון ימי השובבי"ם ע"י תורה תפילה וצדקה, "ובעיקר ע"י לימוד תורה שבע"פ בכונת הלב ויראת שמים"

ויקרא יעקב אל בניו וגו' האספו וגו'. יש לרמז בכאן בהעיר לב ושום שכל. הנה ידוע דה' (ראשונה משם הוי"ה ב"ה) הוא בינה. ובינה לבא ובה הלב מבין. ומשם ההבל יוצא דרך שית עזקין דקנה אל ה' מוצאות הפה שהוא בחי' ה' תתאה. בסוד מלכות פה ותורה שבע"פ קרינן לה. וכשאחד מישראל פוגם ח"ו בה' מוצאות הפה כו' כמ"ש בזוה"ק על פסוק נצור לשונך מרע. ודריש 'מרע' לשון מרעין בישין יעו"ש, וכולא הוא בגין דה' תתאה הוא כביכול בפרודא מבעלה. וה' עילאה אינה משפעת משפעה אליה. ומזה נמשך כל הרעות ר"ל. וגם הפגם של ברית המעור בא מפגם ברית הלשון ר"ל. ועל פגם הברית תקנו קדמונינו ז"ל להתענות ולעשות תשובה בימי פרשיות של שובבי"ם כידוע מספה"ק. והנה הגם שנתמעטו כעת כח הדורות בעונותינו הרבים ואינם יכולים לעשות סיגופים ותעניות כראוי, עכ"ז מי שנוגע יראת ה' בלבבו צריך להתאמץ בכל יכלתו ולעשות תשובה על זה החטא כי גדול הוא מנשוא. ובפרט בימי פרשיות של שובבי"ם המסוגלים לכך. ומהראוי לומר ברכת תקע בשופר גדול. בכוונות הראויים כמבואר בסידור האריז"ל. גם היהי רצון הכתוב שם קודם התימת הברכה. והכל ביראת ה' וברעותא דלבא.

ועיקר התשובה הוא ע"י תורה ותפלה וצדקה. כל אחד ואחד לפי יכולתו, **ובפרט בלימוד תורה שבע"פ ולברר חלכה בליבון וברור יפה בזה הוא מקבץ חלקי הטוב והניצוצין קדישין ומברר אותן מתוך הקליפות להוציא בולעם מפיהם. בסוד חיל בלע ויקיאנו** (איוב כ, טו) **וזהו עיקר התיקון של פגם הברית. כי לימוד תורה שבע"פ בכוונת הלב ובכוונה שמו ית' הנכבד והנורא. וכש"כ מי שזוכה ללמוד תורה לשמה ממש וע"י תשובה כראוי מאסף ומייחד כל חלקי הטוב והניצוצין קדישין למקורן ולשורשן לה' תתאה ומייחד אותה בבעלה.** ולאשר שאדר כוונת הלב הן הן הדברים לזה מייחד לבא לפומא. היינו ה' עילאה לה' תתאה שהם בחי' לב ופה כביכול, ועפ"ז יש לפרש ולרמז כאן, **האספו** היינו ה'–אספו שתייחדו ותקשרו הה' [ההי"ן] וכנ"ל. **אזי ואגידה לכם.** מלשון אגד וקשר היינו שאקשר ואגין עליכם מכל הגזירות קשות ר"ל. **אשר יקרא גו'** אקשור ואסתום לבל יצא עליכם כלל. ואפילו אם יצאו ח"ו לא יוכלו להזיק ולהרע לכם כלל כו' והבן.

אוהב ישראל

ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלקים אני. ונראה לפרש בהקדם דברי הגמי רי"ע כי מטי להאי קרא בכי כתיב אישה הפרם והי יסלח לה, במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה והיתה שותה יין ומטמאה למתים, ללמדך שאפילו המתכוין לאכול בשר חזיר ועלתה בידו בשר טלה צריך כפרה, וביאר בנזה"ק מה דבכי רי"ע בהאי קרא, דרי"ע ידע שהוא יהיה נתפס בעון מכירת יוסף, ואי הוי אמרינן דהמתכוין לבשר חזיר ועלה בידו בשר טלה פטור מהדין דלא הוי ליה רק כמחשבה בעלמא, א"כ גם הוא פטור מחטא מכירת יוסף דאף שהשבטים חשבוהו בהמכירה לעשות רע מי"מ השי"ת חשבה לטובה, אולם מהאי קרא מוכח דחייב אף על המחשבה לכך בכה, עי"ש, אכן כל זה בדיני שמים, אבל בדיני אדם בכה"ג פטור, והנה השבטים חששו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו בעצמו את כל הרעה, עי"ז השיב להם יוסף אל תיראו ממנו כי התחת אלקים אני, דרק השי"ת הוא מחייב בדיני שמים גם על המחשבה כנ"ל, ומאחר שאתם חשבתם עלי רעה ואלקים חשבה לטובה לא חטאתם רק במחשבה ופטור מדיני אדם ואינו ראוי להעניש אתכם.

(ישמח משה)

☆

האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים. יבואר לפי"מ שפי' ביערות דבש הכי בבוקר תאמר מי יתן ערב וגו' ופחדת יומם ולילה, ובזוהר כי דדא רזא דפורקנא, כי בחיות האדם חושב באמת שאין לו חיות רק אותו יום, מי פתי שלא לשימו רק בעבודת ה', ואם הוא על בחינה זו כל ימיו כמו שארז"ל ישוב היום שמא וכו' בודאי הוא צדיק גמור, והנה הפסוק מעיד על ישראל שיהיו במדריגה זו, ואז בודאי יהיו נגאלים ע"כ, וז"ש ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם ענין הגאולה, באחרית הימים, ע"י שיחשוב על אדם בכל יום אולי הגיע אחרית ימיו וישוב היום שמא וכו', אז בוודאי יהיו נגאלים.

(ייטב לב)

ויאמר האלקים אשר התהלכו אבותי לפניו וגו' המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים. י"ל לפי מה שהביא בספר דברי אברהם שפע"א בא לבית מרן החת"ס והתמרמר לפניו החת"ס שהוא טרוד בהנהגת הקהילה והישיבה וע"ז אין לו פנאי להשגיח על בניו, והשיב לו הלא נאמר כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה, דקאי על מי שמלוה ונותן את כל היום שלו לאחרים להרביץ תורה ויראה, שהוא זוכה כי וזרעו לברכה דאף שאין לו פנאי להשגיח על בניו, השי"ת ישגיח עליהם שיהיו לברכה, ונהנה רבו ואמר נחמתני בני נחמתני, והנה האבות הקי היו בבחינה זו להיות חונן ומלוה את כל היום לצורך אחרים כמאמרם ז"ל מימיהן של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם, ונתקיים בהם ברכת וזרעו יהיה לברכה, וזה שבירך יעקב את יוסף האלקים אשר התהלכ"ו אבותי לפניו היינו שהביאו לכך שאחרים ילכו בדרך ה', ומפני כך זכו לברכת זרעו לברכה, זכות זו

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ה"ק עצי התמרים

יעקב אבינו אשר מידתו אמת ודאי גילה להם הקץ, אלא שלא היה בבחינת 'זה הדבר', כיון דהגאולה האחרונה צריך להיות תלוי בתשובה

הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם, אמרו חז"ל (פסחים דף נ"ו.) ביקש יעקב לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא ח"ו יש במיטתי פסול וכו', אמרו לו בניו שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד, כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבינו אלא אחד, באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. **והנה שמעתי מפי הגאון הקדוש מאוהעל זלל"ה** (עיין ביש"מ פרשת מקץ ד"ה ויהי מקץ), **דלכאורה קשה האיך יתכן לומר שיעקב אבינו דמדתו הוא מדת אמת, יאמר שיגלה להם, ולבסוף לא יגלה. ותירץ הוא ז"ל שבודאי גילה להם,** רק לכן נסתלקה ממנו השכינה דידוע דגלות האחרון יתוקן דוקא על ידי התשובה, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין דף צ"ז:) 'כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה', וידוע (עיין זוהר הקדוש ח"ג דף רל"ב) שמשה רבינו ע"ה היתה שכינה מדברת מתוך גרונו. והנה יעקב אבינו היה לו גם כן מדריגת משה רבינו, כמבואר בזוהר הקדוש (תיקוני זהר דף כ"ט.) משה מלגאו ויעקב מלבר, וממילא היה גם כן שכינה מדברת מתוך גרונו, ואם היה אומר להם אז זמן הגאולה, אז היה מוכרח להיות כן, והיו מוכרחים לעשות תשובה, ולא היה מועיל להם התשובה, כי הידיעה אינו מכריח הבחירה, אבל הדיבור בודאי הוא מכריח, ולכן נסתלקה ממנו השכינה כדי שיהיה יכול לגלות להם. אמנם הוא סבר שהוא מחמת שיש פסול בזרעו, אבל כשאמרו שמע ישראל וגו' פתח ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, דהיינו אדרבה שזה היה כדי שיהיה הגאולה, **עד כאן דבריו, דברי פי קדוש.**

אך פרי תבואה (בפרשתן)

תעמוד ליוסף אשר גם הוא כל היום חונן ומלוה לאחרים, ולכן המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים, שיתקיים בהם וזרעו לברכה.

(ברך משה)

☆

המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים. יתבאר על פי מה שכתב בערוגת הבושם אמרו עליו על הרה"ק מראפשיץ זלה"ה שהיה מסתופף פע"א בצל קדשו של הרה"ק הרבי רי מנחם מענדל מרימנוב זללה"ה בראש השנה, וכששב הרה"ק מרימנוב מאמירת תשליך פנע בהרה"ק מראפשיץ שהיה הולך לשם לומר תשליך, שאלו הרה"ק מרימנוב להיכן אתה הולך, והשיב אני הולך ללקט את המצות שהשלך אדומיו למצולות ים, הענין כי מדי שנה בשנה הוסיף הרה"ק מדרגה יותר גבוה, והיה אצלו כל המצוות שעשה בשנה העברה בבחינת חטאים, וזה שאמר צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ, דע"ז איכא שכר גם בהאי עלמא ע"כ, וי"ש יעקב אבינו המלאך הגואל אותי מכ"ל רע, כי שלא היה כהוגן, ודרשו חז"ל כל לרבות חצי שיעור, ויעקב אבינו כאשר דקדק במעשיו בדיקה אחר בדיקה, מצא לו תמיד כל שהוא לזה אמר המלאך הגואל אותי מכל רע היינו אפילו כל שהוא רע, וממילא איכא ע"ז שכר וידגו לרוב בקרב הארי"ץ דעל מצות הללו איכא שכר גם בהאי עלמא.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

הד"ת שאמר מרן הגה"ק הייטב לב זי"ע בשמחת השלום זכר של מרן הגה"ק העצי חיים זי"ע

המלאך הגואל אתי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרב הארץ. סיפר מרן רביה"ק בעל **ברך משה** זללה"ה בענין החידו"ת שהביא מר אביו הגה"ק בעל **עצי חיים** בספרו הק' בריש פרשת נשא מה ששמע מפ"ק אביו בעל **קדושת יום טוב** זללה"ה שאמר משמיה דאביו מרן בעל **ייטב לב** זללה"ה, לפרש הכתוב מה שבירך יעקב אבינו ע"ה את מנשה ואפרים ויקרא בהם שמי ושם אבותי, דהכוונה כי הנה מדרך העולם, אם הבן הוא אב בחכמה ומפורסם בעולם לשם ולתהלה יותר מאביו, אזי האב מתייחם ונקרא על שם בנו, ר"ל שאומרים זהו אביו של פלוני וכו', וכן אם אביו הוא יותר מפורסם ונודע טבעו יותר מהבן, אזי הבן נקרא על שם אביו. והיינו שבירך יעקב אבינו ע"ה את נכדיו ויקרא בהם שמי, היינו אשר שמו של יעקב יקרא על שם בניו, וכלום אב מתקנא בבנו, ור"ל אשר בניו יהיו חשובים ונקראים בעולם יותר ממנו, והוא יקרא בהם, עכ"ד.

והנה כותבי קורות הדורות אמרו שהתורה הזאת אמר מרן הייט"ל בליל שב"ק בסעודת השלום זכר כשנולד מרן העצי חיים, אלא שהעצי חיים ז"ל מרוב ענוותנותו לא גילה מתי אמר ואת הייטב לב. אולם מצאתי כן מפורש בכת"י של זקיני הגה"ח רבי יעקב חיים דייטש ז"ל תלמיד ותיק של מרן הייטב לב זללה"ה, בספר "שם אהרן" מאת דודי מו"ח הרה"ח מוה"ר שמואל אהרן דייטש ז"ל הי"ד ממישקאלץ, נרשם דבר תורה מה ששמע אביו ה"ה זקני הגה"ח מוה"ר יעקב חיים דייטש זצ"ל, מרבו הקדוש בעל הייטב לב זי"ע, לפרש הפסוק המלאך הגואל אותי וגו' ויקרא בהם שמי ושם אבותי, ודקדק מאי היא הלשון ויקרא בהם הול"ל ויקרא עליהם שמי, ופירש דהנה בנוהג שבעולם שדור הולך ודור בא והדורות מתמעטים והולכים, וע"כ כל אחד מתייחם עם אבותיו ואבות אבותיו, כי הבנים הם מיוחסים אחריהם ובשבילם. ועל כן אם רוצים לייחס איש אומרים נתקררה דעתו בזה שהוא יהי' יותר מבניו, אדרבה חפצו היה שבניו יהיו טובים ויפים ויותר קדושים וטהורים ממנו, וכמ"ש חכמז"ל (סנהדרין דף ק"ה:) בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו, ואם הבנים יהיו יותר גדולים וחשובים וספונים מהאבות יהי' נקרא שם יעקב ע"י הבנים, דהיינו שיאמרו שזה הוא אביו של אותו צדיק וגדול, וז"ש ויקרא בהם שמי על ידיהם יקרא גם שמי לחשיבות, עכלה"ק.

ונרשם בצדו: **"זה אמר מרן הייט"ל בעת לידת נכדו היושב כעת על כסא קדשו ה"ה אדמו"ר הגאון הקדוש מרן חיים צבי ט"ב אבד"ק סיגעט** (שליט"א) **זצ"ל זי"ע בליל שב"ק על סעודת שלום זכר".**

בוצינא קדישא (ח"א, דף כ"ו)

יעקב אבינו צוה לבניו שלא ידחקו את הקץ ויעלו בחומה טרם הזמן

האספו ואגידה לכם אשר יקרא אתכם באחרית הימים וגו', י"ל דלשון 'יקרא אתכם' הוי לשון קריאה, 'אחרית הימים' היינו קץ הגאולה. אציגה נא דברי תורה אשר זכיתי לשמוע מפ"ק אדמו"ר הגה"ק מרן יואל טייטלבוים זי"ע אבדק"ק סאטמאר, והן המה דברים אשר לא נדפסו עדיין. שפי' פסוק זה דיעקב אבינו ע"ה צוה לבניו אחריו, כי באחרית הימים לא ידחקו את הקץ ויעלו בחומה טרם הזמן, **רק את אשר יקרא אתכם, כאשר תתעורר האהבה והקב"ה יקרא אתכם, רק אז תהי' הגאולה האמיתית. ואמר מרן זי"ע בקול חוצב להבות אש, בזעקה ובבכי:** עס וואלט שוין לאנג געווען די גאולה, ווען נישט דע, וואס האבן אליין געוואלט ברענגען די גאולה... נאר דעמאלטס וועט זיין די גאולה, ווען דער אייבערשטער וועט אליין וועלן... און עס איז נאך דא א סאך שומרי תורה ומצות וואס גייען נאך מיט זיי... **האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם וגו', וועלן דער אייבערשטער וועט אונז אליין רופן באחרית הימים וגו'.**

אמרי דבש (פרק י"ז, דף ק"ל)

יעקב אבינו גילה לבניו שבאחרית הימים הקב"ה 'יקרא' אותנו בלשון חבה

האספו ואגידה לכם אשר יקרא אתכם באחרית הימים וגו'. שמעתי מכ"ק הגה"ק מרן יואל טייטלבוים (שליט"א) **[זללה"ה], אב"ד סאטמאר,** בפרשת ויחי שנת תשכ"א, פירש הפסוק 'אשר יקרא אתכם באחרית הימים', ודייק דהול"ל את אשר 'ימצא' אתכם, או 'יקרה' עם "הא", ופי' מרן ז"ל, דרש"י עה"פ ויקרא (ויקרא א, א) פירש, דקריאה הוי לשון חיבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, אבל לגבי או"ה תמצא לשון ויקר כו', **ולפי זה י"ל דה"פ דיעקב אבינו ע"ה ניבא על אחרית הימים דהקב"ה 'יקרא' אותנו בלשון חבה, והיינו את אשר 'יקרא' אתכם באחרית הימים, ודפח"ח וש"י.**

בית אולפנא

פנינים מהוועדתן של מרן רבי"ה ק' בעל דברי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף וגו' (מז, כט). לכאורה הוא דבר פלא, כי אם רצה יעקב להיות נקבר בארץ ישראל, מדוע לא נסע בעצמו שמה כשהיה עדיין בחייו חיותו, ובפרט כי גנו יוסף היה משנה למלך, אם כן בודאי היה סיפק בידו לעשות כן, ולמה המתין על כך עד שהלך לעולמו, ובשביל כך הוצרך להטריח את יוסף שיעלהו שמה. אלא מכאן נוכל ללמוד, כי כל זמן שעדיין לא הגיע הזמן לעלות אל ארץ ישראל, לא רצה יעקב בחיינו לעלות לשם, וכיון שבעת ההוא עדיין לא הגיע הזמן, על כן לא עלה לשם, ואפילו שהיה לו בעיקר יותר לעלות שמה בחייו חיותו.

(ליל שב"ק ויחי תשט"ז אצל שולחן הפירות)

שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת (מז, כט). פירש"י חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול. ונראה לפרש בדרך רמוז, דהתרמי לפעמים כשאדם עושה חסד עם חייו, כי במקום שרואה שאינו לו טובה בעבורו, הוא משלם לו רעה תחת טובה, אך כשעושין חסד עם המתים, אז אין לחשוש שיקבל בעבורו שום רעה, לפי שאינם הלז כבר אינו בחיים, וממילא אינו יכול לשלם לו עוד שום רעה. וזהו שפירש"י חסד שעושין עם המתים שאינו מצפה לתשלום גמול, היינו שאין לו לנפשו שישלם לו רע, מה שאין כן חסד שעושין עם החיים, יש מקום לחשוש שישלם לו רעה תחת טובה.

(בעיר סאטמאר יצ"ו)

המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ (מח, טז). ויש להבין השייכות דברכת הנערים עם המלאך הגואל אותי מכל רע.

ויש לומר על פי מה דלימדנו במדרש (בר"ר פרשה סג, ג) אברהם לא ניצול מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב. ובילקוט ממר הקודש דמן הדין כל מי שמוסר נפשו על קדושת השם אינו רשאי שיצילהו ה', כי טוב לו השלימות הגדול הזה, ולכן אברהם מצד עצמו היה מן הדין שישרף, כי זהו הטוב והרצוי לו, אך ניצול מפני משך זרע טהור שעדיין לא יצא ממנו, והיינו בזכות יעקב ובניו, עכ"ד.

ועל דרך זה יתכן לפרש גם אצל יעקב אבינו, כי יעקב אבינו היה בסכנה גדולה מעשו ומלבן, ועשה לו הקב"ה נסים גדולים והצילו משניהם, ולכאורה למה עשה הקב"ה נסים להצילו, הא בודאי היה לו תועלת יתירה אילו נהרג על ידיהם, אלא היה מגיע לשלימות הרצוי, אך כל זה היה בשביל שיוכל להעמיד את הכלל ישראל.

וזהו שרמז כאן בסמוך 'המלאך הגואל אותי מכל רע' על ידי נסים גדולים, וכל זה היה בשביל תכלית הגדלה כדי שימשך ממנו זרע טהור להעמיד את הכלל ישראל, על כן היא הנותנת שמלאך הלזה 'יברך את הנערים שיקרא בהם שמי ושם אבותי וגו', שיהיו מחזיקים בדרך המורשה להם מהאבות הקדושים, ושיהיו רשאים להקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק, כדי שיצא התכלית הגדלה מהצלתי.[1]

(דרשה ג' ויחי תשי"ד)

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (מט, א). ויש לעיין על לשונו 'יקרא' אתכם, וכי זהו מקרה, הלא אין שום מקרה בעולם רק הכל הוא בהשגחת העליונה יתברך, ואם כן היה לו לומר את אשר יהיה לכם.

---

1. וכמו כן עלינו להתבונן, למה עשה ה' ככה להציל אותנו בניסי נסים, הלא לשלימות נפשינו היה טוב לנו אילו לא ניצלנו, כי אותן שנהרגו על קידוש השם נתעלו להיות בגן עדן העליון. אלא ודאי הוא בשביל תכלית הנרצה להעמיד דורות ישרים כאן במדינתינו, על כן עלינו להתאמץ ביותר לגדל דורותינו על דרך ישראל סבא, על דרך זו שהיה מלפנים במדינותינו, ולא על הדרך שהיה נהוג כאן עד עכשיו.

ונראה לפרש כי יעקב מצינו רמה גרוע קדשו את תוקף הגלות בעיקבתא דמשיחא, ואת הנסיונות הגדולים שצימינו הלה, משר הנסיונות הקשים ביותר הם בענין המטע הילוע. ועל זה אמר להם 'ומגידה מחכם', היינו שמודיעכם 'את משר 'יקרא' מחכם', על דרך שאמר הכתוב (דברים כה, יח) 'משר קרך בדרך', ודרשו ז"ל (תנחומא תצא, ט) שטיממך בטומאת קרי. 'באחרית הימים', כי באחרית הימים יתגבר הס"מ שרו של עמלק (זוה"ק תצא רפא ע"ב) במיוחד בשרש היסוד, והנסיונות הקשים ביותר יהיו בשרה זו.[2] ומין לנו על מי להשען הלא על מצינו שבשמים, והש"ת יעזור שנזכה לשמירת עיניים כראוי, ולשמירת הלשונות והמחשבות שלא נגוע לידי עבירה חלילה, ונזכה לתקן כל מה שפגמנו.[3]

(ס"ג ויחי תשט"ו, וס"ג ויחי תשי"ח)

בן פורת יוסף בן פורת עלי עין (מט, כב). פירש בתרגום מונקלוס שרי דיסגי יוסף. פירוש לשון ריבוי, שהיה לו יותר מאחים. ולריך ביאור, במה גדלה מעלת יוסף הלדיק יותר מזולתו.

ויש לומר על דרך שפירש בקדושת לוי (ברחם השנה ד"ה והנה להבין) הפסוק (תהלים פה, ח) 'הראנו ה' חסדך', כי ידוע דלפעמים אין השפע הטוב יורד בשלמות, אלא מחמת בחוך הרע, ולזה התפלל דוד המלך ע"ה 'הראנו' ה' חסדך, דכשיזכו השפע יתגלה אלי מיד, עכ"ד.

והנה האבות הקדושים היו רוב ימיהם בגלות ובדידות, ואלו זכו לחסדים מגולים מחת ה', וכן אמר יעקב אבינו על עלמו (בראשית מז, ט) 'מעט ורעים היו ימי שני חיי'. זולת יוסף הלדיק, אף שגם הוא סבל בדידות רבות, וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף (רש"י בראשית לז, ג), מכל מקום אחר כל התלאה נתעלה לרום המעלה בעולם הזה, 'ויוסף הוא השליט הוא המשביר לכל עם הארץ' (מב, ו), אשר לא נראה גדולה כזו בעולם הזה אפילו אצל האבות הקדושים.

ולזה אמר יעקב אבינו 'בן פורת יוסף', וכתרגומו בני דיסגי יוסף, כי אצלו היה מדה טובה מרובה מזולתו, והוא במה שהיה 'בן פורת עלי עין', שהיו אצלו חסדיו יתברך שמו מגולים למראה העין.

(פרשת לך מכתי"ק, ולקט ששנ"ה תרצ"ו גליון ח סימן פה)

וימת יוסף בן מאה ועשר שנים ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים (נ, כו). נוהגים לסיים אחר כך חזק חזק ונתחזק. ואפשר לרמז בזה, כי בעת שאדם גדול הולך לעולמו, נשארים בני דורו בלי משען ומשענה, ואין לנו מי יורה דעה ומי יבין שמועה, אל יאמרו נואש לנפשם, רק ילמו להתחזק ולהתחזק מעמד. ולכן אחר שקוברין את הכתוב וימת יוסף וגו', מסיימין ואומרין 'חזק חזק ונתחזק', לרמז שגם אחר פטירת הלדיק נריכים להתחזק.

(פרשת שלח תש"א בעיר וואדקערט יצ"ו בהספד על הגה"צ ר' ישעיה פאללאק ז"ל אב"ד דשם)

---

2. וכענין הזה אמר רבינו בהזדמנות אחרת (ס"ג וארא תשכ"ג): 'אייגמאל דורכצוגיין אויף די גאס, איז שוין א נסיון ס'זאל זיין יציאתו כביאתו'.

ופעם אחרת אמר רבינו: 'אויב מ'היט זיך נישט די אויגן, קען מען גייענדיג פון די מקוה ביז צום בית המדרש אנקומען אין שאול תחתית רח"ל' (בבית המדרש הישן של רבינו (550 בעדפארד עוו.) היה המקוה בבנין הסמוך לבית המדרש, ועל המורחק הקטן שהיו צריכים לילך על הרחוב מהמקוה להבית המדרש אמר רבינו דברים חריפים הללו (מפי הגה"צ ר' משה דוב וויינבערגער ז"ל אב"ד פאיע, ששמעו מרבינו ז"ל).

ומענין הזה כדאי לציין מה שהובא בספר שיח זקנים (ח"ט עמוד רנא) בזה הלשון: סיפר לי הרה"ח ר' אהרן יודא שווארץ נ"י, ששמע פעם בסעודה שלישית מהרה"ק מסאטמאר זצ"ל, הנה בהעושה תשובה מיראה זדונות נעשים כשגגות, ובתשובה מאהבה נעשים זכיות (יומא פו ע"ב). והקשה הרה"ק, מדוע באמת כן הוא שבתשובה מיראה נעשים רק כשגגות, הלא הוא עושה תשובה מיראת השי"ת. ותירץ הרה"ק, שבתשובה בעינן שיעשה תשובת המשקל (רוקח הל' תשובה ס"א-ס"י), וממילא נגד מה שחטא ברצון בא לעשות תשובה מאהבה שהוא גם כן מרצון, מה שאין כן תשובה מיראה מקרי תשובה מאונס. וסיים הרה"ק, אבל בזמנים הללו שהוא דור המבול ודור הפלגה ר"ל, מ'קען נישט ארויסגיין אויף דער גאס, מ'קען פון דער מקוה ביזן בית המדרש אנקומען ביזן שאול תחתיות, איז מען אן אונס, איז זיכער אז יעדן קרעכץ פון א איד איז מען מקבל'.

3. 'וויי דער זיידע [הישמה משה] זכרונו לברכה פלעגט אייביג צו זאגן, אז מעלה זיין ניצוצין הקדושים פון די מקומות הקליפות קען מען נאר מיט אידישע טרערן, אז מ'לאזט אמת'דיגע טרערן ברענגט מען ארויף' (עיין בישמה משה לר"ה אות יג ואות חי, ובדרשת כל נדרי אות ג, ועיין עוד בייטב פנים להר"ר על החרוז קרים לזרמה). ועיין עוד באור פני משה (פרשת משפטים עה"פ מלאתך).

סיפורי צדיקים, בגיאור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה לפיקים

ואקברה שם בדרך אפרת

ידוע העובדא [עי' בשער יששכר מא' תקע בשופר אות כ"ח, ובד"ת ח"א קי"ח] מרביה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע מליזענסק שקודם פטירתו מהעולם הי' גדול כוחו לבטל כל הגזירות שיצאו על כלל ישראל, ואחר פטירתו לחיי עולם הבא יצאו הגזירות לפועל שעכבם בחיים חיותו, ואז נסעו תלמידיו הק' להתפלל על ציון המצוינת בליזענסק והרעישו שם על הגזירות שבאו, ולא נענו, אשר על כן הצטערו מאד, כי הלא חכז"ל אמרו גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, ומדוע אינו עומד שם ומשמש כמו כאן, אחר כך נתגלה לתלמידו הרה"ק הרבי ר' מנחם מענדל מרימנאב זי"ע ואמר לו, דע לך כי לא כמו שנראה למטה נראה הענין למעלה, כי למטה נראה שהיא רעה ועל כן צועקים לבטל הגזירה, אבל שם במרומים רואים שהכל לטובה ולכן אינו יכול להרעיש על זה ולבטלו, אמנם אתם שעדיין אתם נמצאים בעולם הזה וכפי הבנתכם אינו לטובה, אתם יכולים להרעיש ולהרבות פלל נגד הגזירה ולבטלה.

ומעתה אולי יש לומר, שרחל אמנו זכתה שתוכל לרדת לעולם הזה ולהתלבש בגופה, ועל ידי זה תוכל לפעול לבטל הגזירה, מה שלא תוכל לעשות כן בעודה בנשמתה גרידא כמו שאר כל הצדיקים. - וזה שכתב רש"י ודייק "יצאת רחל על קברה", היינו שנשמתה ירדה לעולם השפל הזה ונתלבשה בגופה, ויצאה אחר כך על קברה וכך התפללה.

ובדברינו יש לבאר הפסוק שם בירמי' (ל"א י"ד) שהביאו רש"י כאן, כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם וגו' ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם. - ולכאורה מה החידוש ברישא דקרא קול "ברמה" נשמע, שנשמע בשמים קולה, דהרי די שיאמר הכתוב קולה של רחל נשמע מאנה להנחם. - ולפי דברינו חידוש גדול יש כאן, כי אחר שרחל ירדה כאן על הארץ ומכאן התפללה, מחדש הכתוב ואומר, שקולה נשמע במרום בשמים, הגם שלא היתה שם. (אבני חפץ)

ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בדרך

סיפר הגה"ק בעל מנחת אלעזר זי"ע "מעשה אמת המקובל בידינו": שרי המלוכה בגלילות מלכות רוסיא, לקחו את הגה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע והושיבוהו במאסר ל"ע, ומחמת שהשר השופט הי' רשע גדול, לא יכלו אוהביו לפעול ולהוציאו משם, ורק אחר רוב השתדלות יכלו לפעול שיכניסו לו שם טלית ותפילין מאכל ומשתה וכדו', זאת ועוד, שמכיון שהיה רגיל לחלק צדקה לעניי עירו בכל יום ה' לצרכי שבת, סידרו שיאפשרו לו להמשיך בעבודתו זו, ובאו העניים סמוך לבית המאסר, ודרך חלון הקטן אשר בפתחו, נתן לכל אחד חלקו לשבוע כפי הרגלו, ולנשים עניות הניח דרך החלון מטבעות שיקחו להם, פע"א באה אשה אחת להחלון, ואמרה כי אינה צריכה למעות רק לשאול שאלה אחת: אמרו חז"ל (בבא קמא נ.) מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול, באו והודיעו את ר' חנינא בן דוסא אמר להם עלתה וכו', אמרו לו וכי נביא אתה, אמר להם לא נביא אנוכי ולא בן נביא אנוכי, אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק נצטער יכשל בו זרעו, ובכן, אחרי שאביכם הגה"ק ר' נחום מטשערנאבל עסק בפדיון שבויים, וגם אתה עסקתם בפדיון שבויים, איך יכשל בו זרעו, שאתם נתפסתם לשביה בבית הסוהר, השיב הגה"ק מטשערנאביל זי"ע: שאלה גדולה שאלת בתי, וגם בעיני יפלא זאת, השיב האשה ואמרה: אני מברככם שתצאו מיד לחפשי מהשביה, ואכן באותו יום בא שר בית הסוהר וציוה לו לילך לביתו, מבלי ידע מאין בא זאת, הגה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל הבין כי לא דבר פשוט הוא ועשה פעולות בתפילות, עד שגילו לו מן השמים, כי זו היתה רחל אמנו שבאת לשאול השאלה מהגמ' כדי לעורר רחמים ובברכתה הועילה שיצא מיד לחירותו.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה. ויש לומר בדרך הלצה: דהנה כתיב (שבת קנב.) זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים דעתן מתוספת עליהם, וזקני עמי הארצים להיפוך, והנה ביוסף היה אפרים חשוב יותר, מסתמא, שאז יוסף היה גדול יותר, כדרך ת"ח שמזקינין, וזה בך יברך ישראל במה שיאמרו ישימך אלקים כאפרים וכמנשה ממילא שאתה ת"ח. **זאת זכרון**

ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני. י"ל בדרך צחות ע"פ דברי המדרש, מובא ברש"י ז"ל פרשת קרח, אשר עדת קרח ר"נ ראשי סנהדראות רובן היו משבט ראובן, אך און בן פלת מבני ראובן ניצול מהם כידוע דרשת חז"ל (סנהדרין קט:). וזה שרמז לו יעקב ראובן בכורי אתה, הגם שאתה הוא הבכור ובכור הוא חביב, עם כל זה כחי וראשית אונ"י, היינו הראשית והמובחר שבבניך הוא אונ"י, רומז על או"ן בן פלת יען שניצול מעדת קרח. וראשית מלשון מובחר כמ"ש (דברים יח, ד) ראשית דגנך, וזהו ראשית אונ"י דייקא.

עטרת ישועה

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם וגו', וברש"י בקץ לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, ובמס' פסחים ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול, אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. וי"ל בהקדם מה שהקשו המפורשים למה לא היו ישראל רק רד"ו שנה בארץ מצרים בגלות, ותירצו משום דאחי יוסף פגמו בשם של הקב"ה כשמכרו את יוסף, שצירפו לזה השכינה, ושמו של הקב"ה הוא אהי"ה שמספרו כ"א, וי' פעמים כ"א הוא כמנין רד"ו, – ובזה יתורץ הפסוק וירא ה' כי סר לראות, דלכאורה קשה למה כתיב לשון ס"ר, אלא דמשה רבינו היה סבור שאחי יוסף פגמו בשם הוי"ה ב"ה שמספרו כ"ו, וי' פעמים כ"ו עולה כמנין ס"ר, ואם כן לא הגיע עדיין זמן גאולתם, וזהו כי ס"ר לראות, שמשה רבינו ראה מספר ס"ר שצריכין להיות בגלות מצרים. אך יעקב אבינו ידע שלא פגמו רק בשם אהי"ה העולה כ"א, אך זה לא ידע שהצטרפו השכינה עמהם, ואם כן כיון שהשבטים שהיו במכירת יוסף לא היו רק תשעה אם כן לא היו ישראל צריכים להיות במצרים רק קפ"ט שנים, כי ט' פעמים כ"א הוא קפ"ט, ובשנת ק"ץ יהיה זמן גאולתם, וזה כוונת המדרש ביקש יעקב לגלות את הק"ץ, דהיינו שבשנת ק"ץ יהיה זמן גאולתם, ונתן מדרש טעם לדבר למה חשב יעקב שבשנת הק"ץ תהיה הגאולה לזה אמר ונסתלק"ה ממנ"ו שכינ"ה, דהיינו שנעלם ממנו מיעקב שבניו צירפו עמהם השכינה, אך כשראה בנבואה שלא יהיה זמן גאולתם בשנת הק"ץ חרד יעקב ואמר שמא יש פסול בכם דהיינו שמא עשיתם עון עוד אחר חוץ ממכירת יוסף, לזה ענו ואמרו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, דהיינו ה' הוא אחד מהמנין, משום שצירפנו אותו במכירת יוסף, ואם כן מספרם היה עשרה, על כן לא נשלם זמן הגלות בשנת ק"ץ כי אם רד"ו.

(ניצוצי שמשון)

דורש טוב

אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי, ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל וגו'. לכאורא צריך ביאור קישור הענינים, מה ענין מיתת רחל לזה שעשה אפרים ומנשה לשני שבטים. **עוד צריך ביאור** במה שכתב רש"י אע"פ שאני מטריחך להוליכני להקבר בארץ כנען ולא כך עשיתי לאמך וכו', דע שעפ"י הדיבור עשיתי כן, **וקשה** דלכאורה היה לו ליעקב אבינו לומר זאת בעת שציוה ליוסף 'ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם' שאז היה לו להצדיק את עצמו על מה שלא קבר את רחל בחברון, ולא עתה.

ונראה דמקודם לא עלה על לב יוסף להתרעם על זאת שלא נקברה אמו במערת המכפל, כי ידע שהיא נקראת קרית ארבע על שם שהיה שם מקום לארבע זוגות בלבד ואל יותר, ומכיון שלאה היתה אשת יעקב הראשונה, על כן הדין נותן שתקבר עמו במערת המכפלה, אבל עתה כשאמר לו יעקב אשר אפרים ומנשה יהיו נחשבים לשני שבטים, והיינו מפני שנתן עי"ז פי שנים ליוסף כי נחשב לבכור הנוטל פי שנים, א"כ מוכח שרחל היא באמת עקרת הבית, **ומעתה נתעורר השאלה אמאי לא נקברה רחל במערת המכפלה, לזה אמר לו בעת יעקב שהדבר היה עפ"י הדיבור.**

(אמרי נועם)

באופן אחר יש לבאר הסמיכות של אפרים ומנשה וגו' למיתת רחל, **דהנה** בענין קבלת יוסף פי שנים בא"י כבכור, **קשה** דהא 'אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק', היינו שאין נוטל פי שנים במה שראוי ועתיד לבא, והכא עדיין לא היתה א"י שלהם, **אלא בהכרח לומר דהיינו משום דא"י מוחזקת לנו מאבותינו,** וכבר היתה שלהם אז.

והנה כתב הרמב"ן דמה שהאבות שמרו את התורה, זה היה רק בא"י, ולכן נשא יעקב שתי אחיות בחו"ל, וטרם בא לא"י מתה רחל כדי שלא יבא לא"י עם שתי אחיות. אך זה י"ל רק אי ס"ל דא"י מוחזקת לנו מאבותינו, וכבר היתה לה קדושת א"י, אזי מובן שלא שמרו את התורה רק בא"י המקודשת, **אבל אם עדיין לא היתה שייכת לאבותינו** ולא היה לה שום קדושה עדיין, אז אין סברא לחלק בין א"י לחו"ל, אלא ששמרו התורה בכל מקום.

וזה שאמר יעקב 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי' ויטלו פי שנים, והיינו משום דא"י 'מוחזקת' ואינה בבחינת 'ראוי', **ואם תאמר** דמנין שהיא מוחזקת **לזה אמר** 'ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בדרך', ואמאי מתה הרי זהו כדי שלא אבוא לא"י עם שתי אחיות, כי בא"י חייב אני במצוות מכיון שיש לה קדושת הארץ, וזה ע"כ משום דמוחזקת היא ולא רק ראוי, **ולכן שפיר תטול פי שנים בארץ.**

(זכרון יעקב – להג"ר יעקב אב"ד פיורדא ז"ל, תק"י לפ"ק)

וועד קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

ברכות עד בלי די

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרוכה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים, ה"ה

הרבני הנגיד הנעלה והנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד

מו"ה מנחם ליבערמאן הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

ולמען הקמת הבית הגדול לחינוך הבנות פה בני ברק יצ"ו

שהשמחה במעונו, דוממות קל בגדונו

שמחת אירוסי בנו למז"ט ובשעטו"מ

החתן החשוב המופלג בתורה וביראה, שמו הטוב נודה לתפארה

כמר **משה עמרם** ני"ו

עב"ג הכלה הח' והמהוללה שתחי'

בת מוה"ר **יוסף שמואל דאזענפעלד** הי"ו

אב"י בקדית יואל יע"א

ושגודה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתירתינו, שתזכה לראות רב תענוג ונחת, תודה וגדולה במקום אחת, ויהא רעוא מן קדם רבון עלם ועלמיא, שתשרה שכינה בכל מעשי ידיו ברב סייעתא דשמיא, ויוכל להמשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך בריות גופא ונהורא נפישא, אורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים, אכי"ר.

כ"ד ידידיו מוקיריו השמחים בשמחתו

ומברכים ברגשי הודאה והערכה לעומתו

וועד קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות בני ברק יצ"ו

שמחת חתן וכלה, ריקודין של מצוה, והמסתעף (ה)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

הנה ידוע מפי חכז"ל אשר הפליגו מאוד בגודל המצוה לשמח חתן וכלה בעת מצוא, לשבחם ולשמחם בדברים ובפרט ע"י ריקודין לפניהם, ובפרשיות הללו שאנו קורין בה נישואי האבות והאמהות מן הראוי לבאר קצת מקור ענין זה ולמה דוקא ברקידה, ובהמשך המאמרים גם לבאר גודל הענין של 'ריקודין של מצוה' הנהוג אצל חסידים ואנשי מעשה, הנקרא בפי כל 'מצוה טאנץ' כמובא מפי ספרים וסופרים מתורת רבותינו הק' תלמידי הבעש"ט, ועומק עבודתם בזה.

מה נורא היה עבודת הצדיקים וקדושים במצות הריקודין לפני הכלה בדביקות ורגש קודש, במיטב כוחותם ששו ורקדו למעלה מהשגת אנושי, ברשפי אהבה להקב"ה, לפעול ישועות ולהמשיך השפעות קדושות, וגם ידוע דרכם בקודש אצל צדיקים לשמח את החתן במילי דבדיחותא כידוע, והדברים עתוקים, ונעתיק כאן אפס קצהו הכדי להרחיה הידועה ואולי גם לאחוז קצת בדרכיהם הקדושים, וכמאמר הידוע מתי "יגיעו" מעשי למעשה אבותי, וכפי מה שאמרו רבותינו הק' לכה"פ "נגיעה".

ראוי להעתיק מה שכבר העתיקו בספרים הק' מה שאירע בעריכת מצוה טאנץ לאחד מנכדיו של הרה"ק ר' יוחנן מטאלנא ז"ל כאשר שאלו אותו את מי לכבד בריקוד לפני הכלה, נענה ואמר שלא כל אחד יוכל לרקוד לפני הכלה וכי רק **'ערליכער יוד'** יכול לרקוד, שוב שאלו אותו 'ומיהו ערליכער יוד', נענה מיניה וביה ואמר, כי מי שמחזיק עצמו בשפלות שהוא אינו ערליכער יוד אזי עליו יש סיכויים עוד להגיע פעם ל'ערליכער יוד', ואכן מי שמחזיק עצמו כערליכער יוד הרי הוא בודאי אינו ערליכער יוד לא בהוה ולא בעתיד, ע"כ.

ומן הראוי להעתיק כאן מתוך דברות קודש מה שדרש כ"ק רבינו שליט"א בסעודת הילולא רבתי של מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע יום א' שופטים כ"ו אב שנת תש"פ לפ"ק, בביהמ"ד הגדול דקרית יואל:

"....אבער איך וויל נאך רעדן א נקודה, איך האב עס שוין אמאל געזאגט, דאס איז דער ענין פון מצוה טאנץ, דער ענין פון מצוה טאנץ איז זייערע א הייליגע מנהג, יסודתו בהררי קודש א מנהג קדוש פון צדיקים שרפי מעלה, זיי האבן געטון זייער עבודת הקודש מיט א התלהבות אש, אבער מ'דארף צו פארשטיין אז דאס באלאנגט נאר פאר אנשים חשובים, זקנים, אדער אפילו פאר די עלטערן פון די חתן און כלה, וועלן דער אייבערשטער העלפט מ'מאכט חתונה א קינד און מ'גייט טאנצן מצוה טאנץ, און מ'געט א שבח ושירה פארן הייליגן באשעפער, שהשמחה במעונו וואס דער אייבערשטער האט אים געהאלפן און צוגעברענגט א שמחה אין שטוב, און מיט א הייסע תפלה צום בורא כל עולמים אז ער האט געפירט דעם קינד אונטער די חופה אז די זיווג זאל עולה יפה זיין און ער זאל זעהן תענוג ונחת. אוודאי וועלן א טאטע גייט טאנצן מצוה טאנץ איז דאס סיי א תפלה און סיי א הודאה, איז דאס מיט א ערנסטקייט, אבער דאס באלאנגט נאר פאר אזעלכע מענטשן, מכבד זיין ברודער שוואגערס יונגעלייט אברכים, ס'איז נישט, יעדער בר דעת פארשטייט, מ'נעמט זיך טאנצן פאר די נשים, ס'ברענגט קלות פריצות און אסאך אומאיינגענעמע זאכן, אויסער

דעם ביטול הזמן. איך וויל בעטן יעדן איינעם, מצוה טאנץ באלאנגט פאר אנשים זקנים, פאר אנשים חשובים מאוד, און פאר עלטערן פון חתן כלה".....", ע"כ.

ובספר 'ישא ברכה' (ח"ג דף ק"ל) מביא וז"ל: "מצאתי כתוב בליקוטי אאמו"ר הרה"ק בעל דברי ישראל ממודזיץ זי"ע, אשר פעם אחת בליל שבת קודש פרשת עקב ראה בחלומו שהיה על חתונה בקאזניץ אצל המגיד, ובחדרו היו יושבין עוד גדולי הצדיקים וקדושי עליון, ונכנס גם הוא ושאל לפניהם הלא ידוע שכלה הוא כינוי להשכינה ואיך יתכן לרקוד לפני הכלה, ואמרו לו אמור אתה, והשיב לדעתי זהו פירוש מאמר חז"ל כיצד מרקדין לפני הכלה, כלומר שהם גם כן תמהין על זאת ואומרים כיצד יכולין לרקוד לפני השכינה", עי"ש.

ועי' בספר 'דברי חנה' שכתוב שם: "עבודה נשגבה היה להרה"ק ר' חנה מקאלאשיץ זי"ע בעת קיומו מצות כיצד מרקדין לפני הכלה, פניו היו לוהטים כשלהבת אש ובדביקות נפלאה עלה בסילודין, בנישואי אחד מחסידיו שהתייתם מאביו ומאמו ל"ע היה רבינו העומד מצד החתן היתום, וקודם רקידת המצוה הכריז שכל הבחורים יצאו משם, לפני שניגש לרקוד נתחלחלו אבריו באימה ופחד וצעק בקולות, **'וטהר לבנו לעבדך באמת לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה'**, ואז רקד כמו משך דקה כנגד הכלה והיתה דמותו כלשון של אש הקופצת" עי"ש.

וגם בספר 'תורת השרף ממגלויצא' מצאתי מה שמביא שם, וזת"ד: סיפר הרה"ק ר' אלימלך מגרודזיסק זי"ע כי בחתונתו כשהגיע עת רקידת המצוה עם הכלה עמד אביו הרה"ק השרף ממאגלניצא זי"ע וסיפר, כי בחתונתו השתתף זקינו המגיד הק' מקאזניץ זי"ע, ובעת רקידת המצוה פתח ואמר איזה משל שיש בו סודות גבוהות וקדושות, וסיים את דבריו ואמר **מי שמבין דבר זה יוכל להשאר בכאן ומי שלא מבין יצא**, וכולם יצאו מלבד ג' אנשים שנשארו שם, כשגמר הרה"ק ממאגלניצא לספר דברים אלו התחיל לרקוד סביבות החתן ונפל פחד גדול על כל מי שהיה שמה והתחילו לנוס החוצה מתוך החלונות ולא נשארו רק החתן והכלה ואביהם", עי"ש.

וגם בתלמידי הגר"א מצאתי עבודתם בקודש בענין זה, כמסופר בספר 'תולדות אדם': דהגאון ר' שלמה זלמן מווילנא ז"ל תלמידו של הגר"א ז"ל ואחיו של הגאון ר' חיים מוואלאזין זי"ע וכו' והצדיק ר' זלמן ישב בראש הקרואים וכו', אחר כן רקד עם הכלה על ידי מטפחת בנו עם לב ופנים מאירות ובסדר מתוקן ונעים מאד **עד שפחד ורחב לבב כל הקרואים ועיניהם החלו יורדות מים מרוב גיל ושמחה**", עי"ש.

ובספר 'רועה אבן ישראל' מסופר שהרה"ק ר' איציקל מפשעווארסק ז"ל אמר פעם לחסיד אחד: "בתפילת שמו"ע אני יושב, **אבל בהריקודין של מצוה מצוה טאנץ אני רוקד**", עי"ש. והוא הי' אומר מה שראו עיניו עבודת הקודש אצל רבו הקדוש, כמו שכתב באגרת הובא ב'כתבי קודש-פשעווארסק': "כד הוינא טליא אשר כ"ק זקינו הק' משינאווא זצ"ל רקד בגופו הקדוש אהיען און צוריק הלוך ושוב נגד הכלה וכו', וכל הרואים בעינם ראו אשר דער קאפף האט געפירט דיא פיס הק' [שהראש היה מוליך את הרגלים הק'] מחמת הדביקות", עי"ש.

ועיין בס' 'שיח זקנים' (ח"א עמ' נ"ה) שהגה"ק מהר"א מפאלטישאן ז"ל שמע מדודו הרה"ק המהרי"ד מבעלזא שהרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע פירש מה שאמרו חז"ל כיצד מרקדין מלפני הכלה, כל"ה ראשי תיבות כלות הנפש שצריך לרקוד כל כך, **עד שמגיעין 'לפני הכלה' עד כלות הנפש**, עיי"ש.

ועובדא ידענא על א' מהצדיקים הקדושים שנתדבק בקונו עד צאת נפשו בעת עבודתם בקודש עד כלות הנפש אצל הריקודין של מצוה, כמסופר ב'כתבי ר"י שוב': "דבחתונה הגדולה שבין נכדי הרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפולי זי"ע והרה"ק בעל אור המאיר מזיטאמיר זי"ע, נתכבד בסידור קידושין הרה"ק ר' לייב הכהן מהאניפולי זי"ע בעל אור הגנוז, בסיום הסעודה ביקש הרה"ק ר' לייב לרקוד מצוה טאנץ כנהוג, והתחיל לרקוד עד שהתלהב זמן רב בריקודו והכלה נתייגעה והלכה לה, אך הרה"ק ר' לייב לא הרגיש בכך והמשיך בריקודו הנלהב בלי שיכלו להפסיקו גם אחרי שכבר התחיל הקהל להתפזר ומתוך ריקוד זה נתדבקה נפשו בקונה ויצאה נשמתו בטהרה", עי"ש.

וגם במילי דבדיחותא היה עבודתם בקודש עד להפליא, כמבואר בספר 'דברי תורה' להרה"ק ממונקאטש ז"ל (מהדו"ק אות צ"ז): "כפי שידענו מרבותינו הקדושים ז"ל מדרכי תלמידי הבעש"ט זי"ע אשר גם במילי דבדיחותא

שלהם כוונו תמיד סודות נוראות כמו זקיני הגה"ק זי"ע מראפשיץ שהיה דרכו במילי דבדיחותא והסכימו כל הצדיקים גם רבותיו זי"ע כי עומק כונתו עד אין חקר, ותלמידו מרן הגה"ק מצאנז זי"ע בעל דברי חיים אמר עליו **בעת שהיה אומר מורי הרב מראפשיץ מילתא דבדיחותא בעומק כונתו ויחודיו רעשו השמים**", ועי"ש שהאריך בזה בענין דמילי דבדיחותא בכלל בדברי רבותינו הק'.

ובעבדות הרה"ק מראפשיץ זי"ע האריך החקל יצחק בהקדמת ספר 'אמרי יוסף' (מאמר שלישי אות ז') ולאחר שהאריך בזה, מביא דכשהי' דר אצל חמיו בדיקלא לקח לו דרך להיות בדחן עלי הנשואין לשמח חתן וכלה, וחותנו הי' מתביש בזה מאוד, וע"כ שלח פ"א אחרי אביו הגה"ק מהרמ"מ מלינסק ז"ל שיבוא אליו וניהל את המסע שיבוא לביתו בעת אשר יהי' בנו הגה"ק הנ"ל עלי הנשואין, וכן הי', ושאל עלי בנו וסיפרו לו מדרכו, ואמר אביו בואו שמה ונשמע מה הוא אומר, והלכו עמו עד מפתן הבית ושם עמד לשמוע את הגראמין של בנו, ואז אמר להם הכי אתם יודעים מה הוא אומר, הלא הוא אומר מאמרים של הסה"ק עץ חיים, והלך לביתו ולא רצה להפסיקו עי"ש.

וכנראה עסק בזה בימי חורפו וכמו שכ' בספרו הק' 'אילה שלוחה, וזל"ק: "וזה היה כוונתי **בימי חודפי** כשהייתי בדחן על החתונות ואמרתי להחתן וכלה שיהא הזיווג עולה יפה היה כוונתי, שיאריכו ימים עד ביאת המשיח שאז יהיה הזיוג של שני השמות אדנ"י עולה צ"ה כמנין יפ"ה", עי"ש.

ומענין זה שגור על לשו"ק של מרן רבינו שליט"א לספר עובדא פלא ממרן הדברי חיים ז"ל, מה ששמע מאביו הגדול רביה"ק הברך משה ז"ל, ונעתיקו בלשון קדשו: "כ'וועל דערציילן א מעשה, אין סיגוט איז געווען א בדחן, ער האט געהייסן הערש לייב, מ'האט אים גערופן הערש לייב מארשליק, ווייל א בדחן אויף אידיש האט געהייסן א מארשליק, ער איז געווען דער מארשליק אין סיגוט, און דער זיידע ז"ל דער ייטב לב האט זיך משדך געווען מיט'ן דברי חיים, בפשטות לכאורה איז דאס געווען ביים לאפושער רב'ס חתונה, און דער ייטב לב איז געפארן פון סיגוט קיין צאנז צו די חתונה, דער ייטב לב איז געווען דער חתן'ס צד, און דער הייליגער דברי חיים איז געווען די כלה'ס צד, דאס איז שוין געווען זייערע אייניקלעך. ער דער הערש לייב איז דאך געווען אין סיגוט דער בדחן, האט ער באשלאסן אז ער פארט מיט מיטן ייטב לב צו די חתונה, ס'וועט זיין א גרויסער עולם, און ער וועט מאכן אפאר דאללער, ער האט זיך אינזין געהאט, און ביי די חתונה האט ער זיך טאקע אויפגעשטעלט גראמען, ער איז געווען א גוטער בדחן, א גוטער גראמער, און ער שטעלט זיך אויף ביים טיש זאגן בדחנות.

ווען ער שטעלט זיך אויף צו זאגן דברי בדחנות, זאגט אים דער הייליגער דברי חיים אזוי, דו זאגסט בדחנות?, דו ווייסט ווער ס'איז געווען א בדחן?, דער הייליגער רב איז געווען א בדחן, ער האט געמיינט דעם ראפשיצער רב, דער הייליגער רב האט זיך אויפגעשטעלט זאגן בדחנות, האט ער געזאגט אזוי, ער האט נאכגעזאגט, דער ראפשיצער רב איז געווען א הויעכ'ער גוף, ער איז געווען הויעכער מענטש, האט דער ראפשיצער רב אנגעהויבן צו זאגן בדחנות אזוי, 'איך בין דער לאנגער והוא רחום', אזוי האט דער ראפשיצער רב געזאגט, און אזוי האט דער דברי חיים נאכגעזאגט פון ראפשיצער רב. האט דער דברי חיים געזאגט, ווען דער הייליגער רב האט געזאגט 'איך בין דער לאנגער והוא רחום', האט דער עולם אויסגעבראכן אין אזא געווייך ס'איז געווען בכיות נוראות, אזוי האט ער נאכגעזאגט פון ראפשיצער רב, **'יעצט קענסטו אזוי זאגן בדחנות? זאג! אויב נישט זאג נישט!'**.

ער איז געבליבן איבערראשט, און דער דברי חיים האט זיך געמומען אזוי צו זיינע ביינער, איך וויל דו זאלסט מיר צוזאגן אז דו גייסט מער נישט זאגן קיין בדחנות', ער איז געבליבן איבערראשט, זאגט ער, 'רבי, דאס איז מיין פרנסה', אבער ער האט נישט נאכגעלאזט, 'כ'וויל דו זאלסט מער נישט זאגן קיין בדחנות', ביז ער האט אנגעהויבן צו האנדלען, און האט צוגעזאגט אז כאטשיק א יאר צייט וועט ער נישט זאגן קיין בדחנות. דער טאטע ז"ל האט פארציילט די מעשה אזוי, אז ער האט זיך נישט געקענט איינהאלטן, און דער טאטע האט געענדיגט די מעשה, 'ס'האט זיך נישט גוט אויסגעלאזט...'

ובספרים הקדושים מבואר גודל הענין של מצוה טאנץ ובדחנות, ועי' בס' אמרי פנחס (אות תתקס"ו), ספה"ק אור לשמים (בסופו דף ר"ה), ספר מאיר עיני חכמים (עמוד רל"ח), ודרך פיקודיך (מצוה ל"ה) שענין רקידה לפני הכלה הוא סודות בגנזי מרומים, וגודל מעלת המצוה טאנץ.

המשך המאמר יבוא בעז"ה

חוקים להורותם

הלכות עידנים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

בענין מנהג "ברכת הבנים" בליל שבת

בפרשתן "וישימך אלוקים כאפרים וכמנשה" (בראשית מח, כ)

בספר אמרי נועם (דושיקוב) **כתב** (בפרשתן בד"ה המלאך הגואל) **"ואפשר יכול להיות אשר זה המעשה** (שיעקב בירך את בני יוסף) **היה ביום שבת קודש", כמנהג צדיקים קדמונים לברך את בניהם ביום שבת קודש** (והוסיף ד"המלאך הגואל אתי מכל רע" עולה במספר "שבת עם צדיק", כי על ידי שבת מוחלין כל הרעות ונעשה צדיק).

מנהג ישראל

יש נוהגים לברך הבנים והבנות בליל שבת קודש.

(מקור המנהג - ספר החיים, אחי המהר"ל מפראג (חלק פרנסה וכלכלה פרק י"), ספר מעבר יבק (חלק שפתי רננות פרק מ"ג), סידור יעב"ץ (ליל שבת אות ז'), אמרי נועם (שם), וכן היה נוהג החת"ס (מנהגי חת"ס פ"ה ה')).

אולם יש הנמנעים מלברך בליל שבת.

(מקור חיים לחו"י דיש נוהגים שלא לברך, ובס' מנחם ציון בשם מהר"ם מרימנוב דיש לברך רק לעיתים רחוקות, וגם יצחק המתין עד שיהיה עת רצון והיא בליל שבת).

טעם המנהג

א. כי אין שטן ופגע רע בשבת שיקטרג על הברכה.

(מעבר יבק, וכתב דבפרט בליל שבת סוד שבת המלכה, ובסוד נפש יתירה שעל המברך והמתברך יחולו הברכות).

ב. שבליל שבת חל השפע וראוי להמשיכו על הילדים, שאין בכוחם להמשיך שפע במעשיהם, אבל ע"י גדול אמצעי משובח הוא יורד, ובפרט בילדים קטנים נאחז ביותר, שעדיין לא טעמו טעם חטא, אבל גם על הבנים הגדולים מקבלים ברכה מאבותיהם (יעב"ץ שם).

ג. שבימות החול טרודים על המחיה ועל הכלכלה, ובעוה"ר רוב תפילתינו הם בלי כוונה, לכן בשבת ויו"ט שכל אחד פנוי ממלאכתו ומכוון בתפילתו, הוא הזמן הראוי לברך הילדים.

(שו"ת חת"ס סי' ר"ג, וכתב דכן כתב בפירוש על המחזור, וכטעם זה כתב באלף למטה (סי' תרי"ט אות ה'), וכעי"ז מצינו בסי' קכ"ח סעי' מ"ד ברמ"א הטעם שאין נושאים כפים אלא ביו"ט שאז היא הברכה היא בשמחה מחמת שמחת יו"ט ואין טרודים בהרהורים על המחיה).

ד. מפני שלפעמים בימות החול האב והאם מקללים את בניהם מתוך צערם ועגמת נפשם על צער גידול בנים, לכן עתה בעת השמחה של שבת קודש מבטלין אותם הקללות ע"י הברכות (ליקוטי מהרי"ח וכעי"ז כתב בס' החיים).

ה. ברכת אב ואם היא קרובה להתקיים, על שהם מברכים אותו מלב ובנפש, בלב שלם כרחם אב על בנים, ועוד בה כי למצוה תחשב לו על היותו מכבד אביו ואמו ובא בשכרו, ומובא במדרש שכל הטובה והממלכה שיש לזרע עשו הוא על שהחשיב ברכת אביו

(ספר פלא יועץ (ערך ברכות) והוסיף דלכן יש לאדם להשתדל ולהתאמץ מאד לקבל ברכת אביו ואמו, וכעי"ז כתב בדרשות תיקון שלמה (להגאון ר' בנימין ש"ז שפיצער זצ"ל חתן החת"ס דרוש כ"ו) דאין לך כיבוד אב גדול מזה ממה שמראה הבן שאביו גדול בעיניו שברכתו ברכה).

ביד אחת או בשני ידיים

כשמברך הבנים ומניח ידיו עליהם - יש נוהגים להניח יד אחת.

(מעבר יבק, כמו שבירך יעקב לבני יוסף שהניח על כל אחד יד אחת, ומבאר שם כי ביד האדם ט"ו פרקים, כמנין ט"ו תיבות שבברכת כהנים, לומר יחולו על ראשך הברכות שבשלשה פסוקים אלו שהם ט"ו, וכן כתב בשו"ת קרן לדוד (סי' כ"ד אות ג') דכן מפורש בסידור ר' שבתי, ועי' מה שכתבנו להלן בענין האיסור לזר לברך, שהבאנו הנוהגים לברך ביד אחת מחמת שלא יהא עובר בעשה, ושכן נהגו רבותינו זי"ע).

ויש הנוהגים לברך בשני ידיים.

(יעב"ץ בסידור, כדרך שנהג משה רבינו בעין יפה, (במדבר כז, כג) כי טוב עין הוא יבורך, והוסיף במה שמצינו ביעקב שבירך את בני יוסף ביד אחת, לא היתה עינו צרה ח"ו, אלא מפני ההכרח הוצרך לעשות כן), וכן מובא בעוד ספרים, וכתבו שכן מצינו במלאכים בליל שבת (בגמ' שבת קיט:) שהמלאכים מניחים ידיהם על ראשו ומברכים).

היתר אמירת פסוקי ברכת כהנים

ונתקשו הפוסקים על המנהג לברך בפסוקי ברכת כהנים ולומר "יברכך ה' וישמרך" דהרי אמרי' בגמ' (כתובות כד:) דזר שמברך

ברכת כהנים הריהו עובר בעשה, ופי' רש"י דכתיב (במדבר ו' כ"ג) **כה תברכו את בני ישראל וילפינן "אתם ולא זרים" דרק כהנים מברכים ולא זרים, וכן פסק הרמ"א** (בסי' קכ"ח סעי' א') **דזר המברך עובר בעשה, וא"כ קשה האיך זר מברך ברכת כהנים.**

ומצינו כמה תירוצים בזה:

א) דעת הב"ח (שם, ומובא במשנ"ב סק"ג) **דדוקא כשמברך עם נשיאת כפים אז עובר בעשה, אבל אם מברך בלא נשיאת כפים אינו עובר בעשה.**

ומטעם זה יש שהקפידו בשעה שמברכים הבנים וכדו' שלא להניח שתי הידים על ראש המתברך, והניחו רק יד אחת.

(סידור הגר"א שהגר"א הקפיד כן, וכן בחומש תורה תמימה (נשא ו' כ"ג), וכן הובא במשולחן מלכים שסיפר מרן רבינו שליט"א שאביו מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל בירך ביד אחת, והוסיף ששמע פ"א ממנו שאמר "שני ידים זהו רק לכהן", בין כשמברך את הבנים ובין כשמברך אחרים, ואמר שכן נהג מרן רביה"ק זי"ע. - אולם דעת הפמ"ג דאיסור זה שייך אפי' בלא נשיאת כפיים).

ב) בספר מגן גיבורים כתב (מובא במשנ"ב שם) **כתב דאיסור זה הוא רק כשמתכוין לכונת המצוה, אבל כשאינו מתכוין לשם המצוה, אז אינו בכלל האיסור.**

(ובמשנ"ב כתב דכל זה דוקא למ"ד מצוות צריכות כונה, דאז אינו נחשב כמי שקיים המצוה אא"כ נתכוין לזה, אבל למ"ד מצוות א"צ כוונה, אז אינו מותר אלא אם נתכוין בפירוש שלא לשם מצוה, ובביאור הלכה (ד"ה דזר עובר) כתב דאפשר שיש ראיה ממנהג העולם שנוהגין לברך ברכת יברכך, דקי"ל מצות צריכות כוונה, דהרי למ"ד מצוות א"צ כוונה אסור לברך).

ג) דהמברך שלא בשעת התפילה הרי זה כמי שמתכוין בפירוש שלא לצאת המצוה.

(ביאוה"ל שם, ואף דמה"ת שייך ברכה זו אף שלא בשעת התפילה, אפ"ה כיון דתקנו רבנן שלא לישא כפים בלא תפילה, כדאיתא בירושלמי פ"ד דתענית, "דלא מצינו נשיאת כפים בלא תפילה" לכן מי שאומר פסוקים אלו בלא תפילה הרי זה במכוין בפירוש שלא לקיים בזה המצוה).

ד) בפני יהושע (כתובות שם) **ובשו"ת מהרי"ט** (ח"א סי' קמ"ט, בא"ד ותמה אני) **מצדדים לומר דאין האיסור אלא בזמן המקדש שהיו אומרים את השם ככתבו, אבל לאחר החורבן ליכא האי איסורא.**

(ובזה הם מיישבים דעת התוס' שכתבו (שבת קי"ח) דליכא איסור לזר לעלות לדוכן, ורק משום ברכה לבטלה יש איסור, ובשו"ת קרן לדוד סי' כ"ד (ב') מיישב בדבריהם את מנהג העולם שמברכים את הבנים בברכת כהנים. (אולם בפשטות הרמ"א שם והאחרונים משמע דנקטו דיש איסור בכל ענין)).

ה) יש אומרים דלפי מה שמבואר בגמ' (סוטה ל"ח ע"א) **שברכת כהנים צריכה שתהא בקול רם, דהיינו שהכהנים יאמרוהו בקול רם, דכתיב "אמור להם" כאדם האומר לחבירו שחבירו שומע. ובמשנ"ב** (סק"נ) **כתב שזה מעכב, א"כ כשמברך את בניו בלחש אין כאן איסור דממילא אינו יוצא המצוה דאין זה בקול רם, דהם אינם שומעים.**

(ובחת"ס פר' נשא בד"ה כה תברכו, כתב דדרך המברכים את הבנים והתלמידים לברך בלחש, ורק בברכת כהנים ילפי' לומר בקול רם לטובת הכהנים דהישראל ששמע הברכה הריהו שומע כעונה, נמצא שהישראל ג"כ מברך את הכהן עיי"ש).

ההיתר לומר ישימך אלקים וגו' שהיא רק חצי פסוק

יש לדון האיך מותר לומר רק הנוסח "ישימך וגו'" שהיא רק חצי פסוק, והרי קי"ל (סו"פ קמא דברכות ובגמ' מגילה כ"ב ע"א, והובא במ"א סי' נ"א סק"ט) **"כל פסוק שלא פסקיה משה אנן לא פסקי", שאסור לומר חצי פסוק, ורק פסוק שלם מותר לומר.**

וכמה תירוצים בדבר:

א) יש פוסקים שכתבו דהאיסור הוא רק כשאומר חצי פסוק בדרך קריאה, אבל לומר דרך תפילה ושבח, או דרך תחינה ובקשה ליכא איסור, וכאן הוי דרך בקשה.

(במ"א (ריש סי' רפ"ב) בסו"ד כתב דדרך תפילה ובקשה מותר, וכן כתב בשו"ת מהר"ם שיק (סי' קכ"ד), ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' שנ"ט) דלסברת המ"א דרך תפילה מותר ה"ה דמותר דרך שבח).

ב) במקום שבפסוק עצמו יש הקדמה וציווי מה לומר אין בזה איסור זה, דהרי זה כמו שנצטוינו לברך כך, וכמו כאן שנאמר קודם בפסוק "כה יברך ישראל לאמר", הרי זה ציווי לברך ולומר ישימך אלקים וגו' ובזה מיישבים בנוסח ההגדה שמתחילים עבדים היינו לפרעה שזה מתחיל באמצע הפסוק, כיון שתחילתו הוי הציווי מה לאמר דהיינו "ואמרת לבנך".

ג) עפ"י מה שכתב בשו"ת לבושי מרדכי (או"ח תנינא סי' נ') **דאפשר שאיסור זה הוא בציבור ולא ביחיד.**

ד) יש לומר עפ"י מה שמחדש בס' מגן גיבורים סי' נ"א (להגאון ר' יוסף שאול נאטאנזאן ז"ל ומביא כן בשם קטניתיא בנו של מחבר ס' יכין ובועז) **דהיכא דיש אתנחתא או זקף קטן מותר להפסיק, דכיון שטעמי המקרא הם הלכה למשה מסיני, ולכן מותר להפסיק בזה. ולפי"ז כאן דיש אתנחתא יש לצדד דבריו.**

(ובשו"ת חת"ס או"ח סי' י' הביא דברי המגן גיבורים, וכתב דלא ראה הספר יכין ובועז, וכן הובא בשו"ת רב פעלים ח"א סי' י"א).

ונכון להעתיק מה שכתב בשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"ב סי' ס') **וז"ל: גם מה ששאל בפסוקי הכתובים והפרשיות, הנה בזה מבוכה גדולה בין הפוסקים, דבגמ' משמע שאין לפסוק פרשה ולא פסוק, ומצינו כמה פעמים שאנו מפסיקים, והרבה טעמים נאמרו אך אין כלל ברור והנה לישראל אם אינם נביאים בני נביאים המה, ואם הלכה רופפת ביד כו', ולכן אין לבדות דברים כרסים מלב ונהרא נהרי' ופשטי', והיה שלום, עכל"ק.**

שלום רב לאורחי תורתך

יברך אלקינו את עמו ישראל

שלום ישראל אלטשולר שליט"א

מו"ל

הגה"ח הגדול הנסתר והנשגב פלא"י

ראש ישיבת "אמת ליעקב" בית שמש

לכבוד עת"ר ה' משפחת [illegible]

הנהגת הישיבה ובני משפחתו

שליט"א

יגדל עת"ר ה' משפחת [illegible]

הנהגת הישיבה ובני משפחתו

שליט"א

משיב כהלכה

תמצית השיעורי הלכה שנאמרו בבתי מדרשא

ע"י הרב הגאון רבי יהושע צבי יוחנן שליט"א
מו"ץ קהילתינו הק'

דיני הכריעות ופסיעות בסיום השמונה עשרה (ו)

א] י"א דאחר שפסע שלש פסיעות יכול לעמוד שם וא"צ כלל לחזור למקומו וכמו"כ יכול לילך משם למקום אחר וא"צ לפסוע שוב שלשה פסיעות לפניו לחזור למקומו [א] אלא שאם רוצה לחזור למקומו יש להקפיד שלא יחזור מיד אלא ימתין עד שיתחיל הש"ץ אך לכתחילה לא ישאר עומד שם אלא ימתין כשיעור הנ"ל ויפסע ג' פסיעות לפניו לחזור למקומו [ב].

ב] יש בני אדם שמקפידים שלא יעבור אדם לפניהם בשעה שעדיין עומדים במקום שכלו השלשה פסיעות עד שישובו למקומם [ג] וי"א דה"ה שאין לדבר שיחה בטילה בעודו עומד במקום שפסע [ד].

ג] אמנם אם רואה אדם שרוצה לעבור לפניו לא ימהר לחזור למקומו קודם שיתחיל הש"ץ חזרת הש"ץ אלא ישאר לעמוד במקומו [ה] אלא שיש להקל שאם רואה אחד רוצה לעבור א"צ להמתין עד שיגיע הש"ץ לקדושה ודי שימתין עד שיתחיל הש"ץ תפילתו [ו].

ד] ומה שיש נוהגין שאם רואה אחד שרוצה לעבור לפניו ממהרים לחזור למקומם קודם שיתחיל הש"ץ תפילתו זו טעות גמורה ואין לעשות כן [ז] ובפרט מה שיש נוהגין שאומרים לזה שעובר בתוך ג' פסיעותיהם שיעבור חזרה שוב הרי זה מנהג בורים ועמי הארץ ואין בה שום טעם ואדרבה מקלקלין יותר [ח].

ה] ובמקום שחושש שעד שיחזור למקומו יעברו אנשים לפניו בתוך שיעור פסיעותיו בזה נכון לנהוג לעשות השלש פסיעות באופן שכל פסיעה הוא מניע ומזיז שתי הרגליים ואחר כל פסיעה משוה רגל ימין עם רגל שמאל [ט] ובתפלת ערבית אם יש חשש שיעברו לפניו יש לסמוך להקל בהמתנת שיעור ד' אמות [י].

ו] אם גמר השמו"ע ופסע ואינו יכול להמתין עד שיתחיל הש"ץ כגון שיש לו אונס או מצוה דרבים [יא] מותר לו לעזוב מקומו בלא שיחזור ג' פסיעות לפניו לחזור למקומו [יב] ועדיף לעשות כן משיחזור ג' פסיעות בלי להמתין עד שיתחיל הש"ץ תפילתו בציבור.

ז] אחר אמירת קדיש תתקבל שבכל התפילות וכן לאחר הסליחות יש לו להמתין אחר גמר הקדיש כדי שיעור הליכת ד' אמות קודם שיחזור למקומו [יג].

ביאורים והוספות

(א) מג"א בשם הכסף משנה (פ"ט הלכה ד') וכן כתב שולחן הטהור ס"ח דאם רוצה א"צ לחזור כלל אלא הולך לדרכו אחר שפסע הג' פסיעות כיון שנפטר ברשות.

(ב) מג"א לפי מה שהביא בבית יוסף שיטת רבינו מנוח דנלמד מהפסוק ביחזקאל (א' ז') דכתיב פעמיים "רגל" ופעמיים רגליהם" ומיעוט רבים שנים דצריך ששה פסיעות ולכך יש לעשות ג"כ ג' פסיעות לפניו דהוא השלמת הששה פסיעות.

(ג) לחם חמודות הובא במג"א סק"ו וטעמם כדי לצרף השלשה פסיעות שפסע לאחוריו עם ג' פסיעות שיפסע למקומו והרי אסור לעבור לפני המתפלל מפני שמפסיק בינו לשכינה וא"כ בזה שמפסיקים בינו לשכינה באמצע פסיעותיהם נחשב הדבר להפסק ואינם נחשבים שש פסיעות אלא שתי פעמים שלש.

(ד) דעת נוטה (עמוד של"ד) להגרח"ק וטעמו דאין להפסיק אף בשיחה בין הפסיעות.

(ה) בשער הציון סק"ז מביא הדברי חמודות (ברכות פ"ה אות ס"ח) שכתב שאם רואה מי שרוצה לעבור לפניו ימחה בידו ואם לא ישמע לו אז זה העובר עוונו ישא והוא נקי דבאמת אין זה הפסק מה שהלה עובר לפניו שהרי אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

(ו) כן משמעות המשנ"ב סק"ח ובספר שיח הלכה סק"ד מסתפק לפי"מ שכתב המשנ"ב דיחיד המתפלל בביתו אם הוא שעת הדחק די שימתין רק כשיעור ד' אמות לפי"ז יש לדון אם כשרואה מי שרוצה לעבור לפניו נחשב כשעת הדחק שיכול להקל כדי שיעור ד' אמות.

(ז) דהא שצריכים לעמוד במקום שכלו הפסיעות ולא לחזור למקומו מיד הוא מעיקר הדין המפורש בגמרא ונפסק בשו"ע דהוי ככלב שב על קיאו משא"כ קפידא זו שלא להפסיק בין הששה פסיעות מעיקר הדין יש להקל בזה כמו שנתבאר דיכול לעמוד במקומו וא"צ כלל לחזור אלא שהוא גדר של לכתחילה כדי לצאת דעת רבינו מנוח אבל בשביל לכתחילה אין לעבור על עיקר הדין.

(ח) שו"ת באר משה (ח"ז סימן ט"ו).

(ט) כ"כ בשולחן אש בהגהותיו לסימן קכ"ג דהוא דרך ראשונה של רבינו מנוח בעשיית ששה פסיעות דבאופן זה עושה שלש פסיעות בכל רגל וביחד הם ששה פסיעות ובזה א"צ לקחת בחשבון את השלשה פסיעות שחוזר לפניו שזהו הדרך השניה של רבינו מנוח.

(י) כמו שהבאנו לעיל די"א דלכתחילה א"צ להמתין בערבית יותר משיעור זה.

(יא) כגון שנצרך לנקביו או שקראוהו לעלות לתורה או כהן לנשיאות כפיים או שנחפז לדרכו מצד הפסד ממון.

(יב) דחזרת הג' פסיעות אינו אלא לדעת רבינו מנוח ובשאר ראשונים ופוסקים אין מוזכר אלא הקפידא שלא יחזור למקומו לפני שימתין לחזרת הש"ץ אבל אם רוצה נשאר במקומו במקום שכלו הפסיעות או שהולך לו.

(יג) מקור חיים סימן קכ"ג סעיף ב' וכ"כ הגר"ח נאה בשנות חיים (סי' ט') מקור חיים (ס"ק מ"ז) כיון דהפסיעות של קדיש תתקבל הם במקום הפסיעות של השמונה עשרה דחזרת הש"ץ.

וועד קרן הבנין

בית חינוך לבנות

שע"י מוסדות יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

ויברך אלקים את יצח"ק

באותות הוקרה וחיבה, נשגר ברכה מרובה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד תדירא, ידיד נאמן ותומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה, טוב ומטיב לכל מבקש ברוח נדיבה ובנהורא נפישא, ובמיוחד הוזיל זהב מכיסו להרחבת גבולי הקדושה בתוככי מוסדותינו הקדושה, בבנין בית חינוך לבנות במידה גדושה, שמו הטוב משבחים ומהללים, לתורה ולתעודה מרבה פעלים, איש חמודות רב תבונים, מקבל את כל אדם בסבר פנים, ה"ה

הרבני הנגיד הנעלה והנכבד, עושה ומעשה צדקה וחסד

מז"ה יצחק זאב פילאפקי הי"ד

מנכבדי קהילתינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

ולמען הקמת הבית הגדול לחינוך הבנות פה בני ברק יצ"ו

שהשמחה במעונו, דוממות קל בגדונו

שמחת אירוסי בנו למז"ט ובשעטו"מ

החתן החשוב המופלג בתורה וביראה, שמו הטוב נודה לתפארה

כמר **שלמה זלמן** ני"ו

עב"ג הכלה הח' והמהוללה שתחי'

בת מוה"ר **שמחה פנחס פריעדמאן** הי"ו

ושגודה ברכותינו, ותערב לפני ה' עתידתינו, שתזכה לראות רב תענוג ונחת, תורה וגדולה במקום אחת, ויהא רעוא מן קדם רכון עלם ועלמיא, שתשרה שכינה בכל מעשי ידיו ברב סייעתא דשמיא, ויוכל להמשיך בפעליו הברוכים בהרחבת גבולי הקדושה, מתוך בריות גופא ונהורא נפישא, אורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים, אכי"ר.

כ"ד ידידיו מוקדיו השמחים בשמחתו

ומברכים ברגשי הודאה והערכה לעומתו

וועד קרן הבנין

להקמת הבית הגדול לחינוך הבנות בני ברק יצ"ו

נ"ב ע"י הרה"ג ר' שמעון יואל בראך שליט"א
מו"ץ לענין סת"ם דקהלתינו הק' - מוסמ"ס בתיבה תמה בהלכתה
שאלות ותשובות בהלכות סת"ם
שהגיע בקרבי ההוראה

לשכת הסת"ם

אופן עשיית בתים לתפילין (ב)

הוראת הבד"ץ

[ד] לשמה

הנה עשיית הבתים צריכים לעשותה לשם קדושת תפילין, ולכן יש לעשותה בעבודת יד. והוראת הבד"ץ העדה החרדית לפני שמתחילים צריכים לומר ולכתוב 'כל מה שאעשה היום בעסק התפילין הריני עושה לשם קדושת תפילין'.

[ה] סוגי הפרעס

הנה אופן מתיחת העור עד עשיית הבית עושים על ידי 'פרעס' הפועל על ידי כח גברא, ללא כח העלעקטריק. ויש בזה שני עיקרי סוגי 'פרעס'.

א. **'פרעס בורג'**– הפועל על ידי פעולת אדם המסובב את ידית המוט העשויה כמין בורג, וע"י הברגה למטה לוחץ על העור. – וכל כח הפרעס זה מכוחו של האדם.

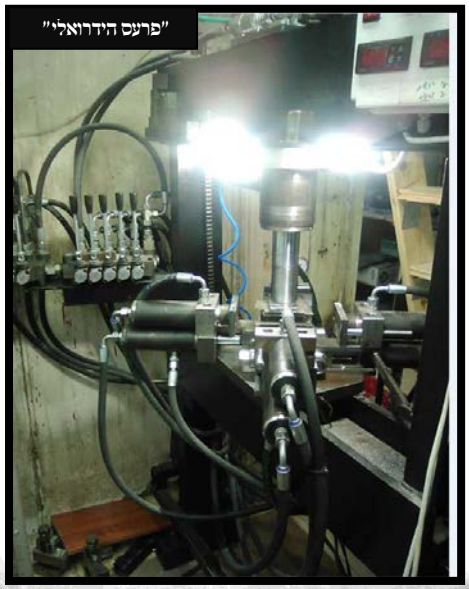
ב. **'פרעס הידרואלי'** – פועל על ידי פעולת אדם הלוחץ על השמן שלוחץ על המוט הלוחץ על העור. והשמן מפעילה לחץ השוה לעשרות טונות ע"י לחיצה על ידותיו. ונקטינן שגם זה נחשב לעבודת יד. [אע"פ שהפרעס הוא כלי גדול ומורכב, ונראה כמכשיר אוטומאט. מ"מ אינו נכון הדבר, והכל פועל מכח האדם].

כמו כן יש פרעס שמהצדדים הרי זה 'הידרואלי', אבל מלמעלה הרי זה פרעס בורג (ראה תמונה).

דבר פשוט שהרבה יותר קל לעבוד עם הפרעס ההירדואלי. וכן אפשר לעשות עם זה פרעס הרבה יותר חזק. ויש מקפידים לעשות דווקא עם 'פרעס בורג'.

"פרעס בורג"

"פרעס משולב"
מהצדדים 'הידרואלי' מלמעלה בורג

"פרעס הידרואלי"

[ו] ייצור הבתים

מעור אחד

כתב בשו"ע[1] "יעשה ארבעה בתים 'מעור אחד' לשל ראש, ובית אחד לשל יד". והנה נחלקו הפוסקים האם חתיכות העור נפרדים שתפורים יחד, או דבוקים בדבק נחשב כאחד, והמנהג מקדמת דנא היה, שהיה עושי הבתים מכמה עורות והיה מדביקים העורות, והיו סומכים על הפוסקים שסוברים שנחשב כאחד. אמנם לכתחילה ראוי ונכון לעשותו מעור אחד ממש, לצאת להסוברים שע"י הדביקה אינם נחשבים לעור אחד.[2]

וכן המנהג היום שעושים הבתים מעור אחד ממש, והיינו כל חלקי הבית הקציצה – התיתורא העליונה והתחתונה – והמעברתא, כלם מקשה אחת.

סדר היצירה

העור לאחר עיבודו נחתך בצורה כעין אות זי"ן, אלא דגגה רחבה ורגלה קצרה. מהחלק הרחב [הגג] עושים את הקציצה ע"י שמושכים את העור, ולכן צריכה להיות רחבה ביותר מהרגל, כדאי שאחר שנעשה מזה הקציצה [והתיתורא והמעברתא] יהיה באותו רוחב של החלק הרגל, ומהרגל עושים התתורא התחתונה.

חותכים את העור לצורך בתים

העור לאחר חיתוכו. בצורת זי"ן

אופן עשיית הקציצה של ראש

מכניסים את העור למלחציים בצורה של כוס, ועושים לו ארבעה כוסות, וכן עושים כמה פעמים עד שנעשה לארבעה בתים. והנה מזה שמותחים את העור ועושים הארבעה בתים נוצרים קפלים רבים, שנראים כעין סדקים וצריך להחליק את התיתורא, ולהצמיד את כל הקלפים בדבק חזק, שלא ישארו שום חלל ופגימה.

והנה לאחרונה יש כמה אומנים שיש להם שיטה מיוחד איך למתוח העורות

הפרעס הראשון לבית של ראש. בצורה של 4 כוסות

באופן שלא יוצרו קפלים וסדקים, וחוסכים בזה שאלות וספיקות של חללים ופגמים בתיתורא.

בית עם קפלים בתיתורא העליונה

בית ללא קפלים

מקשה – מקשה אחת

הנה בהרבה פארבריקן מוסיפים עור בתיתורא העליונה, כדי שהתיתורא יהיה קצת עבה, וכן כדי שיוכלו לעשות מעברתא להעביר את הרצועות. [וכן זה עוזר ליישר הקציצה מהקפלים] ובוודאי שהבית נחשב למקשה, שכל הבית נעשה ע"י עור אחד. רק מוסיפים עוד עור לחזק התיתורא העליונה. וצריכים שיהיה מעורות המעובדים לשמה.[3]

אמנם יש פארבריקן שעושים שכל הבית יהיה מקשה אחת ללא תוספת של עור, והיא נקראת מקשה אחת.

ומתאמרא משמיה דמרן בעל שבט הלוי זצ"ל, ואתו עמו רוב הפוסקים שאין בזה הידור כל כך בזה שזה מקשה אחת. ולכאורה בפשטות הבתים שמוסיפים העור בתיתורא העליונה יותר חזקים, וכן המעברתא יותר רחבה, להכניס הרצועות. אמנם יש מעלה במקשה אחת באופן שהפרשיות יותר גדולים מהבתים, ואז הפרשיות נכנסים בתיתורא, ורוצים שהפרשיות יהיו מונחות בעור שמקשה עם הבתים.

בית עם תוספת בתיתורא העליונה

בית ללא תוספת

1. סימן לב סעיף לח.
2. יעויין משנה ברורה שם ס"ק קעב.
3. כתב בביאור הלכה (סימן לב סעיף לז ד"ה עור הבתים) "על כן הסופרים שמניחים בין הבית להתיתורא עורות ישנים אשר מאשפות ירימו וממנעלים קרועים, ידעו כי עברה היא בידם, אחרי שהוא מחובר להבית צריך להיות דוקא מעור בשר כמוהו ממש, כן כתב בספר לשכת הסופר. ולכתחלה בודאי הדין עמו, אך לענין דיעבד יש לעיין לפי מה דכתב הפרי מגדים לקמן בסעיף מז (א"א ס"ק סד) דמה דהצריך רמ"א לדבק כשר הוא למצוה ולא לעיכובא, כיון דהדבק אינו מעכב ממילא אין קפידא במה מדבק. וא"כ לכאורה הכי נמי בענינינו לא דמי לעור התתורא והמעברתא דחיובן הוא מצד הדין על כן בעינן שיהיו טהורים, משא"כ בזה, וצריך עיון".

לוח ההילולא

תולדותיהם של צדיקים וימעשיהם הטובים
של בעלי ההילולא אשר בשמותם נקובים

י"ז טבת

הגה"ק רבי ארי' לייבוש מווישניצא זי"ע
[בעל "ארי' דבי עילאי"]

צור קודש מחצבתו

הרה"ק ר' ארי' לייבוש ליפשיץ בעל ה"ארי' דבי עילאי" נולד בשנת תקכ"ז לאביו הצדיק נסתר רבי חיים מיערוסלאב אשר הי' צדיק וקדוש והחוזה מלובלין העיד עליו שהי' בעל רוח הקודש, משפחת ליפשיטץ נודעה למשפחה מיוחסת בישראל מגזע היחס של בעל "מגלה עמוקות" הלבוש, והמהרש"ל, זי"ע.

במעלליו יתנכר נער

כבר בטל ילדותו ניכר עליו כי נוצר לגדולות ובגיל תשע היה בקי בבבלי וירושלמי ולכן נשלח ללמוד אצל הגאון האדיר רבי יצחק חריף מסאמבור בעל שו"ת "פני יצחק", כפי שכותב בהסכמתו על הספר: "מורי ורבי הרב הגאון האמיתי המפורסם לשם ולתהלה מו"ה יצחק זצ"ל האבד"ק סאמבור", כעבור זמן נסע לסטרי לקבל תורה מגאון דורו בעל "קצות החושן", והי' עמיתו וחבירו של הגאון המפורסם הבעל "ישועות יעקב" שם עלה ונתעלה בחריפות עצומה עד שנתפרסם בקרב הלומדים בתור עילוי עצום, והי' נקרא בשם "לייבוש חריף".

עוד בילדותו הי' לו חילופי מכתבים בפלפולים ארוכים ובקיאות נוראה עם הגאון הגדול המפורסם בדורו ר' סענדר מרגליות מזבאריש אבדק"ק פשעווארסק כנזכר בשו"ת ארי' דבי עילאי (או"ח סי' ה').

אר"י שבחבורה

דביקותו בחסידות היתה לאין ערוך, והיה מן האריות שבחבורת תלמידי החוזה הק' מלובלין זי"ע שבחר בו להיות ה"בעל תוקע" בלובלין, ובמשך עשרים וחמש שנה זכה לתקוע בראש השנה אצל רבו הגדול.

בגאונותו המפורסמת זכה לרומם קרנה וכבודה של החסידות ותורתה, כידוע כיהן בלובלין כרב, הגאון המפורסם רבי עזריאל הלוי האראוויטץ זצ"ל, שהי' ידוע בכינוי "די אייזערנע קאפ", והלה נודע בהתנגדותו לחסידות ובזלזול מתורתם, כאילו אינם עוסקים בתורה, הרה"ק מלובלין פקד על האדב"ע שיבקש מהרב שיתן לו רשות לדרוש בבית המדרש ברבים ויוכיח לו כי ידיו רב לו בהלכה, ואך שקר טפלו בימים ההם על החסידים ורבותיהם, ואכן הרב הסכים לבקשתו, אך אמר לו כי יודיע לו בהמשך הזמן באיזה סוגיא שידרוש, בערב שבת לפנות ערב שלח להודיעו שידרוש במסכת קנים במשניות, וכי גם הרב עצמו יבוא לשמוע דרשתו, האדב"ע חשף את זרוע גדולתו, והוכיח לכל הלומדים ובראשם הרב את כוחו המופלא בחידוש והבנה עד כדי כך שנזקקו לעמול הרבה בכדי להבין את הדברים החריפים שהשמיע, ולאחר סיום דרשתו הודה לו הרב כי בפעם הזאת

ימי ההילולא

י"ד טבת

- **רבי פנחס יעקב ממאלינין ב"ר יהיאל אפרים פישל מאלכסנדר - תר"ס**
- **רבי לוי יצחק מסטעפין ב"ר יוסף מאוסטילא - תרל"ד**

ט"ו טבת

- **רבי משה העליר מפראג ב"ר גרשון שאול יו"ט ליפמאן בעל תוי"ט - תמ"ג**
- **רבי רפאל מבערשיד (תלמיד הר"פ מקאריין) ב"ר יעקב יוקל - תקפ"ז**
- **רבי אברהם יוסף גרינוואלד אב"ד אונגוואר ב"ר משה - תרפ"ח**

ט"ז טבת

- **רבי אלעזר רובין מסאסוב-גלאגוב (זכרון אלעזר) ב"ר יעקב יוסף - תרצ"ג**

י"ז טבת

- **רבי יעקב (המגיד מדובנא) ב"ר זאב - תקס"ה**
- **רבי אפרים פישל מסטריקוב ב"ר יוסף יהודה לייב - תקפ"ב**
- **רבי ארי' לייב ליפשיץ מווישניצא (ארי' דבי עילאי) ב"ר חיים - תר"ו**
- **רבי חיים אורי מרישא ב"ר יוסף מנחם (רבי יוסא) מנאנאש - תרמ"ב**

י"ח טבת

- **רב הונא בר מר זוטרא - ד"א תשפ"א**
- **רב משרשיא בר פקוד - ד"א תשפ"א**
- **רבי צבי אלימלך מדינוב (בני יששכר) ב"ר פסח - תר"א**
- **רבי יעקב מאפטא ב"ר נחמיה [ב"ר דוד] מלעלוב - תרי"ח**
- **רבי משה מקאריסטשוב ב"ר מרדכי מטשערנאביל - תרכ"ו**

הודיע את גבורתו בתורה ומעתה יכירו כולם כי החסידים ורבותיהם הם גדולי תורה, וראויים הם להערכה וכבוד על גדולתם בתורה.

האיש מקדש

שמו הלך לפניו כגאון, וכאשר הגיע לפרקו נשא אשה בת נגיד חובב תורה ולומדי' מפרעמישלא, והיות שכל חפצו הי' לישב באהלה של תורה באין מפריע, קיוה שבבית חותנו ימצא מנוח להגיע אל השלמתו בלי דאגת עול הפרנסה, אמנם לא ארכו הימים, אשת נעוריו מיאנה בו כי רצונה היתה שיעסוק במסחר והוא לא רצה לבטל מתורתו ועבודתו הקדושה, ואף גם זאת שהאדמ"ע כבר הי' דבוק ברבו הק' החוזה מלובלין והי' מתנהג בקדושה ופרישות שלא הי' לפי רוחה של בת נגידים, על כן הציקה אותו מאוד עד שגירשה בגט פטורין, למרות צערו של אביה שהכיר בגדלותו המופלאה.

בעבור זמן מה הוצע האברך להיות חתן הישמח משה זי"ע שהי' אז אבדק"ק שינאווא, השדכן הביא קונטרס חידושי תורה כדי להראות את גדלו להיש"מ, ואכן הביע את התפעלותו והחתן מצא חן בעיניו, והסכים לתת את בתו הרבנית מרת חנה, והתחייב גם לתת נדוניא סך הגון, למרות שפרנסתו היתה מצומצם מרבנות קטנה.

מספרים שזוגתו של היש"מ לא הסכימה להשידוך מכיון שהציעו להם שידוכים הגונים בחורים עשירים ומופלגים, א"כ למה יבחרו דווקא בהאברך הזה אשר גירש את אשת נעוריו, מענה בפיה: וכי אין שידוך לבתנו רק אברך זה, להרים מה שהשליכו אחרים חוצה, ענה לה בעלה הצדיק אמשול לך משל למה הדבר דומה פע"א הלך איש כפרי ביער לחטוב עצים ומצא בחפירה אחת סיר מלא גרגרים כמו פולים (בעבלעך), מה עשה האיש ההוא סחבם לתוך ביתו ונתנם בדוד ובשלם כל היום וכל הלילה, היות כי ראה שעדיין לא נתרככו הפולים את כל כליו ולא מצא בהם די, בקש את אשתו הרבנית שתמכור גם היא את תכשיטיה בפרט את תכשיט היקר (שטערן טוך) כדי לסלק את הנדוניא, אמנם היא מיאנה למכור היות שלא היתה לה שום מזכרת מבית אביה זולת זה, אמר לה היש"מ הלא חז"ל אמרו (פסחים מ"ט.) לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישיא בתו לת"ח, וחתן דנן הוא ב"ה ת"ח גדול, מיד עשתה רצון בעלה.

שלשה תנאים התנה האדמ"ע עם חמיו היש"מ: א) נדוניא גדולה של שלש מאות זהובים כדי שיוכל לפרנס א"ע מן העסקא, ולא יהי' נאלץ לקבל עליו עול רבנות, מה שיטרידהו מלימודו ועבודת ה', ב) גם התנה עם חותנו בעת קשרי השידוכין לבל יפריעוהו מהתנהג בדרכי החסידות ולא יעכב בעדו מלנסוע אל רבו הק' החוזה מלובלין, ג) גם על חותנו מוטל חוב קדוש לכל הפחות פעם אחת ליסע אתו עמו אל רבו הק' מלובלין, והיות שהיש"מ הי' אז מתנגד גדול על דרכי החסידות מובן שתנאי השלישי הי' הקשה שבכולם, בכל זה מתוך גודל כיסופו להשיג את החתן הסכים גם לזה, וכן הי' שנסע להחוזה כידוע.

בעמדו תחת החופה באה אליו זקנתו מעלמא דקשוט ואמרה לו אל תדמה בדעתך שזו זיווגך השני' אלא היא זיווגך הראשונה, ואחר החופה סיפר זאת לז' הרבנית והיא סיפרה את נתמלא חימה וזרקם החוצה, הנה עבר שם איש חכם והבחין מה שבתוך האשפה, מיד רעדה אחזתו לראות שנתגלה לו מטמון של פניני מרגליות, קבצם אחת אל אחת ובין לילה נתעשר עושר גדול, כן הוא הענין עם חתן דנן, הוא אברך כפשוטו וכמדרשו, מרגלית המאיר את העולם בתורתו ובצדקתו, אמנם הם שלא היו מבינים עליו השליכוהו חוצה, ואותי חנן ה' לבחון במרגלית זו, לכן נפשי כלתה להשיגו להיות חן בתנו היחידה.

היות שהבטיח נדוניא שלש מאות זהובים, סך גדול מאוד בתקופה זו, וכבר מכר

ימי ההילולא

י"ט טבת

- רבי ארי' לייב אב"ד מאטעסדארף ב"ר יוסף שמואל (בעל מסורת הש"ס) תצ"ו
- רבי ארי' לייב כהן ב"ר יוסף (קצות החושן) - תקע"ג
- רבי יעקב ממעליץ ב"ר נפתלי צבי מראפשיץ - תקצ"ט
- רבי אלימלך מרידניק ב"ר מנחם ישכר דוב - תר"ט
- רבי אברהם שמואל בנימין סופר (כתב סופר) ב"ר משה - תרל"ב
- רבי יעקב מיעזוב ב"ר אברהם מטשעכנוב - תרנ"ד
- רבי ישראל הורוויץ ממעליץ ב"ר יהודה - תרס"ד

כ' טבת

- רבינו משה בן מימון (רמב"ם) - ד"א תתקס"ה
- רבי יוסף יוסקא מלעשקאביץ ב"ר שמשון מאוזריאן - תרי"ח
- רבי שלמה מסאדיגורא ב"ר אברהם יעקב - תרמ"א
- רבי שמחה ישכר דוב מציעשנוב ב"ר יחזקאל שרגא משינאווא - תרע"ד
- רבי משה מרדכי ממאקריב ב"ר יעקב יצחק - תר"פ

כ"א טבת

- רבי ארי' לייב מוכיח מפולנאה (קול אריה) ב"ר יחיאל מיכל - תק"ל
- רבי ישראל אברהם ב"ר משולם זושא מאניפאלי - תקע"ד
- רבי ישראל דוב בער מווילעדניק ב"ר יוסף (שארית ישראל) - תר"י
- רבי משה אליקים בריעה מרומברובא ב"ר ישראל אלימלך מזאבנא- תרע"ו

זה לאביו הק' ויכתוב משה דברים אלו לזכרון בין רשמי הזכרונות שלו בשם חתנו.

כשהלך האדב"ע לפני החתונה להחוזה מלובלין לקבל את ברכתו שאלו אם יוכל לבוא לקבל את פני קדשו גם בשנה הראשונה כאשר הורגל בזה מנעוריו, השיב לו החוזה, אלינו מותר לנסוע גם בשנה ראשונה, והבין תשובת רבו שלדבר מצוה מותר לנסוע גם בשנה ראשונה, אח"כ מצא שכן כתב החינוך (מצוה תקפ"ב) במצות עשה נקי יהי' לביתו שנה אחת, הרוצה לצאת לדבר מצוה או לשמוח עם ריעיו על דעת שישוב לימים מועטים, שאין בזה ביטול המצוה.

אחרי החתונה הי' סמוך על שולחן חותנו בשינאווא, מובן שבלי הרף היו ויכוחים בין החתן וחותנו, האדב"ע רצה לפעול אצל מר חמיו שיסע לובלינה ויראה במו עיניו דרכו בקודש של החוזה, והיש"מ דיבר על לבו שיעזוב את דרכי החסידות מה שגורם לו ביטול תורה וביטול תפילה בזמנו וכדו', עד אשר נצחו וגבר עליו האדי שבחבורה שיסעו שניהם ביחד להחוזה, ובתנאי שאם לא ימצא חן בעיני חמיו אז גם הוא יפסיק מליסע עוד אליו, וכידוע ראה היש"מ באותו מעמד דברים נפלאים בלובלין, ופתר לו את כל הקושיות שהי' לו על החסידים, ואז זכה להתקרב אל האור הקדוש הזה.

ושנא את הרבנות

מגמת נפשו הי' תמיד לישב באהל תורה ולא לקבל עליו משרת רבנות ושררה, ע"כ טיכס לו עצות בנפשו שיהי' לו סך חמש מאות זהובים, מה שיהא נושא פירות, אז יהא באפשרותו ללמוד בהתמדה בלי דאגות עול הפרנסה, דאגה זו מאין ליקח זה בלבלוהו מאוד עד שלא הי' יכול לצמצם מוחו לירד לעמקה של הלכה כאשר רגיל, שוב התיישב בדעתו והשליך מעליו כל דאגות שהפריעו אותו ולמד בחזרה כדרכו בקודש, כשראה מצב פרנסתו דחוק מאוד, והיות שהי' לו עוד מכסף נדוניא התחיל לעסוק בפרקמטיא, כדי שיהי' לו במה להחיות אנשי ביתו, ולקח לו איש נאמן בשם ר' יוסף אשר שימש אותו וניהל את עניני משא ומתן שלו, דרכו הי' ליסע פעם או פעמיים בשבוע ליריד, ור' יוסף טען את הסחורה על העגלה והכין את פרטי הנסיעה, אז יצא האדב"ע מלובש מלבוש העליון ונסעו ליריד, והקימו שם את האהל וסידרו את הסחורה על האיצטבאות כרגיל, האדב"ע לקח לו את הגמרא וישב לו בקצה האהל ולמד בעיון גדול כדרכו בקודש, כאילו לומד בתוך ד' אמותיו של בית המדרש, ואחה"צ כשנגמר היריד נסעו לביתם, ובדרך מסר לו ר' יוסף את כל עניני היריד, פעם אירע שבאמצע היום קפץ האדב"ע ממקומו וציוה לר' יוסף לסדר הסחורה חזרה על העגלה וליסע תיכף הביתה, הלה עמד ומשתומם, הלא עוד לא הרוחנו כלום, ומה החיפזון כעת בעוד הקונים יוצאים ובאים, אבל האדב"ע לחץ עליו מכיון שצריך הוא לעיין בספרים באמצע לימוד ואין לו זמן להשהות כאן בעד בצע כסף, באמצע הדרך הוכרחו ליכנס עם העגלה והסחורה בבית מלון אחד, ובעת שנחו שם פתאום יצתה אש להבה ונשרף כל המלון לרבות העגלות שהיו בחצר, האדב"ע חזר לביתו נקי מכל נכסיו, אמנם לא שת לבו לזה אלא חזר לבית מדרשו ללמוד בעיון הדק כמנהגו, כשנודע הדבר להרבנית נכנסה לבעלה בעת שישב ולמד וסיפרה לו ברוב כאב שכל כספם הלך לטמיון, והוא לא הגיד לה כלום, והמשיך ללמוד כבראשונה, וזוגתו מרוב כאב אמרה לו: עכ"פ תעשה פנים זועפות ותכעס על כל פנים לרגע, ענה לה: הרי אביך לקח אותי לחתנו בתור חריף, וחריף פירושו שמה שאדם חושב בזמן מרובה הוא תופס כבר בזמן מועט, והכי נמי מה שאת תבינו אחר זמן מרובה שמאת ה' היתה זאת ובוודאי יצמח טובה מזה, את זה הבנתי בזמן קצר ע"כ חזרתי מיד ללימודו.

על כס הרבנות

ומני אז נאלץ לקבל עליו עול הרבנות ואחר הפצרות נתרצה לקבל עליו עבודת אב"ד בק"ק קרעשוב, היה זה בשנת תק"ס, ואח"כ בשנת תקס"ח כשנתקבל חותנו הגה"ק בעל היש"מ זי"ע שהי' אז אב"ד שינאווא לכהן באוהעל אז עלה למלא את מקומו בשינאווא וישב שם על כסא הרבנות, עד שנת תקפ"ד שאז עבר לכהן בעיר ואם בישראל ווישניצא ומצודתו היתה פרוסה על כל הגלילות שם, ועל קהילה זו נקרא ר' ארי' לייבוש מווישניצא וכך גם נוסח חתימתו: "אב"ד דווישניצא ובריגל וקרייז באבניע".

ביקש הצדיק לישב בשלוה אבל גם בווישניצא לא הי' לו מנוחה וסבל הרבה צער ועגמ"נ כי כידוע הי' בעיר ווישניצא בעלי מחלוקת ורדפו כל אחד שהי' משמש כרב בעירם והרה"ק ר' שלמה מבאבוב זי"ע גם הי' רב שם וסבל רדיפות, ואמר שיש לו ראי"ה שהאשמה תלוי באנשי העיר כי הברוך טעם הי' למדן ולא רבי והי' אב"ד ווישניצא ורדפוהו, והרה"צ ר' צבי הירש הורוויץ זי"ע (נכד הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע) גם הי' אב"ד והי' רבי ולא למדן וגם רדפוהו, הרה"ק האר"י דבי עילאה הי' גם רבי וגם למדן ורדפוהו, וסיים בענוות קדשו: אני לא רבי ולא למדן, ואעפ"כ רודפים אותי, על כרחך שהם בעלי ריב ומדון, ופעם בעת שרדפו את הרה"ק ר' שלמה זי"ע כתב מכתב ופתח במליצה פה קורח פרשת ווישניצא במקום לכתוב להיפך וד"ל.

בווישניצא היתה תקנה שאין להרב להתערב בעניני החברה קדישא, ובכל שנה בחול המועד סוכות היו בוחרים בגבאי החברא קדישא, והנה הרב התערב פעם בעניני הבחירות, ובאותה תקופה הי' הגה הקהילה ביד מתנגדיו, כאן מצאו אנשי ריבו לגבות את החוב, והכריחו אותו שיעזוב את ווישניצא בתוך המועד באמצע הלילה, האדב"ע ביקש מהם שישאר עכ"פ עד אחר סוכות, אבל ראש הקהל נענה לו בראשו שאינו מסכים בשום אופן, אמר לו הרה"ק שהוא ישאר כך, וכך הוה שכל ימיו הי' מנועע את ראשו, וכינו את משפחתו "די שאקלערס", וכל טובי הקהילה אשר הי' חלקם במעל זה

בא להם סוף שלא כדרך הטבע.

זמן לא כביר אחרי שעזב את ווישניצא יצאה אש עד לב השמים ונשרף ר"ל שני שליש של העיר, ואלפים נשארו בלי קורת גג, ומאז נתדלדלה מאד העיירה מהאש הגדולה ששלטה בה בגלל שלא נזהרו בגחלתן של גאון וקדוש ישראל, ובעל העגלה מי שהוביל את האדב"ע בחצות לילה מווישניצא לבריגל סיפר שכצאתם את העיר ווישניצא עמד הרב על העגלה והחזיר את פניו כלפי העיר, ופרש ידיו כלפי מעלה והתפלל, והאמינו גם הגוים שבגלל שהרעו להאי צדיק נתקללו ונגעה בהם יד ה', והאדב"ע אמר על זה: ראוי היתה ווישניצא שתחרב כליל, אך יש לי שם משכון, וזה שעמד להם, כי בנו הרה"צ ר' אהרן נשאר בווישניצא בתור ראש בי"ד והי' לו ביהמ"ד ומנין שם והחזיקוהו אנשי עירו בכבוד.

כך ברח האדב"ע בין לילה ללילה מווישניצא לבריגל, שהיתה עיר בתוך גליל שלו, ושם נטה אהלו לתורה ועבודת ה' בקדושה ובטהרה, ולא התערב עוד בצרכי ציבור, ואמר על עצמו את הפתגם הידוע: מתחילה רציתי לתקן את העולם כולו, ראיתי שלא עלתה בידי רציתי לתקן עכ"פ את עירי, והנני רואה שגם זה לא הצליח בידי, א"כ אלכה ואשובה לתקן את עצמי.

יסופר שבעת שברח הייט"ל מאוהעל מחמת רדיפות מתנגדיו נסע לדודו האדב"ע שכאמור הי' משכן כבודו אז בק"ק בריגל בבורחו מק"ק ווישניצא, וכשבא הייט"ל לדודו השיטח לפניו את כל הרדיפות שסבל במשך השנים, חייך האדב"ע ושחוק קל עבר על שפתיו, ושאלו הייט"ל בתמיהה הכי כ"ק דודי מחייך על צרותי, על זה ענה לו האדב"ע: מטבע בני אדם הוא, בשעה שאדם שרוי בצער אינו מסוגל לחייך, רק כשרואה ושומע שאינו יחיד בסבלו אז הוא מתנחם קצת, וכמו"כ גם אני בהאי צערא יתיבנא כמוני כמוך, וגם אנוכי באתי פה כאיש בורח מווישניצא, וכעת כאשר שמעתי את אשר סבלת אתה באוהעל כמו שאני סבלתי בווישניצא עבר שחוק על שפתי.

אל ארץ חמדה

בשנת תקצ"ז נתעורר לעלות לארץ ישראל, לחונן את עפרה ולעבוד את השי"ת בה, ומאחר שהיה זקוק לממון עבור הוצאות הנסיעה, נסע לעיירות שונות על מנת לקבץ מעות מנדיבי עם מאנשי בריתו, בכדי שיוכל לבצע את רצונו, ואם כי גדולי הצדיקים שהיו ממעריציו כמו הרה"ק ר' אשר ישעי' מראפשיץ והרה"ק ר' צבי הירש מרימינוב זי"ע הפצירו בו שלא יעזוב את הנלוים אליו כצאן ללא רועה, לא קיבל את דעתם וכל כולו יקד בחיבה עזה לעלות לא"י.

באותה תקופה בה החליט על עלייתו לארץ, פסק לומר דברי תורה על שולחנו הטהור, כשנודע הדבר לחותנו היש"מ פנה אליו שיבהיר לו את סיבת הפסקת אמירת תורה לפני החסידים המקשיבים לקולו, תשובתו הי' כי מאחר שתשוקתו היא עזה ביותר לעלות לארץ הקודש, אינו יכול לצמצם את מוחו לאמירת תורה בחוץ לארץ.

ביום א' פר' פנחס שנת תקצ"ז לפ"ק שלח לו חותנו מכתב בו הביע את התנגדותו לעלייתו לא"י, ולמרות התוארים המופלגים בו הכתירו בתור "צדיק יסוד עולם", שולל הוא את נסיעתו לרגל הסכנות של הנסיעה, ותנאי הקיום הקשים בא"י, שוטח הוא בקשתו לפניו שיניח ידו מזה, "והחשקות שחשק לעלות לארצינו הקדושה, רק שהיה נמנע מפני פחד ה', שלא יעבור מצות ה' ונשמרתם מאוד לנפשותיכם יחשב לו כאילו עשאה, ובפרט שכבר עשה פעולות לזה בלקיחת הפאס, הרי בוודאי קיים המצוה של עליה לא"י, ולא לסכן את עצמו ח"ו".

בהמשך המכתב מתבטא חותנו בחריפות: "ואני תמה על כל הצדיקים וגאוני וחכמי ישראל, איך יוצאים ידי שמים אם יניחו אותו לסכן עצמו בסכנה גדולה ומזומנת", ושוב חוזר הוא ומבקש ממנו לקרוא את האגרת הזאת בתשומת לבו הקדוש והטהור וכו', ובוודאי יודה על האמת, כי בדרך הניצוח יודע אני כי ידיו רב לו וקטנו עבה ממתני, אבל ישתדל על דבר אמת, אזי יאמר עליו: "אשרי הדור שגדולים נשמעים לקטנים, ועלי יאמר: אשרי התלמיד שהרב שומע לו, ובמהרה יבוא משיח צדקינו וינהלנו לארצינו ויראו עינינו וישמח לבינו", המכתב נדפס בשלימותו בסוף "שמח משה" על המועדים ומשם תדרשנו לטובה.

האדב"ע לא שינה את דעתו והי' תקיף בהחלטתו, אך היות שהרבנית לא הסכימה לעבור על רצון אביה, וכן התנגדות של צדיקי הדור, אז קרא על עצמו את הפסוק "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום" כשהוא משתמש בלשון מליצית: רבות מחשבות בלייבו"ש, אבל עצת ה' היא (כאן) תקום, כי רצון השי"ת שיישאר בחוץ לארץ, וימשיך להנהיג את הדבקים בו.

אחרית ימיו

בשנותיו האחרונות לפני פטירתו הי' רגיל להשען על כסאו וראשו זקוף למעלה בדביקות נפלאה, ואמרו עליו צדיקי דורו שזה שלשה שנים לא הי' בעולם הזה כלל, בשנה האחרונה לחייו התמרמר על עיכוב הגאולה באמרו: אילו ידעו זאת רבותינו "לא היו יכולים לסבול, והיו מרעישים עולמות להחיש גאולתינו ופדות נפשינו".

סמוך להסתלקותו הי' חולה במשך כמה חדשים, ולמרות שהרופא קבע כי מחלתו אנושה, לא שינה מהנהגתו, יום קודם שעלתה נשמתו השמימה נפרד מספריו והוציא את כל ספר בנפרד ונשק אותם, וביום חמישי י"ז טבת תר"ו בשנת הע"ט לחייו נסתלק למרומים, ונספד בהספד גדול, ושם בבריגל מנוחתו כבוד עם מ"מ רבי משולם זלמן יונתן ונכדו מ"מ רבי טובי' זצ"ל.

האדב"ע עם אשתו הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה

מונחים באהל מיוחד ועליהם מצבה בצורת שני חצאי עגולה, על מצבת קדשו חרות: פ"נ כבוד אדמ"ו הרב הגאון האמיתי בנגלה ונסתר אריה דבי עילאי רבא דעמיה מדברנא דאומתיה בוצינא דנהורה רשכב"ה איש אלוקים קדוש צדיק יסוד עולם, באור חכמתו הופיע כל נעלם מו"ה אריה לייבוש בן הצדיק מו"ה חיים זצ"ל עלה למרום יום ה' טו"ב טבת תר"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה".

המונים הי' נוהרים מדי שנה בשנה ביומא דהילולא נאספו שמה כמה מאות חסידים ואנשי מעשה, וכל מר נפש באו לשפוך תחינה על הקבר איש אלוקים, והגם שאז תקפו של ימות הגשמים והשלגים, לא נמנעו המון בית ישראל מלבוא ולהשתטח על הציון הק', ומספור שהרב החסיד ר' לוי יצחק כהנא מווישניצא בא פעם אל הרה"ק מצאנז בתחילת ימי טבת, והוכיחו הד"ח מה כבודו עושה כאן והלא עוד ימים אחדים חל היארצייט של האדב"ע והיית צריך לנסוע לבריגל על ציון הק', והחסיד התנצל עצמו שהוא כהן ובכל אופן אינו יכול לילך על קברו, אמר לו הד"ח כי ביומא דהילולא של הצדיק טוב להיות באותה העיר שגופו הק' טמון אף שאינו הולך על קברו.

י"ח טבת

הגה"ק רבי צבי אלימלך שפירא זי"ע
[בעל "בני יששכר"]

מתולדותיו

נולד בשנת תקמ"ג לאביו ר' פסח יאנוועניקער ולאמו שהיתה בת אחותו של הרה"ק ר' אלימלך מליזענסק זי"ע ונקרא בישראל ע"פ ציווי של דודו הרה"ק ר' אלימלך מליזענסק זי"ע על שמו אלימלך אפילו שהוא הי' עוד בחיים אבל מפני כבוד של ר' אלימלך זי"ע הוסיפו לו עוד שם צבי.

דולה ומשקה

רבותיו הי' הגה"ק המגיד מקאזניץ והרה"ק ר' מנחם מענדל מרימנוב והגה"ק הרבי מלובלין זכותם יגן עלינו הוא הגבר האדם הגדול שהעביר לדורות הבאים בכתב מורשת גדולה, מה שקיבל בתורת החסידות מרבותיו הקודשים ומרבותיהם עד הבעש"ט הקדוש, וספריו מלאים על גדותיהם מדברי תורת רבותיו הנ"ל שיחות והנהגות טובות ועל ידו נשאו בכתובים מקורות מוסמכים ונאמנים להרבה ממנהגי חסידים, כי הוא הי' ספרא רבה ובעט סופר מהיר העלה על כתב מה שקיבל מהם ומה שהוסיף וחידש בכל מקצועות התורה, אמרו עליו שהי' לו שני מוחות והי' יכול לעשות שני פעולות בבת אחת, פ"א באה לפניו אשה אחת ושפכה לפניו את מר שיחה והוא ישב וכתב חידושי תורתו, וחשבה האשה שאינו מקשיב לה לכן פרצה בכיה על שאינו מקשיב לב לשמוע בקשתה, ענה לה הקדוש ואמר לה אנכי שומע היטב, ואם ברצונך אספר לך עוד מה שאמרת לי בהיותך אצלי לפני עשר שנים.

לוחם מלחמת ה'

כל ימיו לחם מלחמת ה' ברמה נגד המשכילים וחיבר נגדם הספר מעין גנים, רביה"ק זי"ע יסד ספרו הק' ויואל משה על היסוד שיסד הוא במעין גנים ורבינו מעתיק לשונו בהקדמה וזל"ק: וראיתי להעתיק פה דברי מרן הקדוש מהרצ"א ז"ל בעמ"ח ס' בני יששכר שכתב בהקדמותו לס' מעין גנים בהתלהבות עזה וברוב קנאות נגד מהרסי הדת בישראל, וכותב בסוף דבריו וכו' עיי"ש באריכות, ומסיים רבינו זי"ע וככה אומר גם אני וכו' עכל"ק עיי"ש באריכות, וכן בפנים הספר במאמר שלש שבועות ס' קע"ט מעתיק רביה"ק זי"ע מספרו הנ"ל, ואחרי שהעתיקו כתב בזה"ל: העתקתי חלק מאריכות דבריו כי הרבה יש ללמוד מכל אלו הדברים היוצאים מן לב קודש להמתבונן בהם מהחל ועד כלה "ונודע אשר הקדוש הנ"ל הי' מגדולי תלמידי הבעשטה"ק בדורו אשר הסכימו כולם שכל דבריו ברוח הקודש" עכל"ק עיי"ש, ובמאמר ישוב א"י מביא מסה"ק אגרא דכלה וכתב וז"ל אבל הוא הסימן המקובל ביד הקדוש מהרצ"א ז"ל וכו' עיי"ש.

דעת תורתו הנוגע לזמנינו דרא בתראה

פעמים רבות מביא רבינו הק' זי"ע את דברי מרן הקדוש המהרצ"א שכתב בס' אגרא דכלא פ' שופטים שכתב שם דקבלה מרבותינו שכח הפועל בנפעל, ושזה סכנה עצומה ליהנות מכספי הרשעים, ודבריו אלו הי' לו ליתד וליסוד במלחמתו הגדולה שלא להנות מכספי הציונים וגורריהם. בספר דברי תורה לנכדו הגה"ק רבי ח"א שפירא זצ"ל האב"ד מונקאטש בעמח"ס מנחת אלעזר הביא שפעם אחת בעת צרה הי' הבני יששכר מתמרמר מאוד באומרו רבש"ע גלוי וידוע שאודות הגאולה שלימה אם היינו רוצים יכולים אנחנו לשבור החומות המפסיקות ולפתוח המסגרים והמנעלים וכך אמר בל"א "מיר וואלטען מויערן געבראכן אין שלעסער אויף גערישן" אך מה נעשה ואתה יתב"ש השבעתני שלא לילך בחוזק יד כמו שכתוב השבעתי אתכם וגו'.

צדיק גוזר

פ"א נטבע במים אחד ממשפחתו ושמו אברהם וחיפשוהו אחריו כמה ימים להביאו לקבר ישראל ולא מצאו, הלך הרה"ק מהרצ"א עם אנשי שלומיו אל המים ואמר בזה"ל: "וואס מיינט איהר אונז קענען נישט וואס ר' פנחס בן יאיר האט געקענט טען מיט דעם גינאי נהר (ע' ריש חולין) גיסטו ארויס אברהמל'ן, אז נישט גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, ואחר סיימו אלו הדברים בלהבת קדושתו תיכף ראו והנה נזרק הנטבע קרוב לשפת הנהר והובילו לקבר ישראל. (עשר צחצחות).

בעולם הרבנות

שימש ברבנות בכמה עיירות ריבאטיטש סטריזוב האלישיץ דינוב ובשנת תקפ"ה עזב את מדינת גאליציא והתיישב במדינת אונגארין ועלה לכהן פאר בעיר מונקאטש ושם במונקאטש תיקן תקנות רבי יהושע בן גמלא והקים תלמידי תורה לבני עניים והוציא קונטרס בשם תמכין דאורייתא ששם מבאר כל הענין באריכות, ומביא שם בשם מהר"י יעב"ץ שכל הגירושים של ספרד ופורטוגאל באו בשביל שלא השגיחו על בני עניים שמהם תצא תורה, והקים לצרוך זה קופה בשם קופת תמכין דאורייתא וחייב את כל בני העיר לשלם כל אחד לפי ערכו, ומי שעשה שמחה הי' צריך לשלם להקופה כפי ערך השמחה שהכין, והתקנה והקופה נמשכו גם לימים ושנים רבות אחרי פטירתו, ועיין בדרכי חיים ושלום סעיף קכ"ח שנכדו המנ"א זי"ע נהג שכשהגיע לפסוק "ואתה מושל בכל" הפריש ג' פרוטות וכו' לקופת תמכין דאורייתא, בשנת תקפ"ט עזב את הרבנות בעיר מונקאטש וחזר לגאליציא לעיר דינוב ושם נשאר עד סוף ימיו.

אחרית ימיו

בשנת תר"א בחודש טבת ביום י"ג או י"ד נולד בן לבנו והודיעו לו ע"י שליח להזמינו לברית ולשאול לו איזה שם יקרא להנולד במז"ט, ושלח להם בחזרה ע"י שליח שעל הברית לא יוכל לבוא, ובשולי המכתב כתב אשר שאלתם מאתי אודות קריאת השם לבן הנולד לכם, עוד חזון למועד, ולא הבינו פירוש המילים עוד חזון למועד, וביני לביני ביום ח"י טבת נסתלק לגנזי מרומים אז הבינו כוונתו וקראו בשם צבי אלימלך. כמה זמנים לפני הסתלקותו אמר תורה על הפסוק תקבר בשיבה טובה הנאמר לאברהם אבינו ע"ה והי' לפלא בעיני השומעים ואח"כ כשנפטר בחודש טבת הבינו הכל, שרמז להם הנוטריקון של תקבר בשיבה טובה שהיא טבת אשר גם אאע"ה נפטר בחודש טבת כמבוא בס' קרנים הקדוש.

מורשתו הרוחנית

חיבר הרבה ספרים מהנודע לנו א) ה"ה הספר הקדוש בני יששכר שעל שמו נקרא וטעם למה קראו בני יששכר הי' כי הרגיש בכל שנה בימי החנוכה תוספת רגש דקדושה, והתפלא מאד ע"ז כי אמר שלא יוכל להיות שהוא מגזע החשמונאים דהלא אינו כהן, וחשב בדעתו לשאול א"ז לרבו הק' מלובלין זי"ע כאשר נכנס פנימה ועוד לפני ששאל את רבו אמר לו רבו דמקור מחצבתו הוא משבט יששכר ועל מה שמרגיש תוספת קדושה בחנוכה הוא משום שהי' מהבי"ד של החשמונאים לזה קרא שם ספרו בני יששכר, ידוע העבודא אצל מרן הדברי חיים מצאנז זי"ע שפעם חקרו שנים מגדולי החסידים ה"ה הרה"ק רבי נפתלי הירצקא מראצפערט זי"ע והרה"ק מהר"ש פרענקל מדאראג זי"ע מה מעשהו של רבם הד"ח לפני תקיעת שופר, וביום בד"ה כאשר שב הד"ח לחדרו הינפש מעט כדרכו בקודש ופעם ההוא נשתהה איזה שעות והמה באו והחביאו עצמן בבית הד"ח ומצאוהו שוכב ובידו איזה ספר ומעיין בו בדביקות יתירה עד אשר לא הרגיש בביאתם לחדרו, וכאשר בא המשמש להזכירו שהזמן נתאחר הרבה לערך ג' שעות וחצי זירז עצמו ויצא, והמה השני רעים האהובים קרבו אל השולחן לראות באיזה ספר הוא מעיין המה ראו כן תמהו כי הספר בני יששכר הי' שעשוע נפשו לעת כזאת קודם תקיעת שופר ואח"כ בעת הסעודה בעת חלוקת השיריים דחקו עצמם ג"כ לקבל, וכאשר הרגיש בהם הד"ח התחיל להכות על השולחן עם הכף אשר ואמר הכזה הוא דרך החסידות להרהר אחר רבם באיזה ספר הוא לומד והלא כל מי שיש לו מח בקדקדו יבין וישכיל כי לא אעיין בשום ספר בלתי אם המחבר היה בעל רוח הקדוש ודבריו בספרו ברוח הקודש נאמרו, ב) רגל ישרה, ג) מעין גנים ד) אגרא דפרקא ה) דרך פיקודיך ו) אגרא דכלה ז) מגיד תעלומה ח) והי' ברכה ט) ריח דודראים על מס' מגילה י) חידושי מהרצ"א דרך עידותיך יא) כלי הרועים יב) דברים נחמדים יג) ברכה משולשת למשניות יד) הוספת מהרצ"א לסה"ק סור מרע ועשה טוב לבעל עטרת צבי טו) הגהות מהרצ"א על זוה"ק טז) ליקוטי מהרצ"א על תנ"ך יז) תקנות תמכין דאורייתא ועוד הרבה בכתובים.

י"ט טבת

הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין סופר זי"ע
[בעל "כתב סופר"]

ואלה תולדות

נולד בר"ח אדר שנת תקע"ה לאביו מרן החת"ס זי"ע, שהי' אז נ"ב שנה ולאמו הרבנית הצדיקת מרת שרל בת הגה"ק ר' עקיבא אייגר זצ"ל, כבר משחר טל ילדותו נראו בו סימני טהרה וקדושה, ואביו שם עיניו עליו להדריכו וללמדו תורה. כשהי' בן ו' שנה נחלה מאד, והי' בסכנה גדולה, והרבו בתפילות, והוסיפו לו שם אברהם על שמו שמואל בנימין והרופאים כבר יאשו אותו, והי' כבר נוטה למות והחברא קדישא כבר באו לביתם והדליקו נרות סביב מטתו ואמרו התפילות הנהוגות לומר ביציאת נשמה, וישבו בחדר רופאים גדולים ופנו אל אבי הילד החת"ס ואמרו לו: ידענו כי איש אלוקים קדוש אתה אם בתפילה לא תוכל להושיע לבנך אנו מצדינו אפס תקוה, וכשמוע החת"ס דברים אלו מן הרופאים, העמיד עצמו בזוית החדר, ויחל משה את פני ה' אלוקיו בתפלה קצרה, ופתאום התחיל הילד לצעוק שמע ישראל ה"א ה"א, ועין בעין נראה שהחולה שב לאיתנו והח"ק כבו הנרות ושבו לביתם בשמחה, ואמרו זקני תלמידי החת"ס ששמעו אז שהחת"ס אומר "אויף איין יובל האב איך אים אויסגעבעטן", וכן הוה שהאריך ימים עוד נ' שנה, אבל מעת שחלה חליו זו הי' תמיד בעל יסורים, ולא הי' עת שהי' בבריאות הגוף בשלימות כאחד האדם.

ויגדל הילד ויגמל, ושכלו הי' זך וטהור ולמד בהתמדה

גדולה ובשקידה רבה, כשהגיע לבר מצוה דרש דרשה לפני רבים מלא חידושים מדנפשי', וכל הקהל עמדו ומשתומים על דברי הנער ואחר הדרשה כבדו אותו בדורונות כנהוג, והי' חכם אחד והביא גם הוא דורון, והבחור הבר מצוה רצה לראות מה בתוכו וכשפתחו ראה שהוא נדן של כסף ובתוכו מסודרים נרות שעוה, ושאלו לו מה זה השיב לפני שבע שנים נר אלוקים טרם יכבה הדליקו הח"ק נרות אלו עבורך והא לך בידך אשר יעדנו אז בעבורך, אבל תה"ל נתהפך אז הנר לרן, "ברן יחד כוכבי בוקר" הראת אתה שנרך לא כבה ואתה מאיר ככובי בוקר, ותזכה להאיר על פני תבל כשמש בצהרים, כשהי' בן טו"ב שנים התקשר בקשרי שידוכין עם בת הגביר המפורסם ר' יצחק וויים ז"ל וחותנו הבטיח לו לבד מן נדוניא, ו' שנים לפרנסו בכל מחסורו וישב אברהם סמוך לשולחנו של אביו בפרעשבורג.

גדלותו בתורה

כשהגיע לד' שנה כתב חידושי תורה כולו על פנקס על סדר השבוע, אבל את הכל עשה בהצנע לכת שאביו לא ידע, וסיפר כמה פעמים לבנו שהי' נחשד בעיני אביו שאינו מתמיד בתורה, וכה הי' דרכו כל זמן שהי' אביו ניעור בלילה הי' הוא שוכב על מטתו וכשהרגיש שאביו עלה על משכבו, קם הוא ממטתו וישב ללמוד. בהיותו כבן טו"ב שנה כבר החליף מכתבים בשו"ת בפולפולא דאורייתא עם ת"ח מובהקים. ואחר חתונתו כשישב אצל אביו, וחותנו פרנסו ע"מ שיוכל ללמוד בהרחבה למד תורה ביגיעה עצומה, וכה הי' דרכו שב' בחורים מופלגים הי' נעורים בביתו עד חצות ובחצות הלילה העירו אותו, וערך תיקון חצות וישב ללמוד עד תפילת שחרית, וכמה פעמים שתקפה עליו שינתו הלך והפיג על הרצפה שלפני ביתו ולפעמים אף בימות החורף, בהיותו בן כ"ב שנה סיים חיבור גדול על מס' גיטין כולו מרישא עד גמירא דף על דף אשר כתב, וכיוון שהי' בעל יסורים גדולים הי' כמה פעמים צריך לבקש עצת הרופאים, ומענה בפיהם תמיד שיניח הלימוד, אבל הוא השיב להם תמיד אם אניח עסק התורה למה לי חיים לישון אוכל אחר ארוכת ימי ושנותי.

ישמח משה במתנת חלקו

אביו הגדול החשיבו מאד והתפאר בו והביע עליו שבחים, והתחשב עם דעתו והי' רגיל לשלוח השאלות ששאלו אותו לעיין בהם ולפעמים ביקש שגם הוא ישיב תשובה, ואח"כ הראה לו תשובתו אשר הוא השיב וכך נתהוו הרבה פילפולים בין אב לבנו, ורגיל הי' החת"ס לחתום עצמו על תשובות אלו בשם "אבוה דשמואל". והפליג מאד בשבחו בגדלותו בתורה, פ"א אמר לאחד מתלמידיו, "מובטח אני שבא מלאך ולמד עם בני תורה" והוסיף ואמר בני לומד תורה יותר טוב ממני, אך אני יותר בקי ממני, אמנם אני יותר זקן ממני, פ"א הי' פלפול בין המהר"ם א"ש זצ"ל מגדולי תלמידי החת"ס לבין החת"ס וגם הוא הי' נוכח אז בהויכוח והראה באותו מעמד חריצתו ובקיאתו, ואחר שהלך הפליא מאד המהר"ם א"ש את הכת"ס לפני אביו על גדלותו בתורה אם כי הוא בן י"ט שנה והשיב לו החת"ס "תאמין לי שהרבה פעמים קראתי אותו מפיבושת כמו שקרא דוד המלך את בנו מפיבושת ואמרו חז"ל טעם השם על שם שהי' מבייש אביו בהלכה והרבה פעמים אירע לי כזה, ואח"כ אמר "הרבה דמעות שפכתי עבור תורת בני" ודרכו של החת"ס שמי שבא לפניו לקבל הורמנא שלח אליו כדי שינסהו, פ"א אמר אחד מתלמידיו לפני החת"ס שבחים ענה החת"ס ואמר "בכל יום בא אלי בני להלביש לי מעיל העליון ולולי שאין רצוני למנוע ממני מצוות כיבוד אב לא עזבתי בגדי בידו, כי אין רצוני שישמשני ת"ח גדול כמוהו.

רבנותו

מעולם שנא את הרבנות והגם שביקשו ממנו הרבה קהילות נכבדות שיבוא לכהן בעירם כרב לא נענה לבקשתם והי' הצנע לכת ולא הי' לו שום מגע עם בני אדם רק עם כמה ת"ח מתלמידיו של אביו. בשנת תקצ"ח כשנפטר זקינו הגאון ר' עקיבא אייגער זצ"ל שלח החת"ס את נכבדי הקהילה לכבד את בנו שיגיד הספד על זקינו בביהכ"נ הגדולה שבעיר, אבל הוא כתב הספד ושלחו לאביו ואמר לו יראה אבי שפקודתו שמרה רוחי להספיד זקיני, אבל רק בכתב, אבל להגיד בעל פה לא אוכל בשום אופן כי אינני ראוי ללמוד במקום קדוש של אבי, אבל אביו לא הרפה ודעה אחרת היתה לו, ורצה שהיא ימלא מקומו לאחר פטירתו מן העולם, ובשנת תקצ"ט כיבדו שידרוש בכל שבוע בשב"ק מאיזה סוגי' לבני הישיבה, ועשה כמצותו. ובשנה ההוא פסקה הששׁ שנים שפסקה עליו חמיו לפרנסו, והתחיל לדאוג על העתיד, כי אות נפשו הי' להגות בתורה הק', ולא רצה לקבל עול הרבנות, ואביו החת"ס הי' אז ביערגן לצורכי רפואה שלח לפניו מכתב ושפך לפניו שיחתו, מה נאכל בשנה השביעית, וביקש שאביה דשמואל ידבר עם חמיה דשמואל שיוסיף לו עוד שנים לפרנסו, וכאשר קיבל אביו מכתבו ענה אליו עם מכתב וכותב לו ..."ועתה בני אל תדאג דאגת מחר כי מחר ה' ירום קרנך וכסא כבודך" וכשחזר אביו שאל עם דיבר עם

חותנו השיב לו הלא כתבתי לך, ושאלו מה כתבת, עמד החת"ס מכסאו והשיב ברוגז "וכי מיד אעמוד מכסאי ואושיבך עליו", ונבהל מהדיבורים אליו, ביום הושענא רבא הי' החת"ס מאד חלוש, ושלח אחריו ע"פ בקשת פני הקהילה, ואמר לו קום ואברכך לפני מותי והתחיל לברכו ברכה ארוכה, והזכיר כל הברכות האמירת בכ"ד ספרי תנ"ך, והעומדים שם השתוממו על המראה הגדול, אם כי הי' חלוש מאד לא שכח ברכה אחת מכל הכתובות בתורה וסיים ואמר "זקינך עקיבא מימינך זקינך מהרשש"ך בשמאלך (ה"ה הגאון ר' שמואל שאטין ש"ץ בעל ס' כוס ישועות על סדר נזיקין) ומלאך פלוני על ראשך וגם אני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך, ביום כ"ה תשרי ביום שנלקו המאורות, ונפטר הגאון החת"ס, לפני הקבורה חתמו כל בני הקהילה את שטר הרבנות להכת"ס. ראשון המספידים הי' הגאון הישיש הראב"ד דפרעשבורג ה"ה ר' דניאל פרוסטיץ זצ"ל, ואמר בתוך הספידו לכאו' קשה למה לתפילת נינוה שמע אלוקינו ולתפלתינו לא שמע ונלקח

מאתנו רבינו החת"ס אלא דעו רבותי כי זה מטעם שהגיע שמשו של בנו הלכך שקעה שמשו, לכן אני מקבל מרותו עלי בפניכם כי הוא רב ומורי ומובטחני כי הוא אור גדול הגם שהיא עדיין רך בשנים וקרא לו "רבינו אתה, מזל טוב" וכן קראו כל העומדים שם לאלפים מזל טוב, והוא עוד בן כ"ד שנים, ואכן הנהיג את עדתו ביד רמה, ולא רק את עדתו אלא כל הדברים של היהדות החרדית שעמדה על הפרק הי' הוא בין הראשונים.

כי... בשמים הוא

לפני שבת הגדול הראשונה שהוצרך לדרוש למד סוגיא, וגם עסק בדברי אגדה, כדי להכין ולסדר דרשה, אבל נסתמו ממנו מעיינות החכמה באותה עת, ולא עלה במצודתו דברים שראויין להאמר לפני ציבור ששמעו דרשות מפי מרן החת"ס זצ"ל, וציער לו הדבר מאוד, ובהגיע עש"ק נתוסף לו צערו שלא הי' מוכן בידו כלום, ובישבו על כסאו התנמנם, והתגלה לו אביו, ואמר לו, בני חביבי למה אתה דואג, והלא אתה למדת ככל הצורך, ואם בכל זה נסתמו ממך מעיינות החכמה הלא ברכתיך ברך, וגם אני אבא אחריך, ומלאתי את דבריך, בכן הא לך שמעתתא ואגדתא נתונים לפניך, וערך לפניו חידושים נפלאים, ובהקיצו חישב על הדברים, וראה שהן דברים נכוחים, ודרש דרשה נפלאה, עד שהשתוממו כל השומעים, וכשסיפר זאת לבניו סיים להם דרשה גדולה הלזו הי' "אב מלאכה".

לוחם מלחמת ה'

עמד הוא בראש הצבא מיום שמילא את מקום אביו והי' ראש המדברים בכל מקום, והגם שהי' אז רך בשנים, אבל בכל זאת שמו הגדולים עיניהם בו בכל דבר שבקדושה, והי' מראשי הלוחמים נגד מהרסי הדת, וכמה פעמים הלך אצל המלך והשרים ליפעל בדברים הנוגעים לדת, וגם הי' חשוב בעיני המלך והשרים פ"א כשבאו לפני המלך אמר לו המלך ששמח מאד לקבל בארמונו איש חשוב כמוהו, בשנת תרכ"ט התקיימה האסיפה הגדולה שאז התפרצו קהילות החרדיות האורטאדאקסן ונעשה ה"טיילונג" באונגארין, והוא הי' נשיא האסיפה לאחר הפצרות מרובות של גדולי הרבנים ושלח מכתבים לכל רבני וגדולי אונגארין, שכולם מוכרחים לבוא ולהופיע באסיפה הגדולה הלזו, והוא פתח את האסיפה ודרש דרשה ארוכה בערך ד' שעות, בדברים נוראים הסביר את הצרה והי' התעוררות גדולה, וירדו דמעות כנחלים מגודל ההתעוררות מכל הנאספים, ועורר אז זכות אבות, והשביע את אביו אבוהון ורבן של ישראל זי"ע שיעמוד ויקום במקום קדשו, לפה ולמליץ לפני שוכן מרומים ויבקש רחמים על עמו ישראל תלמידיו ותלמידי תלמידיו כי בצרה גדולם הם, והאסיפה נמשכה זמן הרבה, והוצאות הי' מרובות, והרבה מהרבנים לא הי' ביכולתם לשלם דמי הנסיעה והאכסני' שם, וקיבל על עצמו כל ההוצאות הדרושות לכך, וגם החליטו אז להוציא גליון "קול קורא" ביאור הדברים שנשתלחו בכל המדינה ועלה הרבה דמים, גם זה קיבל על עצמו לכלכל מה שצריך לזה, וחוץ ממה שאוזיל הרבה מכיסו השתדל גם אצל אחרים לתת כסף.

אשכבתי' דרבי

בשנת תרל"ב בליל יה"כ נתעלף אחר התפלה בביהכ"נ הגדולה, כשבא לביתו אמר לבנו דע בני שלבי אומר לי דר שא"א לגלות לך. באותו זמן הי' לימודו לפלא בעיני הרואים, והשיב על שאלות חמורות כקלות, וקשה היה להבין איך באפשר לאדם ליכתוב כ"כ הרבה שעות. שלושים יום קודם פטירתו נסתלק בעירו בן תורה ירא שמים, והאיש הזה הי' בשנים קדמוניות משמש ונאמן ביתו, והכת"ס הי' נבוך בדעתו אם ילך להלוי' אם לא ובנו של הכת"ס דיבר על לבו שילך כי הי' מאוד חביב אצלו וכן עשה, ובהספד בכה בכיה רבה, ואמר אל תתמו מה שאני מרבה כ"כ בבכי' שאני יודע למה אני בוכה ועלי לבכות, ולא הבינו מה שאמר, וג' שבועות אח"כ כשנפל למשכב נזכרו בהדברים שאמר בהספד, ונפלו אימה גדולה על כולם בזכרם את דברי הגמ' שרבי קודם פטירתו שלח לפניו משמשו לפנות לו הדרך, י"ג טבת כתב כמה מכתבים עד חצות ואח"כ למד השיעור שרצה למסור לתלמידיו למחרת, ומסר חלק ראשון מתשובותיו להמדפיס שידפיסם, ולאחר תפילת שמו"ע של תפילת שחרית נתעלף, וקראו לרופאים ואמרו הרופאים שבסכנה גדולה הוא, ובעש"ק ביקש להלביש אותו חלוק לבן, ולא רצה לטעום עד ששמע סדר הקידוש, ואחר חצות הלילה הקיץ משנתו ואמר שילכו לבקש עליו רחמים על קבר צדיקים ובפרט על קברו של אביו, וכל העיר התחילו להתפלל ולבקש רחמים עליו, וכן הי' כל משך השב"ק ובמוצש"ק בילולות גדולות ביום ראשון י"ט טבת תרל"ב נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש. השאיר אחריו ספרים עה"ת ועל הש"ס ושו"ת בשם כתב סופר.

כ' טבת

הגה"ק רבי משה בן מיימון זי"ע [הרמב"ם]

ימי נעוריו

נולד ביום יד ניסן בשנת ד' תתצ"ה לפ"ג בעיר קורדובה שבמדינת ספרד לאביו רבי מיימון בן יוסף הספרדי שהי' אחד מדייני עיר קורדובה, משפחת אבותיו היו חכמים ודיינים וגדולי העם מדור דור, תחילת לימודיו וחכמתו למדו אביו, ותיכף ראו עליו כי זה הקטן גדול יהיה, וכי לגדולות נוצר, כשמלאו להעלם י"ג שנה החלה עת צרה ליעקב כי עם האלמיהאדין השתלטו על עיר קורדובה וגזרו שמד–העברה לדת האיסלם או גלות שיעזבו את הארץ ואלפי יהודים תושבי העיר הלכו בגולה וביניהם רבי מיימון הדיין ומשפחתו, ונדדו מעיר לעיר וממדינה למדינה, אם כי הלך העלם משה בגולה טעמו לא פג ועלה ונתעלה בחכמה ובתבונה, וחוץ מה שאביו לימדו התחבר עם חכמי הפילוסופיא וסיגל לעצמו חכמות כלליות חכמת ההנדסה והרפואה, כאשר שמעו את שמעת רבי יהודה אבן שושן היושב בעיר פאס אשר בארץ אפריקא גמרו אומר לשים פעמיהם אל מקום שבתו, ר' מיימון ובנו דוד שלחו ידיהם

במסחר להביא טרף לביתם ורבינו משה למד מפי רבי אבן שושן הנז',

באותו זמן החל הרמב"ם לכתוב פירושו על המשניות כמו שכותב בהתימת פירושו וז"ל: התחלתי לחבר פירוש המשנה ואני בן עשרים ושלש שנה והשלמתי במצרים ואני בן שלשים שנה שהי' אלף תע"ט לשטרות (היא שנת ד' תתקנ"ז לב"ע).

אגרת השמד

אף שם בעיר פאס גבר חמת המציק שהיו אנוסים להתחפש כמאמינים בתורה האיסלם, ואז קם חכם אחד והורה כי כל אלו המתחפשים הם מומרים לעבודה זרה, ודבר זה החריד לבות האנוסים ותרפינה ידיהם, והיו שחשבו לעזוב לגמרי דת הישראלי, באותה שעה כתב קם הרמב"ם וכתב מגלת ספר בלשון הערבית "אגרת השמד" לחזק ברכים כושלות ולחזק את העם האנוסים, והוכיח כי בשעת הסכנה מותר להתחפש במסוה אמונה אחרת וכו', והי' גם מעודד שיעזבו את ארץ השמד ויעברו למקום עוז מבטחים, ומשום זה נתפס למלכות כמסית את המאמינים לבגוד באמונת מוחמד, וד' הי' בעזרו דהי' שם חקר הערבי גדול שדבר עליו טוב ויצלהו ממות.

נפלאותיו במצולה

כשגבר חמת האויב גמר רבי מיימון להמלט מארץ האויב ובשנת תתקכ"ה בד' לחדש אייר בליל חשך ואפילה ירדו כל בני משפחתו באני לשאת אותם לארץ ישראל, על הדרך קמה רוח סערה לטבעו בים כמו שכתב הרמב"ם ברשימותיו: בליל אחד בשבת בארבעה ימים לירח אייר נכנסתי לספינה וביום שבת עשירי לאייר שנת ד' תתקכ"ה ליצירה עמד עלינו נחשול שבים לטבענו והי' זעף גדול בים, ונדרתי עלי ששני הימים האלה אצום בהם ואתענה בהם תענית ציבור שלם אני ואנשי ביתי וכל הנלוים אלי ואצוה על בני לעשות כן עד סוף כל הדורות שיצאו מאתם ויתנו צדקה כפי כחם, ומנדרי שאהי' אני יושב לבדי בעשירי באייר לא אראה שום אדם אלא מתפלל וקורא כל היום ביני לבין עצמו וכשם שלא מצאתי בים באותו היום אלא הקב"ה כך לא אראה אדם ולא אשב עמי אלא אם כן נאנסתי, וליל אחד בשבת שלושת ימים לירח סיון יצאתי בשלום מן הים ובאנו לעכו ויצלתי מן השמד והגעני לארץ ישראל, ויום זה נדרתי שיהיה יום ששון ושמחה ומשתה ומתנות לאביונים אני וביתי עד סוף כל הדורות, וביום שלישי בשבת ארבעה ימים לירח מרחשון שנת כ"כ ליצירה יצאנו מעכו לעלות לירושלים תחת סכנה (א"ה, ה"י אז המסע הצלב שלחמו הנוצרים עם המוסלמים) ונכנסתי לבית הגדול והקדוש (כנראה שמתכוין לכותל המערבי, הכ') והתפללתי בו ביום החמישי ששה ימים לירח מרחשון, ובאחד בשבת תשעה בחודש יצאתי מירושלים לחברון לנשק קברי אבותי במערה, ואותו יום עמדתי במערה והתפללתי שבח לקל על הכל, ושני ימים האלה שישי ותשיעי במרחשון נדרתי שיהי' לי יום טוב ותפלה ושמחה בה' ואכילה ושתי', אלקים יעזרני על הכל ויקים לי את נדרי לה' אשלם אמן, וכשם שזכיתי להתפלל בחורבנה כך אזכה אני וכל ישראל בנחמתה ונאמר אמן, עכלה"ק.

באותו זמן הי' "המרכז הרוחני" בארץ ישראל בעיר עכו מנהיג העדה הי' הדיין החכם והמשכיל רבי יפת בן ר' אליהו אתו נתקשר הרמב"ם בקשרי אהבה וידידות, ונמשכה הידידות גם כאשר רבי יפת נתמנה דיין באלכסנדרי'. באותו זמן שהי' הרמב"ם נודד ממקום למקום גמר את פירושו על המשניות כפי שכותב בסיומו לפי' המשניות ז"ל: יודע השם יתברך כי מהן הלכות תליתי פירושן במסעות הדרך ומהם ענינים כתבתים ואני עליתי בספינות בים המלח....

כוס יגונים

מפני מצב המלחמה הי' עניות ודחקות מנת חלקם של היהודים תושבי א"י והחיים היו קשים מנשוא, וזמן קצר אחר הגיעו לא"י נסע להשתקע באלכסנדרי' שבארץ מצרים שהי' טוב להיהודים יותר משאר ארצות הגולה, כששה חדשים אחר בואו למצרים מת עליו אביו הגדול רבי מיימון, ובטרם התנחם מתו עליו שני ילדיו ביום ראש השנה וזמן קצר לאחר מכן נפטרה אמם–אשת נעוריו של הרמב"ם, וגל אחר גל הכה אותו שאחיו ר' דוד לו מסר כל כספו והוא פירנס אותו טבע בים עם כל רכושו וגם רכוש אחרים הי' בידו, ומרוב צערו נפל למשכב ועד כשנה שכב על ערש דוי, הרמב"ם הביע את רגשי האבל שלו במכתב לידידו הנ"ל רבי יפת מעכו וז"ל: לכבוד גדולת מר יפת החכם המבין הדיין והמשכיל בן כבוד גדולת מרנא ורבנא אליהו הדיין החסיד זכר צדיק לברכה מאת אוהבו המתפלל להוסיף כבודו משה ב"ר מיימון הרב זכר צדיק לברכה ... מאחר שנפרדנו מת אבא מארי זכרונו לברכה גם אירעוני צרות רבות בארץ מצרים מחליים והפסד ממון... והרעה הגדולה שבאה עלי באחרונה שהיא רעה מכל רעה שעברה מיום היותי עד היום הזה, והיא פטירת אחי הצדיק זצ"ל שטבע בים הודו, ובידו ממון רב לי ולו ולאחרים, והניח בת קטנה ואלמנתו אצלי, ונשארתי אחריו כמו שנה מיום שהגיעה השמועה הרעה נופל על המטה בשחין רע ובדלקת ובתמהון לבב וכמעט הייתי אובד, כמו שמונה שנים אני מתאבל ולא התנחמתי, ובמה אתנחם, על ברכי גדל והוא הי' האח והוא הי' התלמיד והוא הי' נושא ונותן בשוק ומרויח ואני הייתי יושב לבטח, והבין בתלמוד ובמקרא והבין בדקדוק הלשון, ולא היתה לי שמחה אלא בראותו, ערבה כל שמחה והלך לחיי העולם, והניחני נבהל בארץ נכרי', כל עת שאראה כתב ידו או ספר מספריו יהפך עלי לבי ויעורו יגונים... ולולי התורה שהיא שעשועי ודברי החכמות שאני הוגה בהם כדי שאשכח בהם את יגוני אז אבדתי בעניי... ע"כ,

עוד לא גמר לשתות כוס היגונים בא עליו צרה כשהעלילו עליו דפיתה יהודים שקבלו עליהם את דת המוחמד לשוב לדת אבותם שזה הי' עבירה גדולה על פי החוק, כוונת המלשינים הי' על האגרת השמד, ויטב ד' עליו חסד שמצא חן בעיני השלטון ונמלט מפח יקוש.

תל תלפיות

כאשר שם הרמב"ם הולך וגדול בחכמתו הנפלאה נתמנה ע"י המשנה למלך שיהי' רופאו הפרטי ומזה התפרנס למחית ביתו ומאז השכימו לפתחו שאר שרי המלוכה ואצילי העיר שיהי' רופא ביתם, ואחרי כן נשא חן בעיני המלך השולטאן והוא שמהו לרופא לו ולחצירו, והמשרה הנכבדה הזו היתה ירושה לבנו ולנכדיו, רופאים גדולים ורבים נהרו אל מקום הרמב"ם להתראות אתו וליהנות מחכמתו,

גם נתמנה ע"י הקהלה להיות להם לרב ולמורה דרך בראותם את גודל חכמתו בהפלגה יתירה, וישב הרמב"ם בראש תשעה מורי הוראה, הרמב"ם הי' טרוד במאוד מעבדותו כרופא ורב העיר כפי שכותב ז"ל: אני שוכן במצרים והמלך שוכן באל–קאירה ובין שני המקומות שני תחומי שבת ולי על המלך מנהג כבד מאוד, אי אפשר לי מבלי ראותו כל יום בתחילת היום, אמנם כשימצאהו חולשה או יחלה אחד מבניו לא אסור מאל–קאירה ואני רוב היום בבית המלך, ואפשר גם כן שפקיד אחד או שני פקידים יחלו ואני צריך להתעסק ברפואתם, כללו של דבר: כל יום ויום אני עולה לאל–קאירה בהשכמה וכלא יהי' שם שום מכשול ולא יתחדש שם שום חידוש אשוב למצרים אחר חצות היום על כל פנים לא אגיע קודם, ואני מתרעב ואמצא באכסדראות כולם מלאות בני אדם גוים ויהודים בהם חשוב ובלתי חשוב ושופטים ושוטרים ואוהבים ושונאים וערב רב ידעו את עת שובי, ארד מעל הבהמה וארחץ ידי ואצא עליהם לפייסם ולרצות ולחלות פניהם כדי למחול על כבודם להמתין אותי עד כדי שאוכל אכילת עראי, והיא מעת לעת ואצא לרפאותם ולכתוב להם פתקאות ונוסחאות רפואות חלייהם, לא יסור הנכנס והיוצא כל הלילה, ולפעמים באמונת התורה עד סוף שתי שעות מן הלילה או יותר אספר להם ואצום ואדבר עמהם, ואני שוכב פרקדן מרוב העייפות ויכנס הלילה ואני בתכלית החולשה לא אוכל לדבר, סוף דבר: לא יכול אחד מישראל לדבר לי או להתחבר ולהתבודד עמי זולת יום השבת אז יבואו כל העם או רובם אחר התפלה אנהיג הציבור במה שיעשה כל ימי השבוע ויקראו קריאה חלושה עד הצהריים וילכו לדרכם וישובו קצתם ויקראו שנית אחר תפלת המנחה עד עת תפלת ערבית, ע"כ, (ממכתבו לרבי שמואל אבן תיבון).

שם במצרים קיבל מאת הממשלה כתר הנגידות לו ולזרעו ירושה עד ששה דורות, וכל ימיו שהי' במצרים השתדל להטיב את מצבה היהודים שם ובכל מקום, חמשה בתי מדרשות הקים במצרים בהם לימד תורה לאחרים, וכל הלומדים שם התפרנסו על חשבונו של הרמב"ם, ההוצאות מכיסו של הרמב"ם להחזקת בני הישיבות ובית תלמודם עלה יותר מעשרת אלפים דינרים מצריים,

שם במצרים נשא אשתו השני"ה שממנה נולד לו בנו היחיד רבי אברהם.

מצודתו פרוסה

בארץ תימן היו היהודים תחת עול ממשלה קשה והכריחו היהודים לקבל עליהם אמונת מוחמד למראה העין, וגם עמד אז מומר אחד ודרש דרשות של דופי על תורת משה ורבים החלו לפסוח על שני סעיפים, אז פנה חכם התורה שבארץ תימן רבי יעקב אלפיומי לבקש ממנו מה לעשות לחזק יהודי תימן באמונת ד', אז כתב הרמב"ם להם אגרת נחמדה בלשון ערבית, הידוע בשם "אגרת תימן" דברי נחומין וכבושין, ובסוף כותב שיזהרו שלא יתגלה המכתב להערביים, והוא סיכן עצמו לזכות את הרבים, ובכלל השתדל הרמב"ם להקל עול סבלם של יהודי תימן כמו שכותב הרמב"ן באגרתו אל רבני צרפת על דבר ספר המורה וז"ל: והנני מעיד לפני רבותי שמים וארץ כי שמעתי ממגידי אמת שבכל ארצות ממלכת תימן קהלות רבות עוסקים בתורה ומצות לשמן, והיו מזכירים שם הרב בכל קדיש וקדיש בחייכון וביומיכון ובחיי מרנא משה בן מיימון, אשר האיר עיניהם בתורה והעמידם בקרן אורה, לבטל מהם גזרות קשות וכובד המסים, כי היו כטיט חוצות מרמס, ומעליהם עול מלכות הרים ויקל להם מעט ממשא מלך ושרים, ע"כ.

ידו החזקה

הרמב"ם בראותו כי אין ההמון יודע עיקרי ההלכות היוצאים מהמשנה והגמרא שם על לבו לחבר ספר שיהי' בו כל ראשי ההלכות דבר דיבור על אופניו כמו שכתב לתלמידו רבי יוסף בן יהודה אבן עקנין 'למען יניח מן החקירה בבקשו כל הלכה הדרושה לו' עשר שנים רצופות עבד הרמב"ם לערוך את הספר "היד החזקה" וכתב בסדר הדורות בשם רבי דוד הנגיד וז"ל: כי עשר שנים הי' יושב רבינו משה בחדרו ולא יצא מפתח ביתו עד שסיים משנה תורה, בלילה שהשלימו נראה אליו בחלום רבינו מיימון אביו בלווית אדם אחד עמו, ואמר לו רבנו מיימון אביו: הנה לך זה משה רבינו, ונבהל [הרמב"ם] אמר לו [משרע"ה] באתי לראות מה שעשית, וכשראה אמר לו יישר כחך, ע"כ.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

כארבעים שנים חי הרמב"ם במצרים וכשהגיעו ימיו לשבעים שנה ביום כ' לחדש טבת שנת ד' תתקס"ה נח נפשי', וישם בארון במצרים ועל פי רצונו ופקודתו הובאו עצמותיו לארץ ישראל וקברוה בטבריי, מספרים דבהעלותו את הארון לארץ ישראל פגעו בהם שודדים ויברחו האנשים נושאי הארון, השודדים רצו להשליך את הארון לים ולא יכלו להעתיקו ממקומו, אז הניחו להיהודים שיוליכוהו למחוז חפצם, בכל מקום בעולם רב האבל עם הגיע הידיעה על הסתלקותו של הרמב"ם לשמי רום, בירושלים עשו מספד גדול וקראו פרשת התוכחה שבספר ויקרא, והפטירו בנביא ויהי דבר שמואל אל כל ישראל גלה כבוד ישראל כי נלקח ארון האלוקים.

כ' טבת

הגה"ק רבי שמחה ישכר בער
האלבערשטאם מציעשנוב זי"ע

ממקור קדוש מחצבתו

נולד בשנת תרכ"ט בסטראפקוב לאביו הגה"ק משינאווא (שהי' באותו זמן בארץ ישראל) וזכה להכיר את זקינו הגה"ק מצאנז שאמו לקחו פ"א אליו כשהי' ילד קטן ואמר עליו זקינו הה"ק מצאנז אל אמו שהילד עוד יאיר את העולם, הה"ק מציעשנוב הי' לו קורת רוח שזכה להכיר זקינו הק' מצאנז משום דכתבו התוס' (ב"ב נט.) דהא דאיתא בב"מ (דף פה:) כל שהוא תלמיד חכם ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, היינו דווקא ברואין זה את זה.

במעלליו התנכר הנער

משנות ילדותו הי' מחונן בכשרונות נדירות וכל רואיו יכירו ויעידו כי לגדולות נוצר, והי' שוקד על תלמודו בהתמדה רבה, וגדולי הרבנים שבאו להסתופף בצל אביו הק' משינאווא השתעשו עמו בדברי תורה ביניהם הגה"ק מאוסטראווצא והגאון הבית יצחק זצ"ל שפלפל עמו ואמר שלא ראה אברך בנש"ק שיהי' למדן כמוהו.

האיש מקדש

כשהי' בן י"ג שנה בא בברית האירוסין עם הרבנית בתו של הה"ק ר' יהושע מבעלז זי"ע, ובשנת תרמ"ו נשאה וישב שם בבעלזא על התורה ועל העבודה, חותנו הי' מחבבו למאוד והי' משתבח עם השני בערלעך שלו ה"ה בנו הה"ק ר' ישכר דוב וחתנו הה"ק רבי שמחה ישכר דוב, הי' בידידות רב עם גיסו הנ"ל הה"ק מהרי"ד מבעלז שהעריץ אותו עד למאוד והי' דואג לשלומו הטוב, כמסופר שבשנת תרע"ב רצו כמה אדמורי"ם ורבנים לייסד חדר שילמדו בו בסוף היום גם קצת לימודי חול וכתב הגה"ק מבעלז מכתב חריף נגד זה ונתבטל הדבר, והגה"ק מבעלז גילה טעמו למה יצא מגדרו לכתוב בתקיפות כל כך, כי חשש שהגה"ק מציעשנוב מפאת חולשתו מחליו (שחלה משנת עת"ר עד להסתלקותו בשנת תרע"ד) לא יוכל לסבול הצער מהשמועה שנתייסד חדר כזה, הי' נוהג במנהגיו כמנהג שינאווא (חוץ ממה שהי' לובש ספאדיק בחול כמו בבעלזא לא כשאר בני הה"ק משינאווא שלבשו קאפוליש) אבל בדברים שהיו נוגעים להרבנית הי' נוהג כמנהג בעלזא כדוגמת כריכת ההושענות כרך את של עצמו בערבה כמנהג שינאווא וההושענא של הרבנית בעלי לולב כמנהג בעלזא.

על כס הרבנות

הה"ק מציעשנוב ישב על שלחן חותנו שבע שנים עד שנת תרנ"ג, ואז קבלוהו לאב"ד בעיר ציעשנוב, והי' נוהג נשיאותו ברמה ברב תבונות, והי' יושב ודן בתמידיות עניני בי"ד, פעם התדיין אצלו איש ואשה ובשעת הדי"ת הי' הה"ק מציעשנוב מתעסק עם מקטרתו, והי' נדמה להאיש שאינו מאזין לטענותיו, אבל בשעה שטען ונטה לומר קצת שקר, הגיב הה"ק מציעשנוב ואמר לו מה אתם אומרים, וכה חזר ונשנה בכל פעם כשרצה לשקר, וכיון שראה שיודע אימתי הוא משקר אמר בעל כרחך את האמת.

בשנת תרנ"ט כשנפטר אביו הק' משינאווא עבר אליו חלק חשוב מחסידיו, עפ"י מעשה שהי' הה"ק משינאווא בחנוכה האחרון עלי אדמות כשהי' חולה מוטל על ערש דוי, וכבר לא יהי' יכול לדבר, רמז באצבעו על הה"ק מציעשנוב שהוא ידליק את הנרות בהמנורה שלו על מקומו והחסידים ראו בזה כעין סמיכה.

ויראו ממך

הי' נערץ במאוד בעיני גדולי דורו והיו מקבלים דעתו בעניני הכלל, פעם הי' אסיפה גדולה של רבנים בענין הנשיאות של קופת רמבעה"נ לעדת גאליציע ובראשם הגאון המהרש"ם זצ"ל אב"ד ברעזאן והה"ק מציעשנוב נתאחר קצת כשנכנס להאסיפה עמד מפניו הגאון מברעזאן מלא קומתו ואחריו כל הרבנים, ואחר האסיפה כששאלו את הגאון מברעזאן מדוע קם מפני הרב מציעשנוב שצעיר ממנו הרבה, ענה ואמר וואס זאל איך טוהן ווען ער איז אריין געקומען האב איך מיך דערשראקן פון פאר אים.

סיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ל כשהי' אביו הק' העצי חיים זי"ע (שהי' מחותן עם הה"ק מציעשנוב שבנו ומ"מ הגה"צ ר' יחזקאל זצ"ל הי' חתנו) מביקורו אצלו אמר: איך בין געווען בייַ אנדערע צדיקים ס'האט מיך נישט אזוי באנומען, איך בין געווען אין ציעשנוב ס'האט מיך עלעקטעזירט פון קאפ ביז פוס.

עבודתו בקודש

תפלותיו ודרשותיו הי' בהתלהבות גדולה עד למאוד מעורר לבבות ישראל, סיפר הה"ק ר' איציקל מפשעווארסק זצ"ל שפ"א הי' בשבת שובה בציעשנוב והה"ק מציעשנוב קרא את פרשת האזינו בהתלהבות נוראה, ותיאר לפני הה"ק מקאלאשיץ את הרגשתו בשעת הקריאה באמרו: איך האב נישט געווארטעט צו עס טאג צו נאכט, צו עס איז שבת צו אינדערוואכן, צו איך בין אויף דער וועלט צו אויף אן אנדערע וועלט.

נהג עפ"י רוב להתענות בערב שבתות של שובב"ם, פעם בסוף ימיו כשהי' כבר חלש (שהי' חולה משנת עת"ר) מיהר לקדש אחר התענית לפני שש (כי הקפיד לא לקדש בין שש לשבע) ואחר שלקח הכוס בידו דפק המורה שעות שהגיע שעה שש, מפני כבוד הכוס לא הניחה מידו, אלא חיכה שעה שלימה דבוק במחשותיו הק' כשהכוס בידו אף על גודל חולשתו ורק אח"כ קידש.

סיפר הה"ק ר' איציקל מפשעווארסק זצ"ל דבהושענא רבה כשפתח הה"ק מציעשנוב לומר דברי כיבושין, גער כל

העם בבכי ולא הי' אפשר לשמוע מה שאומר מגודל קול הבכי, ומסופר דבראש השנה כשאמר היה"ר לא שמעו כלום, אמנם כששמעו ממנו תיבת "כדאי" מהנוסח שם, (ואני יודע בעצמי שאיני כדאי לבקש על עצמי וכו') נעשה בכי' בביהמ"ד.

זוכה ומזכה

זקן אחד שהי' גביר וקמצן נחלה והזכיר עצמו לפני הה"ק מציעשנוב אמר לו שאם יתן מאה זהובים לצדקה אז יושע, כשהלך משם אמר הה"ק מציעשנוב שיודע שלא יבריא הלה מחליו, ואע"פ כן לקח ממנו מעות לצדקה יען ריחם עליו שיבוא לעולם העליון בלי זכויות על כן זיכהו במצות צדקה, (ואף שידע שיתפרסם שלקח ממון ולא פעל כלום ויתבזה ע"ז לא חש על כבודו).

רוח נדיבה

הי' תופס מחשבות בנ"א ומגיד עתידות והי' מזהיר על מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ב חששו ממלחמה שנהרג המשנה למלך של מדינת עסטרייך וחששו שיד רוסלאנד באמצע ואמרו לפניו בשם גיסו הה"ק מהרי"ד מבעלזא שלא יהי' מלחמה, ענה ואמר מה פעל אם נדחה לשנתיים ואמר כמה פעמים לפני הסתלקותו דאם היו יודעים מה שעומד לבוא על העולם היו כובשים פניהם בקרקע ובוכים (בלשונו הקדוש: וואלט מען געלעגן מיטן פנים אין די ערד און געווויינט) וחשבו אז שנתכוון למלחה"ע הראשונה ולבסוף ראו שנתכוין למלחה"ע השני'. וההה"ק ר' איציקל מפשעווארסק זצ"ל שהי' בסיביר במלחה"ע הב' אמר שכל זה ראה הה"ק מציעשנוב ברוח קדשו.

פעם עמד חתנו הה"צ ר' לייבוש מטאמשוב אצל חלון ביהמ"ד והרהר באיזה דבר, אמר לו חמיו מה שחשב ועמד חתנו כמשתומם, נענה לו חותנו ואמר: תפיסת מחשבה אינו רוח הקודש.

לוחם מלחמת ה'

הה"ק מציעשנוב הי' מקנא קנאת ד' צבקות ולחם בעוז נגד כל הפרצות בכלל, ובפרט נגד ספחת הציונות שהחל אז להיות אבן נגף בכרם בית ישראל ורבים חללים הפילה, והי' מריץ ושוגר מכתבים לגדולי דורו שילחמו נגד הציונים שלא ירימו ראש ולא ישתלטו בהנהגת הקהלות. רביה"ק זי"ע הי' מספר מגודל מסי"נ של הה"ק מציעשנוב במלחמתו נגד הציונים וסיפר דכשישבו בני הגה"ק משינאווא שבעה על אביהם ביום השישי התחיל הגה"ק מציעשנוב לבכות מרה וכששאלו אחיו על סיבת הבכי ביום השישי הרי אמרו חז"ל שלשה לבכי, ענה להם דבוכה דעכשיו שנסתלק אביהם הק' מי ילחם עם הציונים, והי' מספר רביה"ק זי"ע דהכתבי עת של הציונים היו שופכים על הה"ק מציעשנוב בוז וקלון מידי יום ביומו על מלחמתו עמהם, והי' אומר שביום שאין כותבים עליו צריך לעשות תשובה, ורביה"ק זי"ע כשהוציא את ספרו על הגאולה ועל התמורה בשנת תשכ"ז השמיצו עליו הכת"ע מדי יום ביומו ואמר בדרך צחות שאותו אין מניחים שיעשה תשובה שהא אינו עובר יום שלא ילעגו עליו.

אגב. בשנת עת"ר אמר הה"ק מציעשנוב שהאור של הבעש"ט הק' נמשך למאה וחמישים שנה ואז נפסק (שנת עת"ר הוא ק"נ שנה משנת ק"כ, שנה שבו נסתלק הבעש"ט הק'), והוא כדברי רביה"ק זי"ע בספה"ק ויואל משה סימן ק"פ דלא נודע להעולם מה הוא דרך הבעש"ט הק'.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בשנת עת"ר חלה אנושות ומאז הי' חלש עד להסתלקותו אבל המשיך בעבודתו הק' במסירות נפש, לפני הסתלקותו שאלו בן גיסו הה"ק מקאלשין מה יהי' עם העולם שאז נשרו הרבה בחורים מן הדרך מן ספחת הציונים ואביזרייהו ועשתה חורבנות בבתי ישראל, ענה לו דלפני ביאת המשיח ירדו לעולם נשמות שלא יצרכו לעבוד הרבה (להחזירם למוטב), ואגב אמר שהיום שנתחדש כח ה'עלעקטרי"ק שהכל נעשה במהירות גם לעשות תשובה לא צריך זמן הרבה ולהסתגף בסיגופים ותעניות.

במוצש"ק כ' טבת תרע"ד לפ"ק עלתה נשמתו לגנזי מרומים ורבבות נהרו אחר מטתו וגיסו הה"ק מהרי"ד מבעלז אחר את הלוי' והגיע למחרת וביכה אותו בבכי תמרורים באמרו: ער איז געווען א ווארעמע קעסל וואס מיר האבן זיך ביי איהם אנגעווארעמט אגרותיו אלי הי' מונח בארגז עם כתבי קודש, השאיר אחריו ברכה ספה"ק דברי שמחה על התורה ומועדים ומכתביו.

חלק מהוצאות הגליון
בשבוע זו

נתנדב ע"י ידידינו היקר והנעלה רודצו"ח

מוה"ר יואל
ווערצבערגער הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

לרגל נישואי בנו ני"ו למז"ט בשעטו"מ

והברכה אחת היא לעטרת זקנים בני בנים
ידידינו החשובים והנכבדים, רודפי צדקה וגומלי חסדים

אביו מוה"ר אברהם משה ווערצבערגער הי"ו
חותנו מוה"ר אהרן יוסף וויים הי"ו

ישאו ברכה מאת ה' ויזכו לראות ולרווות רב תענוג ונחת דקדושה,
במידה טובה מרובה וגדושה, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת

כעתירת וברכת

המערכת

דבר בעתו

פעלתן וסגולתן ימי השובבי"ם

לקט מדברי קדוש מכפי צדיקי וקדושי עליון, בגודל קדושת היום וסגולתן

שובו בנים שובבים חוץ מאחר (חגיגה טו.), בתיבת אח"ר מרומזים זמני התשובה שבחודש תשרי מיראה ומאהבה, א' רומז על היום המיוחד בשנה יום כיפור, ח' רומז על שבת ימי הסוכות ויום שמיני עצרת, ר' רומז על ראש השנה, שובו בנים בזמני פרשיות שובבי"ם, חוץ ממה שעשיתם תשובה באח"ר בזמנים שבחודש תשרי.

(עטרת ישועה)

◆◆◆

והנה עכשיו בימי שובבי"ם ת"ת שהוא גמר של יוהכ"פ שעבירות שאין יוהכ"פ מכפר בימי השובבי"ם ת"ת יש תיקון עצום לעבירות הללו, וזהו שובו בנים שובבי"ם חוץ מאחר – היינו אפילו שפגמו כל כך שנתהווה בבחינת "אחר" שהוא חוץ מהיכלות הקדושה ח"ו – היינו הנשמה שהיא בקצה השמים – שאין להם אף בחינת שם ישראל כלל כי אם ישראל מומר שנקרא בבחינת אחר כנ"ל אעפי"כ בימים האלו גם הם ישובו ויכללו באחדות ישראל לה' אחד ע"י תיקוני שובבי"ם כנ"ל, ויעשו מאחר אחד, וזהו הר"ת שובבי"ם ת"ת, שת"ת הוא תפארת, ותפארת גופא שהוא גוף היחוד בעצם יחוד קוב"ה ושכינתיה והחטאים שאין להם תשובה ביוהכ"פ יש לו תשובה בימים האלו בימי שובבי"ם ת"ת הנ"ל שהוא גמר היוהכ"פ שמתעורר בהם אחדות ישראל ואורייתא וקוב"ה.

(שארית ישראל)

◆◆◆

שובבי"ם הם כמו עשרת ימי תשובה והוא זמן שמקובל התפילה בבחינה כמו עשרת ימי תשובה, והנה כלל ענין שובבי"ם הוא לתקן את המידות ולקדש החושים לשמור עצמו מעצבות וכעס וגאוה.

(תולדות אהרן – זיטאמיר)

◆◆◆

הנה לאשר בשבת זו מתחילין ימי שובבי"ם לשוב בתשובה שלימה על חטאת נעורים רח"ל, והם ימי תשובה כמו עשרת ימי תשובה ממש, שעל ידי התשובה מתקנים כל הפגמים עד שמתבטל הקטיגור.

(עטרת ישראל)

◆◆◆

מונה מספר לכוכבים לכולם שמות יקרא (תהלים קמז, ד), ידוע חוץ מהימים נוראים שזה זמן של תשובה, יש עוד שני זמנים, א' ימי קריאת פרשיות שובבי"ם, ב' ימי ספירת העומר, והנה בימי ספירת העומר, יש לכוון בכל יום לתקן ספירה אחת, ודא לאו כל מוחא סביל, ומה שאין כן בימי קריאת פרשיות שובבי"ם, וזהו שאמר "מונה מספר" ימי ספירת העומר, זה "לכוכבים" לבני עליה, אך "לכולם" הזמן הוא "שמות יקרא" כשקוראים פרשיות שובבי"ם.

(בני שלשים)

◆◆◆

וטעם הדבר יתבאר לך ממה שביארנו בענין גלות מצרים כי אותם שנשתעבדו בגלות מצרים היו אותן הניצוצות של הנשמות שנפגמו על ידי אדם הראשון, וכל אלו נתקנו בגלות מצרים ההוא, ולכן בזמן הפרשיות אלו, יש בהם סגולה לקבל תשובת האדם, ולכן הם מתחילים מן פרשת שמות, מפני שאז בפרשה ההוא היה התחלת השיעבוד ומסתיים בפרשת משפטים, וזה סוד הפסוק (ירמיה ג) "שובו בנים שובבים" כי על ידי החטא נמסרו ניצוצות אל הקליפות ונתלבשו תוך הקליפות ונעשו שובבים, לכן עתה שובו בתשובה, והסירו אותם השובבים מתוך הקליפות, והשיבום אל הקדושה כבראשונה.

(האריז"ל בשער רוח הקודש)

◆◆◆

ידוע מה שכתבו בספרים הקדושים דבימים האלו שמתחילין פרשיות שובבי"ם, הוא מסוגל מאוד לשוב על חטאת נעורים ולתקן מדת היסוד, כי בימים האלו מתעורר התיקון שהיה במצרים שתיקנו מדת היסוד והעלו הניצוצות הקדושים לשרשן.

(צמח צדיק)

◆◆◆

והנה ב' חדשים אלו טבת ושבט צריך להתנהג בהם פרישות וטהרה כמו שאמרו הקדמונים לעשות כדי שנפעול שלא יהי' לס"א חלק ואחיזה בהם והיפכו ג"כ הם לטובה לנו ולכן אחר עשרה בטבת שמורה על האחיזה שהיה לס"א בחודש זה והיה לס"א אחיזה בשמות הקדושים כביכול ומנעו השפע משמות הקדושים כי כל חודש שולט בו צירוף אחד מי"ב צירופי הוי' ולכן אחר עשרה בטבת שמורה כנ"ל מתחיל שובבי"ם שע"י שנעשה תשובה אז נבטל אחיזת הס"א שיש בהם.

(זרע קודש)

מנהג ליל ניטל שחל בליל שב"ק זה

תקופת "אותו האיש"

רוב אומות העולם - כהיום - מאמינים לפי דרכם ב**"אותו האיש"** הידוע לשמצה, והרוצה לדעת באיזה תקופה חי, ומה היו מאורעותיו הסוערות הידועות לנו אודותיו, שומה עליו, לחזור אחורנית לתקופת התנאים, אלפי שנים לפנינו.

מן הראוי לציין שלאומות העולם אין כמעט ידיעה על אותו האיש, והמעט מן המעט שידוע להם נלקטו מספרי היהדות, ממה שהובא בכמה דוכתין בש"ס לפני הצנזור, [כי בתקופה ההיא, הוציאו מהגמרא ומהרבה ספרים אחרים ענינים שונים שהנוצרים העלילו, שזה נגד אמונתם] וכיום הדפיסוהו שוב בשם **"חסרונות הש"ס"**, ואכן משם לקטנו עד כמה שידינו מגעת.

שם רשעים ירקב

בגמרא סנהדרין (דף ס"ז ע"א בחסרונות הש"ס) איתא, ששמו של "אותו האיש" היה **"ישוע בן סטדא"** ובספרים רבים ואף בש"ס גופא מוזכר שמו פעמים מספר **"ישו הנוצרי"**, [ודורשי רשומות הורידו האות ע' משמו ישוע, שהרי **ישו** ר"ת **י**מח **ש**מו **ו**זכרו], וכינוהו **"בן סטדא"** ע"ש מעשה שהיה כי אמו שנקרא בשם **"מרים"** היתה אשתו של **"פפוס בן יהודא"**, והלכה והיתה לאיש אחר, דהיינו שנישאה לגוי בשם **"פונדירא"** מבלי שהתגרשה מבעלה, ומהם נולד ישו הנ"ל, ולכן קראוהו **"בן סטדא"** לאמור שסטתה מן הדרך והתחברה לגוי בחטא.

מהקודש אל החול

בעמדינו ימים אחדים אחרי יומין דחנוכה, דבר בעתו להרחיב קצת הענין ומראש נקדים לספר מי הוא ינאי המלך אשר עליו נספר בהמשך דברינו, ובכן, מתתיהו בן יוחנן כהן גדול היה ראשון למלכות בית חשמונאי, כמאתים שנה לפני חורבן בית שני ואחריו מלך בנו הגדול יהודה ולאחריו בנו השני יונתן, ואחריו בנו השלישי שמעון, ולאחמ"כ עברה המלוכה לבנו של שמעון ששמו ג"כ יוחנן והיה כהן גדול, ונקרא בפי כל ינאי המלך, [ונחלקו אביי ורבא, חד אמר שינאי היה יוחנן כאמור, וחד אמר שינאי היה בנו של יוחנן].

איתא בגמרא (קידושין דף ס"ו ע"א) תניא, מעשה בינאי המלך שיצא למלחמה וכבש ששים כרכים במדבר, ובחזרתו היה שמח שמחה גדולה על הנצחון וקרא לחכמי ישראל ועשה להם סעודה גדולה והיה שם איש לץ אחד לב רע ובליעל, ואלעזר בן פוירה שמו, ואמר לינאי המלך לבם של פרושים עליך דהיינו שהחכמים אינם שמחים בהצלחתך ושונאיך הם, שאל לו ומה אעשה, אמר לו, תן ציץ הקודש (שהרי היה כהן גדול) על מצחך והם יעמדו מפני כבוד השם שעל הציץ ויגלו את סתרי לבם, היה שם זקן אחד ויהודה בן גדודיא שמו, ויאמר לינאי, ינאי המלך! רב לך כתר מלכות, הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן, לפי שהיו אומרים שאמו של ינאי נשבית במלחמת החשמונאים במודיעים ושבויה אסורה לכהן, ונמצא שבניה חללים (ובנידון דידן, הרי ינאי כהן חלל, ולזה אמר לו יהודה בן גדודיא הנח כתר כהונה).

אולם מסיק בגמרא: ויבוקש הדבר (היינו שחיפשו עדויות לכך שאמו נשבית וכו') ולא נמצא, אבל חכמי ישראל שהיו בסעודה אשר הכין להם ינאי, הורחקו בזעם לפי שכעס עליהם ינאי על שמועה זו, ויאמר לו אלעזר בן פוירה לינאי, הדיוט שבישראל כך הוא דינו שאם העליל עלילה אין עושים לו דבר, ואתה מלך וכה"ג ויפטר בלא כלום על הוצאת דיבה, שאל לו ינאי: ומה אעשה, ענה לו, רומסם (פרש"י, הרגם). שאל אותו ינאי בחזרה: ותורה מה תהא עליה, שמא תשתכח התורה ח"ו, אמר ליה הרי הס"ת מונחת בקרן זוית וכל הרוצה יבוא ויטול, ואין צורך בחכמים (עפ"ל), מיד נזרקה בו מינות בינאי ונתלקחה הרעה ע"י אלעזר בן פוירה, ויהרגו כל חכמי ישראל רח"ל, והיה העולם שמם מן התורה, עד שבא שמעון בן שטח, ורש"י מפרש שהיה אחי אשתו של ינאי, והחביאתו, והחזיר את התורה ליושנה, ע"כ.

[מענין לענין באותו ענין, מדי דברו בו זכור אזכרנו במקרה נוסף כאשר חייו של שמעון בן שטח היו תלוים לו מנגד, מכעס גיסו ינאי המלך, והוחבא ע"י אחותו-אשתו של ינאי וכך ניצלו חייו, (הובא במדרש פ' מקץ), שהיו שלש מאות איש שקבלו עליהם נזירות ולא היה להם כסף לקנות קרבנות נזיר, ושמעון בן שטח חיפש להם פתח חרטה, ועי"כ לפטרם מן הקרבנות ולא מצא פתח חרטה אלא למאה וחמישים מהם, הלך שמעון בן שטח לינאי המלך גיסו ואמר לו, הלא ידעת אם לא שמעת שיש בעמך שלש מאות נזירים, אך אין ידם משגת לקנות קרבנות ע"כ הריני מקבל עלי לעזור ולעמוד לימין מאה וחמישים מהם, ואתה תעזור ותושיע למאה וחמישים הנותרים, ינאי הסכים ושילם במיטב כספו, והלך שמעון בן שטח, והתיר למאה וחמישים נזירים, ולהשאר קנה קרבנות בכספו של ינאי, והולכי רכיל סיפרו לינאי את כל אשר קרהו, ואת פרשת הכסף אשר הוציא ממנו בערמה, וימלא ינאי חמה עליו, ורצה להורגו, ותמהר המלכה ותחביאהו, ולא מצאוהו. באחד

הימים הגיעה משלחת של חכמי רומא לינאי המלך ושאלוהו בין השאר היכן היהודי החכם מכל אדם שישב כאן בארמונך, והתבייש לומר להם האמת. מיד שלח לאשתו לומר לה להוציא את אחיה ממקום מחבואו, וביקשה תקיעת כף שלא יאונה לו כל רע, וכך הוה, ותוציאוהו החוצה, וישאלהו ינאי, למה רימיתני, אמר לו כתיב בצל החכמה בצל הכסף לי היה צל החכמה, ולך צל הכסף, וטובים היו השנים, לעזור ולהושיע לנזירים הנ"ל].

עתה ניתנה ראש ונשובה לענינינו בסיפור הקודם כשינאי כעס והרגו כל חכמי ישראל היו כמה מהם שהצליחו לנוס ולברוח בחסדי השי"ת מפני חרב הרעה של ינאי, וביניהם הי' התנא ר' יהושע בן פרחיה אשר הגיע לאלכסנדריה של מצרים, כעבור זמן רב כשחמת המלך שככה והבטיח שלא יהרוג יותר מחכמי ישראל, ביקש גיסו שמעון בן שטח רשות מינאי להחזיר את ר' יהושע בן פרחיה ותלמידיו, והסכים ינאי, ושלח להם שמעון בן שטח מכתב וביקשם לחזור לא"י, או אז חזר ר' יהושע בן פרחיה ואחוזת מתלמידיו אשר ביניהם היה גם "אותו האיש" שהיה כאמור מתלמידיו.

ידוע דברי הגמרא (קידושין דף מ"ט ע"ב) עשרה קבין כישוף ירדו לעולם תשעה נטלה מצרים, ו"אותו האיש", למד חכמת הכישוף וכאשר עלה ממצרים, לקח אתו עמו חכמה זו, ע"י ששרט בבשרו, והחביאם שם כשעבר הגבול. ואיתא בגמרא (שבת, בחסרונות הש"ס) המסרט בבשרו בשבת, חכמים אומרים פטור, ופריך, והלא ישו הנוצרי כשיצא ממצרים הי' מסרט על בשרו, וכך הוציא הכישוף, ומתרץ אין מביאים ראיה מן השוטים והוא שוטה היה, עכ"ד הגמ'.

כשעלו ר' יהושע בן פרחיה עם תלמידיו בדרך לירושלים נכנסו לאכסניה ונתקבלו בכבוד רב, פנה ר' יהושע לתלמידו "אותו האיש", ואמר לו: ראה כמה כבוד עשה לנו בעל האכסניה ענה לו אותו האיש: אבל כמה עיניה של אשתו טרוטות (אינן יפות), גער בו רבו, רשע! בכך אתה עוסק ! (שהנך מסתכל בנשים) והוציא ד' מאות שופרות ושמתינוהו, (הכניסוהו לחרם). ושוב בא "אותו האיש" פעמים מספר לרבו, ובקשו שיחזירוהו, ודחפו ר' יהושע, כי לא רצה לקבלו.

פעם אחת כאשר נכנס לבקש על נפשו, קרא אז ר' יהושע קריאת שמע, ור' יהושע שהבין שתלמידו רוצה באמת לחזור בתשובה, חשב בנפשו שאחר קרי"ש ידבר אל לבו, ויחזירוהו, אבל "אותו האיש" כשראה שרבו, אינו עונה לו, [כי הרי היה בקרי"ש ואסור להפסיק) ברח לו, והתחיל לעבוד אלהים אחרים, עד שברוב חכמתו עם הכישוף עשה כל מיני חכמות ותכסיסים למען יאמינו בו בני אדם, והנהיג מנהגים חדשים אשר לא שערום אבותינו, והנוגדים את תוה"ק. כמו כן הוגה דת הנוצרית, כגון זה שיש לשבות ביום א' ולא ביום השב"ק, רח"ל. (רש"י ע"ז דף ו' ע"א) ועוד.

הסנהדרין רצו להורגו מדין מסית ומדיח, אך תמיד הי' נזהר ישו במעשיו כי היה ירא לנפשו, וכמובא בגמרא (סנהדרין, בחסרונות הש"ס), שאותו האיש ידע שאם יסית וידיח בריש גלי יצטרכו החכמים להוציא עליו דין מסית ומדיח שאחת דתו להמית, ולכן הסית והדיח תמיד רק בהסתר ובצנעה וע"כ לא היו עדות להורגו, עד שארבוהו ליד מערה שבו הסית והדיח והיה שם מערה בתוך מערה ונתחבאו שם שתי אנשים כשרים משלוחי בי"ד, עד שמחוץ למערה הלך לו יהודי לפי תומו וכאשר ראהו "אותו האיש" ביקשו שיכנס אתו למערה, ונכנסו שניהם, "ואותו האיש" הדליק נר להאיר להם הדרך אשר ילכו בה, והתחיל להסיתו ולהדיחו רח"ל, באמצע "עבודתו" קפצו עליו העדים שהיו במערה הפנימית ותפשוהו, והביאוהו לסנהדרין והכריזו: "מי שיש לו לימוד זכות יבוא להגין בעדו", (על אף שמן הדין אין מהפכים בזכותו של מסית) ולאחר ארבעים יום, שחל בערב פסח, תלאוהו והוא בן 36 שנה במותו, וסמוך לערב לפני בוא השמש קברוהו, וליהודים היתה אורה ושמחה וששון.

השטח שבו קברוהו היה שייך לאשה פלונית ובחשכת לילה החליטה לפתוח את קברו, להוציאו, וזרקה נבלתו (לים או לכלבים). בבוקר השכם, באו אנשים ממאמיניו, וחיפשוהו בקברו ולא מצאוהו, ואמרו בוודאי עלה לרקיע, מאז עבר כמאה שנה ואף אחד לא ההין להניף ידו ולהנציח זכרו, ודתו אשר בדה מלבו התבטל, רק כעבור מאה שנה היו שנזכרו ממנו, והחלו להנציח זכרו ולעשותו אלוה, ומני אז קיים הנצרות, (יש אומרים שע"כ קראו לדתם נצרות, ינן שבא ונולד בנצרת) והמהרי"ל כתב שהיו שאמרו בטפשותם שירד משמים ולא נולד מן האשה, לכן קראוהו חכמים "נוצרי" מלשון נוצר מבטן אמו.

המשלם גמול לכל אויבי נפשינו

סופם ועונשם המר של תלמידי ישו, מובא בגמרא (ראש השנה דף יז.) לאחר שהגמ' מביא עונשם של פושעי ישראל בגופם ושל אוה"ע בגופם, מסיק הגמרא, אבל המינין [והמסורות והאפיקורסים שכפרו בתורה ובתחיית המתים, ושפירשו מדרכי ציבור וכו'] יורדין לגיהנום ונידונין בה לדורי דורות, גיהנום כלה והן אינן כלין, וברש"י (ד"ה המינין) וז"ל: תלמידי ישו הנוצרי אשר הפכו דברי אלוקים חיים לרעה, ע"כ.

וסופו של ישו בעצמו מובא בגמרא (גיטין דף נז.) כדלהלן: אונקלוס שהיה בן אחותו של טיטוס ורצה להתגייר, העלה את טיטוס באוב [כישוף], ושאלו כמה שאלות, וטיטוס ענהו לשאלותיו, אח"כ העלה את בלעם ודיבר אתו, לאחרונה העלה את ישו הנוצרי ושאלו מי

חשוב בההוא עלמא [בעולם הבא], אמר לו: היהודים, טובתם דרוש אבל רעתם אל תדרוש, כי כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבת עינו, שאלו אונקלוס, מהו דינך שם, אמר לו: בצואה רותחת, כי כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת, עכ"ד הגמ'.

הכינוי "ניטל"

הגה"ק בעל "בני יששכר" בספרו "רגל ישרה" (אות י') מבאר שהכינוי **"ניטל"**, ע"ש נטילתו ועקירתו מן העולם. ונרמז שמו בתורה, **ו'**נוקב **ש'ם י'** ראשי תיבות **"ישו"** ימ"ש, ומסיים שם: ושמענו ממגידי אמת שאירע לאנשים שלמדו בליל ניטל שבא כלב לביתם.

ויש שכתבו, משום שלא אבו להזכיר את שמו, דשם רשעים ירקב, לכן כינוהו בשם **"ניתל"**, דהיינו "נהרג ונתלה" על עץ.

ובספר "לב שמח" (אלעסק) כתוב, שהר"ת של ניטל, **י'**ודן **ט'**ארן **נ'**ישט **ל'**ערנען (ראה ע"כ להלן).

לעומת זאת ב"תשובות וביאורים" (סי' קמ"ו) מבאר שברומית נקרא "יום הולדת" בשם **"נאטאל"**. וביום הזה נולד ישו.

ובשו"ע (או"ח סי' תק"פ) מפרט הימים שמתענים ואת אשר אירע בהם ואחד מהם הוא יום ט' טבת, וכתב שם המחבר שלא ידוע מה נעשה בו, אך בפי' תוס' חדשים שם כתב שהוא יום הולדתו של אותו האיש שהיה בתקופת טבת, חל אז באותה שנה, בט' טבת, ולכן גזרו תענית באותו יום, ויתכן שלכן לא כתבו הטעם בפירוש, מפני פחד הנוצרים.

ואפשר להביא סמך לדברינו, ממה שה"חוות יאיר" (במקור חיים סי' צ"ז) מתאונן על מה שמזכירים את כינוי הגנאי "ניטל", בין שאר הכינוים של גנאי והלא צריכים זהירות מאימת המלכות, ומסיק שם וכדי בזיון וקצף על מה שכתבו הקדמונים "ניטל", עכ"ל.

מן הראוי לציין, שב"ספר הדורות" כתב, שהיו שניים בשם ישו הנוצרי, הראשון היה תלמידו של יהושע בן פרחיה, בזמן ינאי המלך ואותו תלו בער"פ, ולאחריו קם ישו השני, בזמן רבן גמליאל הנשיא, שהיה כמאה שנים אח"כ ובו מאמינים הנוצרים וסופרים ללידתו והמקור לזה בתוס' הרא"ש (סוטה דף מ"ז) שכתב "דמה שאמרינן ישו הנוצרי כישף והדיח את ישראל, אין זה ישו הנזכר בגמ' סנהדרין שתלאוהו בער"פ, שהוא היה בימי הילני המלכה, סמוך לחורבן הבית, ויהושע בן פרחיה, היה מדורות הראשונים סמוך לבנין הבית קודם לשמעון בן שטח שהי' בימי ינאי המלך עכ"ל. (כעי"ז מצינו במאירי ביעב"ץ וברש"ש בסנהדרין שם).

עת לעשות... הפרו תורתיך

הטעם הפשוט שאין לומדים בליל זה, לפי שבימים הראשונים היו צוררי היהודים אורבים להם ברחובות קריה, ומכים בהם וכמה מהם אף נהרגו רח"ל, בלילה זה, ולכן גזרו חכמי הדור על אחב"י, שישבו בבתיהם ולא ישוטטו ברחובות קריה, ובהסכמת גדולי הדור התקינו שעל המלמדים והתלמידים להישאר בבתיהם בליל ניטל (עיין בטעמי המנהגים עמוד ת"ק).

ויש אומרים שאסור ללמוד בליל זה, משום פקודי ד' ישרים משמחי לב, ויש להתאבל ביום שנולד הנוצרי, ואבל אסור בתורה.

ומנהג רוב גדולי ישראל וכן נהג מרן החת"ס (ח"ז סי' ל"א) שהיו עולים על משכבם בתחילת הלילה, והיו קמים בחצות לילה ללמוד תורה, והגה"ק מקאמינקא זי"ע לא היה ישן כלל, וטעמו ונימוקו עמו כי אינו יכול לישון מבלי לחלום בדברי תורה.

ומסופר על רבינו המהרש"א זי"ע, שהי' שקדן עצום ולמד תורה יומם ולילה, וכדי שלא ירדם בלילה תוך כדי לימוד, גידל המהרש"א שערות ראשו, וקשרם בתקרת ביתו כדי שאם יתנמנם ויכוף ראשו יתעורר ע"י שערותיו, וכך הי' מנהגו כל לילה ולא הוציא אף לילה אחד בלי לימוד התורה, חוץ מליל "ניטל" שאז הי' נוהג לחשב חשבונותיו למען דעת כמה עליו להפריש מעשר לעניים. והי' שם איש אחד מתושבי אוסטראה, קל דעת ונשא טינא בלבו על המהרש"א, הלה הלך והלשין עליו בפני המלכות, שהוא מחרף ומגדף את הנוצרים, וכהוכחה לדבריו הביא את מנהגו של המהרש"א שאינו לומד בליל "ניטל" יום אידם של הנוצרים, בטענה שהאויר בלילה זה טמא הוא, בלילה

מועלת הלילה

שמעתי שהרה"ק הרבי ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע היה בשמחה בליל ניטל, לפי שבר"ה הקב"ה דן את באי עולם, ושרי אומות העולם באים בטענה שרק היהודים יודעים שזהו יום קדוש, אבל אומות העולם אינם יודעים שזה יום קדוש, אך כשמגיע ליל ניטל שזה אצלם יום קדוש, ועושין בו כל מיני עבירות והוללות, מתאשר בכך הפסק דין של ר"ה של "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", ולכן הוא שמח בלילה זה.

תשובות והנהגות (ח"א, סי' תקנ"א) **להגאון רבי משה שטערנבוך שליט"א, ראב"ד העדה החרדית ירושת"ו**

ההוא ישב המהרש"א בבלי דעת, כבכל שנה וערך חשבונותיו, ולפתע נפל ספר מארון הספרים על הארץ, המהרש"א הגביהו ונשקו וחזר לחשבונותיו, אולם כאשר חזר ונשנה הדבר כמה פעמים שנפל הספר על הארץ והגביהו, חשב המהרש"א בלבו הלא דבר הוא, ולקח הספר שנפל, וישב על מקומו לעיין בו, ותיכף מיד באותו רגע נפרצה הדלת, ושוטרי העיר נכנסו בלוית המסור הנ"ל, וראו את המהרש"א מסתכל בספר שבידו, ואז ראו כל עמי הארץ כי דברי צוררינו כזב, ועזבו את המקום אחר בקשת מחילה, והמסור קיבל עונשו.

"תיקון ליל ניטל"

דבר נאה ומתקבל מובא ב"ערוגת הבושם" (פר' שמות) וז"ל: "דביטול תורה מחמת מנהגו של ישראל, תורה היא, בבחינת עבירה לשמה ובביטול תורה של לילה זו, יכולים לתקן ולהעלות כל הביטולי תורה של כל השנה, אשר היו באיסור" וכו'. "ויש לזה רמז נאה מהגה"ק משינאווא זי"ע, שמקובל אצלו מהר"ר שמואל העליר אב"ד צפת זצ"ל, ד"**עת לעשות לד' הפרו תורתיך**", בגימטריא "**זו שעה שתקופת טבת נופלת אצלו**", עכ"ל. ומסופר מתלמידיו, שהגה"ק בעל "קרן לדוד" זצ"ל (אחיו של ה"ערוגת הבושם"), היה מיקל קצת מהאיסור ללמוד בליל ניטל, ובחן אז את תלמידי ישיבתו, ומאז שראה את דברי אחיו הנ"ל, חדל מלבחון ובטל הלימוד בליל זה.

בספר ישראל והזמנים סי' פ"ב מביא המנהג (מס' המנהגים לר' אייזיק מטורנא) שבליל ניטל היו אומרים תפילת עלינו לשבח אחרי תפילת ערבית בקול רם יותר מבכל השנה, וע"ז כתב דאולי הטעם משום שאומרים: "שהם משתחוים להבל ולריק ומתפללים אל אל לא יושיע", וכידוע שמרומז על אותו האיש ימ"ש, ולכן הוציאו הצענזור קטע זו מהסידורים.

ובשו"ת "דברי ישראל" מביא בשם הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע טעם עמוק על ביטול תורה, עפ"י דברי המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע שפי' את דברי הגמ' (ברכות דף ל"א) אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, שפירושו כך הוא שהאדם צריך תמיד להיות במחשבתו דבוק בהשי"ת, אולם בעת לימוד התורה, פטור מדביקות הבורא, בכדי שיוכל להתעמק בלימודו, וזהו אל יפטר אדם "מחבירו" דהיינו מחיבורו ודביקותו בהשי"ת אלא מתוך דבר הלכה, רק כשעסוק בלימוד הלכה וכדו', רק אז מותר לו להפסיק ולהיות פנוי מדבקותו יתברך שמתוך כך זוכרהו, ע"כ. וע"ז הוסיף מהרי"ד זצ"ל שלכן נהגו לא ללמוד בליל ניטל כי אז יש התגברות הקליפות, וצריך מאד מאד להתדבק בבורא כל עולמים, ולא להתעסק אפילו בלימוד תורתינו הק'.

המנהגים בליל ניטל

יש שעיינו בס' **סדר הדורות** [ודילגו על הד"ת המובא שם] או **בס' הברית וס' יוסיפון** (בדברי חנה השלם מביא שהגה"ק מקאלשיטץ זי"ע עיין בנערותו בליל ניטל בספר יוסיפון ובספר הברית, וזקינו משינאווא זי"ע אמר עליו מדחזינן שאינו מבטל זמן ש"מ שעתיד להיות אדם גדול).

גדולי ישראל הניחו דברי חול הנחוצים להם לעשותם בליל ניט"ל, השפת אמת זצ"ל הי' נוהג בליל ניטל **לעשות חשבונות** מכל הצטרכותו ומכל ענייניו מכל השנה.

יש שלמדו אז את **חכמת התכונה וחכמת העיבור**, או **בספרי מוסר שאין בהם ד"ת**, הגאון רבי יוסף ענגעל זצ"ל **כתב חרוזי שיר** למעלת הענוה ובסיפורי צדיקים.

בשו"ת הד"ר מובא שהרה"ק מסטרעטין זצ"ל היה **עוסק אז בצרכי הקהל**, וכן נהג הערוגת הבושם ז"ל נהג **לקבוע אסיפות לחיזוק הקהילה** בליל ניטל, וכן הי' רגיל **לעיין בספר שם הגדולים** מהחיד"א.

ולענין **לשחק במשחק השא"ך** או בקלפים, ידוע על רבים וטובים שנהגו היתר בליל זה, ואמרו שבזה מקיימים בכל דרכיך דעהו, ומחדדי טפי ומוסיף חכמה, וע"ז יכלו להבין יותר דברי תוה"ק, לעומת זאת היו מגדולי ישראל, ביניהם החת"ס שהתנגדו לזה נמרצות.

ויש להטעימו בטעם לשבח, כי בדורות הקודמים כשההמון עם היו ראשם ורובם במשחק הקלפים, וכדו', ואז אסרוהו גדולי ישראל, ומרוב הרגל ההמון, התירו לעצמם בימים מספר בשנה כגון ניטל (וחנוכה), והיה קשה לעכבם גם בתקופות אלו, אכן בהמשך הזמן עקרוהו לגמרי, ולא יזכר ולא יפקד עוד.

המנהג בארץ ישראל

יש שכתבו שבארץ ישראל אין לחוש לניטל וכן מקובל בשם הגה"ק ר' מאטיל מסלאנים זצ"ל שקיבל מהרה"ג ר' שמואל העליר אב"ד צפת, שבארץ ישראל אין לחוש לניטל כלל, וסמך לזה מדברי הרמב"ן (פר' אחרי) שארץ ישראל גבוה מכל הארצות ולא ניתנה ביד שרים ונחלת ה' מיוחדת לשמו כדכתיב כי לי כל הארץ וכו' עיי"ש, וגם הסביר שבא"י פשטה ממשלת ישמעאלים שאין להם חלק ונחלה בחג זו שהוא חג נוצרי, ע"כ לא חששו לזה (וכן ידוע שהמהרי"ץ דושינסקיא זי"ע לא היה מבטל לימודו כלל), אמנם רוב גדולי ישראל חששו לניטל גם בארץ ישראל, וכן סיפר כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן זי"ע דבשנת תש"ו כאשר שהה מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע בארץ ישראל ג"כ חשש לזה, ונהרא נהרא ופשטיה.

מנהג ליל ניטל אצל מרן רביה"ק זי"ע

בס' "מבצר תורה ויראה" (ח"ג) מתאר מנהגו של מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל ובישיבתו הק' בליל ניטל:

מנהגו של רבינו היה שלא ללמוד בליל ניטל, בליל השייך ל-7 בינואר, [ועי' בס' ישראל והזמנים (להגאון רבי ישראל דוד הארפענעס שליט"א) שמביא בשם רביה"ק זי"ע שאמר שהיות שבעידו היה רוב דיירי העכו"ם גריכישע קאטאליקן שהם החזיקו חגם הטמא ביום 6 ינואר לעת ערב מיום 6 על יום 7, על כן הוא מחזיק גם עכשיו זה הניטל, דהיינו שמתחילין מביום 6 ינואר בערב וממשיכים עד חצות לילה שאז מתחלף היום לאוה"ע ונעשה 7 ינואר].

וע"ע בס' ישראל והזמנים שמביא ששמע משמי' דרביה"ק זי"ע שצריך להפסיק ללמוד מיד בשקיעת החמה, והקשה שאינו מתקבל על הלב, למה אותן שלכתחילה מתפללים בכל יום תפילת מנחה (ועורכים ס"ג דשבת) זמן רב אחר שקיעת החמה, למה פתאום בזה שאינו אלא מנהג יחמירו לחשוש שמא בין השמשות מתחיל משקיעת החמה.

בשנים קדמוניות לא למדו בישיבה בליל ניטל עד חצות, והסדר היה שהבחורים הלכו לישון בשעה מוקדמת והשכימו במוקדם כחצות הלילה ולמדו ו' או ז' שעות ברציפות עד התפילה, וכן נהג רבינו בעצמו שלמד אחרי חצות.

ואחר שת"ש-כ"ח של רבינו בשנת תשכ"ח, אמר פעם רבינו למקורביו שרוצה שיחזיקו ניטל עד העלות, והם אמרו לו שידוע כבר לאנ"ש שרבינו מחזיק ניטל עד חצות ושכן נהג רבינו בעצמו, אמר לו רבינו שבבעלזא נוהגים שלא ללמוד מחצות היום ואנו לומדים עד מנחה אבל עד העלות רצוני שלא ילמדו, וקראו להרב הגאון רבי נתן יוסף מייזלעס שהי' אז מנהל הישיבה שיבוא לבית רבינו, ואמר לו רבינו שימסור להבחורים שלא ילמדו עד העלות, וכן עשו.

עוד סיפרו מקורבי רבינו, כי בשנה אחת באו ואמרו לרבינו שלפי החשבון יחול ניטל בשנה ההוא בין 7 ל-8 בינואר, ואמר רבינו שילכו לכומר ממדינת רוסלאנד לשאול אותו מתי הולך לבית התיפלה (כי הרוסים החזיקו החאגע של "קראצמעך" בינואר, משא"כ רוב הגויים שם חגגו את יום אידם ביום 25 דעצעמבער), וענה שהולך בלילה שבין 6 ל-7, ואמר רבינו א"כ יחזיקו אז ניטל, באמרו שבכגון דא הרי הגוי הבעל הבית לפסוק.

א' מתלמידי הישיבה נכנס פעם לרבינו בליל ניטל למסור לו סכום כסף וראה על שולחן רבינו הספרים "שם הגדולים" ו"סדר הדורות", וכאשר מסר לרבינו את הכסף, נענה רבינו ואמר: "א פאסיגע צייט אין ניטל צו נעמען געלט...".

ופעם אחת שאל א' את רבינו אודות המנהג שלא ללמוד תורה בליל ניטל, שאין לה מקור בספרים, והוא מוזכר רק בספה"ק רגל ישרה מהרה"ק מהרצ"א בעל בני יששכר ז"ל, וענה לו רבינו: "דער רבי ר' הערש אלימלך איז גענוג א מקור", היינו שדי לנו שנזכר הדבר בדברי מרן מהרצ"א ואין צורך למקורות אחרים.

ליל ניטל של 25 למספרם הנקרא ניטל של החתם סופר, לא החזיקו בישיבתינו הק' ולמדו כרגיל, והיה רגיל רבינו להורות שלא לעשות חתונות בליל זה, וכן בשאר ענינים החמיר בליל זה.

וסיפר הגה"ח ר' מנחם מענדל פריעדמאן ז"ל ר"מ בישיבה"ק, שבעיר סאטמאר ניסה רבינו לסדר את זמנו שלא יצטרך למסור את שיעורו בליל ניטל של החת"ס, ואע"פ שרבינו לא אמרו אבל כן ראו הבחורים, וכששאל אותו ר' מענדל אם מקפיד ע"ז, לא ענה לו רבינו על זה, ואמר לו: שאחרי חצות בוודאי יכול ללמוד. אך בארה"ב מספרים תלמידי הישיבה שרבינו למד את שיעוריו אפי' בהישיבה ולא הקפיד על ליל ניטל של החת"ס.

תחל שנה וברכותיה

כמו כן מתאמרא משמי' דהרה"ק מאפטא זי"ע, שהיה אומר בראשית השנה של אומות העולם (נייי יאהר), כתיב (תהלים פט, ו) ה' יספור בכתוב עמים, שיתן ה' שמהיום תחל שנה טובה לישראל. ויש לבאר הדברים, כי לפעמים בר"ה התפילה אינה מתקבלת מחמת המקטריגים, אך בהגיע ר"ה של הגויים ורואים ההבדל ביניהם, שישראל אומרים בליל ר"ה בקול וביראה לה' הארץ ומלואה, ואומות העולם מבלים ליל ר"ה שלהם בהוללות, רואים אשר ישראל לגבי אומות העולם הם תמיד בתכלית השלימות, וממילא מתבטלים כל המקטריגים כנגדם, ולכן מבקשים אנו שכל התפילות שלא נתקבלו בר"ה יתקבלו ויעשו פעולה לטובה ולכל הפחות תתחיל מהיום שנה טובה לישראל.

אהלי יעקב (דף ק"כ) להרה"ק רבי יעקב מהוסיאטין ז"ל

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' יעקב גוטמאן ז"ל

בן הרה"ח ר' חיים יהודה ז"ל

נלב"ע כ' טבת

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתנו ידידינו החשוב והנעלה

הרב יהושע טעללער שליט"א

אב"י בקרית יואל יע"א

לעילוי נשמת

האה"ח מרת **חיה טשאבע מאנדעל** ע"ה

בת הרה"ח ר' **ישעי'** ז"ל

נלב"ע י"ח טבת

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנה ידידינו הרבני העגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר אברהם יהודה מאנדעל הי"ו

אב"י בוויליאמסבורג יע"א

ניטל שחל בשבת

גם כשחל ניטל בשבת נוהגים מנהג ניטל שלא ללמוד תורה. **ורוב הצדיקים לא אמרו תורה בעת עריכת שולחנם בשבת זו.**

ועי' בס' טעמי המנהגים (עמ' ת"ק) שהעתיק מכתב מהגאון בעל תירוש ויצהר ז"ל: **"שמעתי מרב גדול ישיש, שהיה פע"א בימי החורף על ש"ק אצל אדמו"ר הגה"ק בעל חידושי הרי"ם מגור, ואז היה אותה העת שנוהגים בכל תפוצות ישראל שאין לומדים בליל שחל תקופת טבת. ובאכלו סעודת ליל ש"ק עם קהל החסידים המסובים לשולחנו הטהור לא אמר אז דברי תורה לפני העם כדרכו בכל ש"ק, רק סיפר כי פעם אחת שאל כומר אחד את הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע, חכמי ישראל אומרים כי העולם קיים על התורה, וא"כ הרי יש לכם יום אחד (ליל ניטל) שבו אינכם לומדים כלל, ואיך העולם מתקיים, השיב לו רבי יהונתן, מנהג ישראל תורה הוא וקיום המנהג שלא ללמוד, תורה היא, והיא גופא מביא לקיום העולם, ולא אמר תורה רק סיפר סיפור זה"** [וע"ע בשיח שרפי קודש (ח"א אות תקכ"ב), אך מאידך עי' בס' מועדים לשמחה (עמ' תכ"ג) שמקובל בבית גור כי כאשר אירע פעם אחרת שחל ניטל בליל שבת קודש, וישב החידושי הרי"מ בשולחנו הטהור ואמר דברי תורה כמנהגו בכל ש"ק, ובהתייחסו לזמן ניטל אז, אמר: "צו חסידות האט ער קין שייכות נישט"].

ובענין **שנים מקרא ואחד תרגום** בשב"ק זו, עי' בס' דרכי הישר והטוב החדש (עמ' של"ב) שפע"א כשחל ניטל בליל שב"ק רצה הגה"ק מליסקא ז"ל להעביר את הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום, וכאשר ישב ורצה ללמוד, נפלה עליו תרדמה וגם כבה הנר ולא הספיק לעבור שמו"ת, והבין כי מן השמים עכבוהו ורגלי חסידיו ישמור, ע"כ, [ופלא היא שהרי מדינא גם אבל בתוך אבלו, ובת"ב שחל בשבת מותר להעביר את הסדרא, וכנראה שזה חמור].

ובענין **זמירות ליל שב"ק** עי' בשו"ת דברי ישראל (ח"ב סי' כ"א) בשם הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע שמותר לשיר זמירות בליל שב"ק שחל בו ניטל כמו בכל שבתות השנה, ומן הראוי לציין מנהגו של האדמו"ר הצמח צדיק מוויזניץ זצ"ל שפעם חל ניטל בליל שב"ק, והגבאי עמד לפתוח הסידור מהר"י עמדין לאמירת שלום עליכם וקידוש כמנהגו מדי שבת בשבתו, **והרה"ק ציוה לבל יפתחנו ואמר את הקידוש בעל פה,** [ועי' בס' מועדים לשמחה (עמ' תכ"ב) שהרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין הי"ד היה מכסה בליל ניטל את כל ספריו, וכן בבית מדרשו הקפידו להכניס בליל ניטל את כל הספרים לארונות, ותפילת מעריב התפלל בע"פ כיון שהסידור היה מכוסה, וכי כן נהג אביו הרה"ק בעל אור ישראל מפראנקפורט ז"ל].

ועי' בשו"ת דברי ישראל (שם) שהגה"ק בעל ערוגת הבושם מחוסט ז"ל **לא אמר בליל שב"ק את מאמר הזוהר** הנדפס בהסידורים.

בענין **לספר סיפורי צדיקים** עי' בס' תולדות ערוגת הבושם שהגאון בעל הערוה"ב ז"ל, הורה **להתיר לעיין ולספר סיפורי צדיקים.**

אך בס' מרא דשמעתתא (להגה"ק הגאב"ד רמ"א פריינד ז"ל) הביא בשם זקינו הגה"ק מנאסאד זי"ע **דאסור לספר סיפורי צדיקים,** דהרי המדרשים מלאים בסיפורים, ומ"מ תורה היא, ע"כ, וכן אמר הגה"ק ר' מרדכי מנדבורנא זי"ע, שגם סיפורי צדיקים בכלל האיסור, ודורשי רשומות מצאו רמז נאה בפסוק (איכה ג') ישב בדד וידום כי "נטל" עליו.

לעומת זאת **היו צדיקים אחרים שכלל לא חששו בליל ניטל שחל בשבת ולמדו כרגיל,** ויש לציין לדברי הרה"ק בעל משמרת שלום מקאיידאנאוו (סימן כ"ז סעי' ג') בביאור מנהגם שאין חוששים לקדש בשעה שביעית, כתב: **"ובאמת הוא פלא לחשוש בשבת בענינים כאלו, הלא אז"ל בזוה"ק וכל שולטני רוגזין ומארי דדינא כולהו ערקין וכו', ולית שולטנא אחרא בכולהו עלמין וכו', על כן אני נוהג ללמוד בליל ניטל כשחל בליל שבת, הגם כי בחול נוהגין שלא ללמוד, בליל שבת לפע"ד אין שום חשש מהא טעמא דכתבינן",** [ועי' בספה"ק שם משמואל (פ' ויחי, עמ' של"ה), וז"ל: יש לומר דהיינו טעמא של המנהג לבטל מעסק התורה בעת שחל זמן לידת אותו האיש. כי עסק התורה בהכרח פותח את הלב והמוח בצד מה, אבל לעומתו התורה דינין מלפני' ולאחרי' כבמדרש (שמ"ר פ' ל') והחיצונים ערקין פן ישרפו בהבל פי הלימוד. אך בעת הנ"ל מתעוררת רוח רעה גדולה מאד שהביא אתו עמו בלידתו שהתפשטה בכל העולם, ואיננה נדחפת מפני הבל העוסק בתורה כמו שהוא עצמו לא הועילה לו תורתו שהי' תלמיד ריב"פ, ע"כ מבטלין אז מעסק התורה שחוששין אז לפתיחה מפני התפשטות כח טומאה זו. וממוצא הדברים שבשבת בלא"ה כולם וגם כח רע זה בכלל ערקין ונוקבא דתהומא רבא, אם חל זמן הנ"ל אין לבטל מפניו עסק התורה].

ועי' בשו"ת דברי ישראל (שם) שהביא בשם מהרי"ד מבעלזא ז"ל **שדברי תורה שלו הם בבחי' תפילות על כלל ישראל לטובתן, ותפילה לא נאסרה בניטל** [ועי' עוד בס' ויגד יעקב בהקדמה עמ' ט"ו, ועי' בתפארת

שלמה (פ' מצורע ד"ה זאת), שצדיקי הדור ע"י אמירת תורתם ממשיכים השפעות טובות ורפואות, עיי"ש באריכות, וכעי"ז אמר הגה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשויב זי"ע (הובא בהקדמה לס' בני שלשים) כששאלוהו אודות אמירת תורה בסעודה שלישית, דמזוה"ק משמע שבזמן זה עת פטירת מרע"ה אין לומר, ענה הרה"ק מזידיטשויב: "אונזערע תורות זענען תפילות", וידוע העובדא שפע"א בשולחנו הטהור של מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל בעת שהשמיע מרן ז"ל דברי תורה הי' אז אחד שהי' מעשן במקטרתו, ונענה רבינו ואמר: "עד מתי עשנת בתפילת עמך, אונזערע תורות זענען דאך תפילות"].

ובדברי יחזקאל החדש (מהדו' תשנ"ג, עמ' ק"מ), הביא מס' עטרת חיים בשם האדמו"ר מהרב"צ מבאבוב הי"ד, שבשב"ק פרשת ויגש תרנ"ט, השבת הראשונה אחר פטירת מרן הגה"ק משינאווא ז"ל, היה הרה"ק רבי אברהם שלום מסטראפקוב ז"ל בבאבוב אצל הגה"ק המהר"ש ז"ל, וחל אז ליל תקופת טבת בשבת קודש, ושאל אותו האיך היה נוהג אביו ז"ל אם חל בשב"ק באמירת תורה, והשיב הרה"ק מסטראפקוב, זכורני להדיא שנהג אז לומר תורה, ולא היה מקפיד על זה, ונימק טעמו משום דכל דינין מתעברין מיניה. ואמר שקדושת השבת מגינה שלא תהא שליטה לחיצונים, וע"כ אין לנו לחשוש מניטל, והרה"ק מבאבוב שביקש לכבדו, אמר כי יאמר נא הרב מסטראפקוב תורה.

ואמר אז הרה"ק מסטראפקוב: כתיב בפרשתן **"ובני דן חושים"**, בני דן אלו בני הצדיקים, אשר נקראים דן, כמ"ש הכ' דן ידין עמו, והן הם "חושים" שמתפללים לפני הקב"ה שיחוש וימהר להושיע את ישראל (ועי' עוד בס' לעטר פתורא עמ' נ"ג - ועי' בס' י"ג אורות (בחלק ג' בסופו) במכתב מהגה"ק רבי יעקב מפשעווארסק ז"ל שכתב שם מה שפי' אז הרה"ק מסטראפקוב מאמה"כ ובני דן חושים, שהעוזר ומסייע לבני הצדיקים 'חושים' אזי ימהר הש"ית ויחיש להושיע אותו בכל מיני ישועות).

וע"ע שם (עמ' קל"ח) שהביא מה שמרגלא בפומיה דהגה"ק משינאווא ז"ל: תורה אפשר להשמיע בתנאי שעל ידי אמירת התורה משפיעים בשמים למעלה או על הארץ מתחת עיי"ש, וא"כ אולי דומה לענין של תפילה כדברי הרה"ק מהרי"ד מבעלזא הנ"ל.

כמו כן הרה"ק ממונקאטש לא חשש לניטל כשחל בשבת [עי' בזמירות חיים ושלום, ועי' בס' הדרת קודש (דף מ"ז ע"א) שמעתיק מכתב מהגאון רבי שבתי ליפשיץ, דכיון שאיסור הלימוד בניטל היא משום פיקודי ה' ישרים משמחי לב, לכן מותר ללמוד כשחל בשב"ק כמו בת"ב שחל בשבת].

וראה פלא בס' הדרת קודש (שם), שכתב אודות אמירת תורה בליל שבת, דאין מקפידין רק ללמוד מתוך הספר, אבל בע"פ לא תמצא הקפידא מקום לנוח, כמו המהרהר בד"ת, ע"כ. [וכנראה דהגאון הנ"ל מתוך אהבתו הרבה לפלפולי דאורייתא, פתח לו פתח לעצמו לחלק בין בע"פ לבכתב להשוותו להרהור, ולא מצאנו תנא דמסייע ליה לחידוש זה].

מנהגו של מרן רביה"ק בניטל שחל בשבת

מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל נהג כשחל ניטל בליל שב"ק שלא לומר דברי תורה אם היה קודם חצות הלילה, ואמר רבינו שאצל חותנו לא אירע מעולם דבר כזה, כי כל פעם שהגיע הזמן לומר תורה, כבר היה אחר חצות. [אגב, פע"א תחת אחד השיחים כאשר חזר מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל מעריכת שולחנו הטהור בליל שב"ק, דיבר על אם הדרך מעריכת השולחנות של הצדיקים שהיה אצלם, וסיפר מחותנו הרה"ק מפלאנטש ז"ל שהיה מאריך בשולחנו בליל שב"ק זמן רב, ואמר בדרך צחות שהיו יכולים לאכול סעודת בשר בתחילת השולחן ומאכלי חלב בגמר השולחן (ער האט געפירט לאנגע טישן פרייטאג צונאכט'ס), וכן סיפר אז משולחנו של הרה"ק מבעלזא ז"ל בסעודתא תנינא, כשהי' אצלו בראצפערט, שהיה ממהר לגמור את השולחן (ער האט געפירט קורצע טאג טישן)].

באותן השנים כשרבינו הי' בארה"ב אירע ב' פעמים שחל ניטל בליל שב"ק, בשנת תשט"ז ובשנת תשכ"א, בפעם הראשונה לא אמר רבינו ד"ת בשולחן הטהור, כיון שהי' עוד לפני חצות, אך בפעם השני המתין רבינו לערך עשרים דק' עד זמן חצות ואז אמר ד"ת.

לאחמ"כ בשנת תשכ"ז חל ניטל בליל שב"ק פרשת וארא, ואז ג"כ לא אמר רבינו ד"ת על שולחנו, מכיון שהי' עוד קודם חצות, וכאשר חזר רבינו אחרי עריכת השולחן, הזכיר רבינו שהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע היה דרכו בקודש לומר ד"ת כשחל ניטל בליל שב"ק באמרו שהדברי תורה של צדיקים המה כמו תפילות כנ"ל [ועי' בס' עדות ביוסף (שיחות קודש, אות ס"ט) שפע"א כשחל ניטל בשבת הזכיר רבינו ז"ל בדרך אחרי עריכת השולחן, מה ששמע מהרה"ק מבעלזא לפרש הכ' (תהלים צב, י) "כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו", שהרשעים נידונים מדה כנגד מידה, וז"ש הכתוב 'כי הנה אויביך ה'', מה שהרשעים עושים נגד השי"ת להרע לישראל, 'כי הנה אויביך יאבדו', באותו מידה יאבדו ויענשו על מעשיהם].

בשנת תשכ"ב חל ניטל במוצש"ק, ואז לא אמר רבינו השובבי"ם תורה בסעודה רעוא דרעווין. אך בשנת תשכ"ח, כאשר חל אז ליל ניטל במוצש"ק פרשת ויגש, אמר רבינו ד"ת, אך קיצר מאוד וגם אמרו בקול נמוך, והיא לו נדפסה, בספרא דבי רב דברי יואל (דף תפ"א), **עיי"ש.**

ליצנותא דעבודה זרה

סיפורים שהי' מורגל אצל הצדיקים לספרם בליל ניטל

הגה"ק ר' יוסף פאנעט זצ"ל האדמו"ר מדעעש בארה"ב היה מספר בכל ליל ניטל ששמע סיפור זה מהגה"ק מנאסויד זי"ע, כשהיה אצלו בליל ניטל וסיפר את העובדא הלז. (ובספר מדא דשמעתתא אות רצ"ו כתב, אמר לי הגה"צ רבי משה אריה פריינד גאב"ד ירושלים זצ"ל כי זקנו הרה"ק מנאסויד ז"ע היה מספר בליל ניטל ליצנותא דעבודה זרה").

ומעשה שהיה כך היה, שהאדמו"ר מדעעש נסע פעם לעיר קלויזנבורג לאסוף צדקה עבור צדקה מסויים, ובלילה (בשעה 9) פנה לבית הה"ק מנאסויד והיתה בליל ניטל, ודפק הה"צ על הדלת, ופתח הגבאי את הדלת, ואמר לו שהה"ק מנאסויד הלך לישן בשעה 7 כי היתה אז ליל ניטל, ובדעתו לקום לחצות הלילה, ובאמצע דיבורם שמעו כבר את הה"ק מנאסויד שצעק להגבאי מי כאן, ואמר לו שהרב מאילאנדא נמצא כאן, וביקש שיחכה לו, ונטל ידיו וחכין א"ע ואמר ברכת התורה, וישבו יחדיו ויספר לו הרבה סיפורים ובתוך כך סיפר לו גם מעשה זו, ובמשך כל השעות שדיברו היה הה"ק מנאסויד שואל כמה פעמים האם כבר הגיע שעת חצות שיוכל להזכיר בתוך דיבוריו איזה דבר תורה, ובתוך שיחתם יצא לו להגה"ק להזכיר איזה דבר תורה, ואז לא שאל על זמן השעה, והוציא הה"ק מדעעש את כלי שעות שלו וראה שהיתה אז בדיוק מינוט אחר שעה 12, וכן המשיכו בשיחתם ואח"כ ליוהו הה"ק מנאסויד בקור הגדול וקרח על פני הארץ, וליוהו עד מסילת הרכבת, וחזר הה"ק מדעעש וליוהו להה"ק מנאסויד לביתו, וחזר הה"ק ללוותו, וכן חזר ונשנה הדבר חלילה עד שנתפשרו ללוות כל אחד את השני עד חצי הדרך, וזה נמשך כן עד שעה 4 לפנות בוקר.

* * *

פעם נכנס מרן הרה"ק מצאנז זי"ע בליל ניטל בבית מדרשו, ושאל את האברכים: "אברכים! במה עוסקים ומה אתם עושים כהיום", וכל אחד ענה מה שענה, אחד ענה שקורא דברים של חולין, ואחד ענה שהולך לישן בשעה מוקדמת כדי שיוכל להשכים באשמורת הבוקר וכדו', פתח הרה"ק מצאנז ואמר:

איתא בגמ' (מגילה כה:) כל ליצנותא אסירא חוץ מליצנותא דעבודה זרה, ועל זה אספר לכם מעשה:

פעם היה פריץ אחד שהיה לו הרבה כפרים גינות עם פרדסים והרבה גוטער, ובימים ההם היה להם מנהג שכל פריץ החזיק יהודי בביתו, וקראו לו "מאשקע".

כנהוג בימים ההם היו הפריצים כל אחד כמושל באחזותו, ומידי שנה היו עושה אחד מהם "באל" סעודה לחביריו הפריצים, וישתו וישכרו עמו.

פעם עשה הפריץ הזה "באל צערעמאניע" לכל הפריצים חביריו, וכדרכם שתו לרויה, וכטוב לבם ביין התחילו כל אחד לשבח את המאשקע שנמצא בחצרו, ענה ואמר הפריץ שלנו לפני חביריו שהמאשקע שלו הוא הטוב ביותר, כי הוא נאמן (געטרייי) אליו לגמרי, ואפילו כשיאמר לו שילך לפני הפויפסט ברומי, ג"כ ימסור עצמו לילך לשם בשבילו, ואז היה החוק שאם יימצא יהודי ברומי אחת דתו.

והתחרו ביניהם כל הפריצים והתנו שבאם ילך המאשקע שלו לרומי, אזי יתנו לו להמאשקע כל אחד מחצית הונו, ובאם לא ירצה לילך אזי יתן הפריץ כל הונו להם שיתחלקו ביניהם והוא ייצא נקי מנכסיו. וכתבו וחתמו על הדבר, וקבעו זמן לאמר, שבאם עד זמן פלוני לא יביא היהודי פתקא מהפויסט שהיה בעיר רוים, אזי יתקיים כל התנאי במילואו.

ויהי בבוקר ויפג יינו של הפריץ, ותפעם רוחו, שזכר כל מה שנעשה, ומה שהתנה עם הפריצים בלילה הקודם, והכל היה כתוב וחתום, וכעת אין לו שום מוצא לצאת מהסבך שנאחז בו, וחכה את ראשו בכותל האיך הכניס עצמו ואת היהודי בסכנה על לא דבר. וכעת לא ירצה היהודי להכניס עצמו בסכנה בשבילו, והוא יצא נקי מנכסיו, וכן הלך בדאגתו כל היום.

היהודי בראות את הפריץ מתהלך קודר, שאל לו מה זה ועל מה זה, והפריץ השתמט עצמו ולא רצה לענות לו, ואמר לו: וכי מה תוכל לעזור לי, ואני נאחזתי בסבך שטותי?

אמנם כשעבר כמה ימים והיהודי לא הרפה מלשאול מה קרה לו, סיפר לו הפריץ את כל המאורע "כזה וכזה היה מעשה, ולא אדע איך להחלץ ממיצר".

ענה ואמר לו היהודי: "ולמה לא סיפר לי הפריץ על זאת? הלא חנני מוכן ומזומן לעשות רצונך", ושמח הפריץ מאד. ואמר היהודי: "רק אחת אבקש ממך שתזמין לי בכפר הקרוב לעיר רוים כל הדברים הצריכים", ופרט לו: סוס לבן, מרדע לבן, מקל לבן, תכריכים לבנים, פעמונים לבנים, ונרות לבנים וכו', ויעש הפריץ כן.

היהודי נסע אל הכפר הסמוכה אל רוים, ויהי בחצי הלילה, ולבש היהודי את עצמו בתכריכים לבנים וישב על הסוס, ויקח את שוט הלבן בידו, וירכב עד לפני שער רוים, ויקרא לשוערים שומרי שער עיר רוים, לאמר: "פתחו לי, פתחו ליז", ויקראו אליו: "מי אתה ואנה תלך", ויקרא היהודי ויאמר: "בר מינן אני, ודבר סתר לי אל הפויפסט אשר ברומיז", והמה ראו כן תמהו, כי לא ראו מעולם בריה משונה כזאת, ויפתחו לו. ורכב בכל תוקפו וילך ויבא עד לפני שער הוואתיקאן ששם היה מקום מושבו של הפויפסט, ויפתחו לו.

הפויפסט בשמעו את הרעש מבחוץ, ויתמה, ויפתח את חלונו מלמעלה, לראות מה קרה, ויפול היהודי על פניו, ויקרא ויאמר: "הנך רואה שאין אני מעלמא הדין, מעולם אחרת באתי הנה, ואני הנני היהודי הראשון אשר זרק האבן הראשון על אותו האיש, ואני כבר הולך נע ונד, זה זמן זמנים טובא, ועתה יצא כרוז בשמים למעלה שניתנה לי רשות לבוא לזה העולם, ולילך אל הפויפסט על דבר זה, אזי אזכה עתה ליכנס עכ"פ בגיהנם".

ענה לו הפויפסט: "מהיכא תיתי שאמחול לך? לא יהיה כזאת בשום אופן". אבל היהודי התנפל לפניו בבכיות: "הושיעה נא"! אך הפויפסט לא רצה לענות לו. ענה לו היהודי, שהוא צריך לחזור למקומו, וחמה לא יאמינו לו שהיה אצל הפויפסט, ע"כ שאל ישאל ממנו, שלכל הפחות יתן לו מכתב בכתיבתו וחתימתו שהיה אצלו ודיבר עמו. ועל זה התרצה הפויפסט, וכתב וחתם לו בזה"ל: "המוכ"ז בא לפני שאמחול לו על הזדון שעשה, ובשום אופן לא אמחול לו, ואדרבה לא יניחו לו בשום אופן לבא לגיהנום. ותענו אותו בכל מיני גלגולים כמו מקודם... אינו מחול ואינו שרוי, ממני הפויפסט". וזרק לו המכתב מחלונו כתוב וחתום, וחוריק בפניו.

ויקח היהודי את הכתב, וישב לביתו שמח וטוב לב. וכל הפריצים בראותם את הכתב הוכרחו ליתן מחצית הונם, והיהודי היה הולך וגדול.

וסיים הרה"ק מצאנז, במאמר חכמינו ז"ל: כל ליצנותא אסירא חוץ מליצנותא דעבודה זרה!

(מפי כ"ק אדמו"ר רא"א מדעעש זצ"ל).

* * *

הרה"ק משינאווא זי"ע היה רגיל לספר מעשה זו בכל ליל ניטל:

פעם הלך הקיסר לטייל, ומצא אדם שומר על איזה מקום, ושאל לו על מה אתה שומר? ענה לו שאינו יודע, כי כן מקובל לו מאבותיו שמקום זה צריך לשמור, וכן קבלו הם מאבותיהם. הבין הקיסר שצריך להיות בכאן איזה אוצרות, וצוה לחפור ולחפש המטמונות, ומצא שם איזה כתבים והיה כתוב בלשון הקודש, ולא היה יכול לקרות וצוה לתת לפני המהר"ל מפראג זי"ע.

כאשר עיין מהר"ל מפראג בהכתבים, ראה את אשר לפניו ונעשה לו חושך בעיניו, כי היה כתוב לפניו הגבית עדות מזמן הסנהדרין ששם מבוארת היטב השתלשלות הדברים ממיתת אותו האיש ימ"ש, (אשר כנראה שהביאום היהודים עמהם לאחר החורבן כשגלו לשם), ולא היתה לפניו ברירה, והוצרך לגלות האמת. והקיסר בשמעו את הדברים חרה לו, כי לא האמין בכל זה, ואמר למהר"ל מפראג אם יוכיח לו עד שלשת ימים שאכן הדברים נכונים מוטב, ואם לאו יגרש כל היהודים מכאן.

אחרי שעברו שלשת הימים, הלך המהר"ל מפראג לטייל עם הקיסר עד שהגיע לאיזה מקום, והביא אותו האיש בתוך גיגית מלאה צואה רותחת כמבואר בגמ' (עירובין כא: גיטין נז.) שזהו עונשו של המלגלג על דברי חכמים, ואמר מהר"ל מפראג "זאג", והגביה את ראשו והעיד על אמיתיות הדברים, ובסיום דבריו צוה לו מהר"ל מפראג שיחזיר את ראשו בתוך הצואה, ובחוצפתו לא רצה לציית לדברי מהר"ל מפראג, והכה מהר"ל מפראג בידו על ראשו של אותו האיש והשפיל ראשו ונבלע בתוך הגיגית. ומני אז היה מהר"ל מפראג הולך במטפחת כרוכה על ידו זו, מפני ריח הרע שנגעה בו ידו.

(מפי כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זצ"ל)

נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת

זמירות שבת (ב)

מחברי הזמירות ◇ מעלת וקדושת הזמירות

מחברי הזמירות

הזמירות נתחברו ע"י נשמות כלליות

שמעתי מחסידי קמאי, דאמרי בשם אדמו"ר הגהצה"ק שר שלום מבעלזא זצוק"ל, שאמר שאלו הפייטנים שהי' להם נשמות כלליות, אלו פיוטיהם ושיריהם הן נתקבלו אצל כלל ישראל, ואלו הפייטנים שהי' להם רק נשמות פרטיות, אלו לא נתפשטו פיוטיהם אצל כלל ישראל עכל"ק. ומצאתי בעזהי"ת מקור לד"ק במקדש מלך פ' ויקרא על זוה"ק דף יח בד"ה דאנא מדכירנא בשם הרמ"ז ז"ל עיי"ש.

(שיר בר יוחאי להריא"ז מרגליות - בהקדמה / תורת אבות - ענייני שבת אות ריד)

לרמז שם המחבר

טוב מאד, שבכל פיוט יחשוב לרמז שם המחבר אותו פיוט, ויכון שיעמוד זכותו לרצון אמירת שבח חבורו.

(יסוד יוסף - פרק פז)

לכוין שם המחבר הרמוז בהפיוט

בכל פיוט ופיוט יש סודות נפלאין וכו' כי כל היחידים שחברו הפיוטים היו גדולי הדור ואנשי מעשה אשר נעשה להם כמה ניסים בחייהן ובמיתתן, ולכן טוב לכוין אל הרמז, שם המחבר הפיוט, ויכוין שיעמוד זכותו, שיעלה לרצון אמירת שבח המחבר, כי יש נחת רוח לאותו המחבר כשאומרים פיוטו בכוונה, ובפרט בשבת וי"ט שאז הנשמות עולין עם תפלתן של ישראל, והקב"ה מאזין תפלתן של ישראל.

(קב הישר - פרק פו)

ניגון של צדיק הוא כדברי תורה

הרה"ח ר' יעקב קלאגסבאלד ע"ה שאל פעם את הגה"ק מ'קאלשיין על הגמרא (יבמות צז.) 'כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר', האם זה שייך גם כשמנגנים ניגון מהצדיק. וענה שזה תלוי באיזה אופן חיבר הניגון.

והסביר הרה"ק ר' איציק'ל מפשעווארסק זצ"ל את כוונת קדשו, דאם כיוון הצדיק בעת עשותו את הניגון כוונה לשם שמים לעורר לבות בני ישראל וכדו', הרי זה עבודה חשובה כמו תורה ומצות, ובודאי שייך בו הענין של "שפתותיו דובבות בקבר", והחיפוך בהיפוך. (עי' בפלא יועץ ערך שיר שהמחבר שיר וזמר יזכה ששפתותיו ידובבו בקבר כשיזמרוהו אחר חייו).

(י"ג אורות)

פעם אחת בי"ט כסלו אמר רבינו בעל הצמח צדק שמש"כ בירושלמי 'כל האומר דבר בשם אומרו ידמה כאילו בעל השמועה עומד לפניו שם', הוא כשאומר מאמר בשמו, אבל כשמנגנים ניגון שלו, אז בעל הניגון בעצמו שם בפועל ממש.

(שלושת הרועים – עמוד רטז)

ואחר האכילה היה נוהג מורי ז"ל לומר פזמון אחד בקול נעים, והוא ז"ל תיקן ג' פזמונים מיוסדים ע"ד חכמת האמת בכל פרטי הכוונות של שבת, פזמון אחד לסעודת הלילה [אזמר בשבחין], ופזמון אחד לסעודת שחרית [אסדר לסעודתא], ופזמון אחד לסעודת מנחה [בני היכלא], וזה נוסח פזמון סעודת הלילה ובראשי פרקים של הפזמון הנז' נרמז אני יצחק לוריא בן שלמה לחן מתי יבושר עם.

(שער הכוונות - קידוש ליל שבת דרוש א)

סיפר הגאב"ד דפה לונדון הג"ר חנוך הענין פאדווה בהספידו של כ"ק אדמו"ר ממקולין, שפעם היה עמו יחדיו בברית מילה והאדמו"ר ניסה ללמד להקהל אחד מן הניגונים שחיבר כנודע דרכו בקודש, ושר את הניגון כמה וכמה פעמים, אלא שתנועה אחת מן הניגון עדיין לא נקלטה בזכרונם של השומעים, אמר להם הרבי, שימו לב כי כאן התנועה יורדת למטה, כי משמעות התיבה הוא מענין של עבודת ה', ולכן 'דא דארף מען זיך בייגן פארן בורא כל העולמים, און דערפאר גייט דע ניגון דא אראפ'. ומזה ניתן להבין מקצת מגודל עבודתו הק' בניגוניו.

(שה לבית - גשמי ברכה עמוד תנג)

מעלת וקדושת הזמירות

כל הזמירות נתחברו ברוח הקודש

קבלה בידינו שהזמירות שנתפשטו בישראל נאמרו ברוח הקודש.

(ישמח משה – פרשת ברכה ד"ה תורה צוה)

מרן הר"ן מלעכוביץ ז"ל הפליג מאד בשבחן ובקדושתן של זמירות שבת, ואמר על כמה מהן כי ברוח הקודש נאמרו, כגון כל מקדש שביעי, כי אשמרה שבת, דרור יקרא וכו', ואמר כי גם שאר הזמירות נתקדשו כשבאו בפיות בני ישראל.

(תורת אבות, לעכאוויטש - ערך שבת אות ריד)

שבת בשבתן

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

טוב להודות לה' בזמירות שבת קודש
רמזי שבת בברכת יהודה

יהודה אתה יודוך אחיך וגו' **חכלילי עינים מיין**. אם תסתכל בפרשה זו בפרשת יהודה תמצא שם כל אותיות התורה רשומות חוץ מאות זי"ן, והטעם לפי שיהודה בעצמו הוא לאבות שביעי בנפשות, אברהם יצחק יעקב ראובן שמעון לוי ויהודה, **וא"כ יהודה הוא כנגד יום השביעי שהוא שבת קודש**, וע"כ הזכיר בו **יודוך אחיך**, כי כן תמצא בשבת טוב להודות לה'. והזכיר **מטרף בני עלית** מלשון (משלי ל) הטריפני לחם חקי, והכוונה לומר יש לך לסלק עצמך בשבת אפילו ממזון אוכל נפש וכענין שכתב לא תעשה כל מלאכה. ואמר **כרע רבץ כארי וכלביא מי יקימנו**, כשם שכתוב בשבת שבו איש תחתיו. **ומחוקק מבין רגליו** רמז למילה שהיא דומה את השבת. ואמר **אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתונו**, שכן כתוב בשבת למען ינוח שורך וחמרך. **כבס ביין לבושו**, רמז לקידוש היין בשבת. ואמר **חכלילי עינים מיין**, ממה שמצינו בשבת שדרכו רז"ל פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, **ומהדר ליה בקדושא דבי שמשי**.

(רבינו בחיי)

כל צבא מרום נסוגים אחור ודוממים

להודיע גודל מעלת בני ישראל כאשר הם בשבת קודש פותחים פיהם בשירות ותשבחות, אזי כל צבא מרום המה נסוגים אחור והמה דוממים, כמ"ש ביהושע אמר לחמה (יהושע י, יב) דום.

(תפארת שלמה - שב"ק עמוד כו ד"ה מוציא חמה)

עבודה שמלאכי מרום משתמשים בה

בשבתות ובמועדים ראוי להרבות בשירות בבית הכנסת, וכל אחד ישורר על שלחן שירים נאים מענינא דיומא, דבר בעתו מה טוב, וזה עבודת ה' חשובה מאד, שכל מלאכי מרום וכל צבא המרום משתמשים בה, וזוהי עבודתם וכולם פותחים את פיהם בשירה ובזמרה, כמו שאנו אומרים ביוצר.

וכבר חכמי הדורות בכל דור ודור תקנו שירות ותשבחות ובקשות בלה"ק וללועזים בלעז לאלפים ולרבבות כל הרוצה ליטול יטול ויבחר לו לשורר מהן כאשר תשיג ידו מדי יום יום וזכות הוא לו שמזכה את המסדרין שיפוצו מעיינותיהן חוצה ושיהיו שפתותיהן דובבות בקבר וזי"ע. וכבר כתב בספר החסידים שהמבטל קרוב"ין שנהגו לומר בבהכ"נ עובר על לא תסיג גבול עולם והוא מסוכן למות ח"ו וכו'.

(פלא יועץ - ערך שיר)

הקב"ה מקשיב לקולם ומתרצה

כשישראל אוכלים ושותים, ומברכין ומשבחין ומקלסין להקב"ה, מקשיב לקולם ומתרצה, ובשעה שאומות העולם

אוכלין ושותין, ומהרפין ומנאצין להקב"ה בעריות שמזכירים, אותה שעה חושב הקב"ה אפילו להחריב לעולמו, והתורה נכנסה ומלמדת סניגוריא ואומרת, רבונו של עולם עד שאתה מביט באלו שמהרפין ומכעיסים לפניך, הביטה בישראל עמך שמברכים ומשבחים ומקלסים לשמך הגדול, בתורה ובזמירות ובשבחות, ורוח הקדש צווחת, 'ברח דודי', ברח מאומות העולם והדבק בהם בישראל.

(מדרש רבה שיר השירים - פ"ח יט)

השי"ת מקשיב לקול הזמירות

נהגו לשורר בשבת תוך הסעודה וכו', וארז"ל (שיר השירים רבה, פסוק ברח דודי ח' ט"ז), שכן דרך ישראל משאוכלין ושותין ושמחין עוסקין בשירות ותשבחות. וכל דברי הזמירות לשבת לקוחים מפסוקי תנ"ך והלכות ואגדות הש"ס וזוהר ומדרשים מענין שבת. והאומרם מביא טובה לעולם, וה' דבק בו ומקשיב לקולו ומתרצה, ומקיים העולם שלא יחרב, ושבת הוא עת הזמיר לה' מענין היום בעת אכילה ושתיה, כמו שנאמר מזמור שיר ליום השבת.

(סידור היעב"ץ – בהקדמה לזמר כל מקדש)

הקב"ה מקבל נחת רוח מהזמירות שלנו

כתוב במקומות רבים בשם הזוהר הקדוש, שיש להשי"ת נחת רוח בכיכול גם מתענוגים גופניים דידן בשבת קודש, על פי זה יש צד זכות על מה שבוחרים בנגינות וזמירות עריבות בשבתות קודש ויום טוב קודש בבית הכנסת הקדוש, ובתוך הסעודות, ואין צריך לומר אם הכוונה לשם שמים להדיא שכן הוא הטוב והנכון, וכן אם בהנגינות יש התעוררות הלב לאהבת השי"ת או יראתו, או שארי מדות טובות שר בשירים על לב טוב, שזה טוב ונכון, אך גם אם הוא מזמורא יתמא בלי כוונות נכונות הנ"ל רק מצד עריבות המורגש בוחרים בזה, על כל זה כיון שיש נחת רוח להשי"ת מנחת רוח שלנו בימים הקדושים יש צד זכות בזה.

(אשל אברהם בוטשאטש - סי' רפא ס"א בד"ה שם)

הזמירות כנפים לסעודות שבת

ואמר הרה"ק מקארלין זי"ע שהזמירות של שבת קודש המה בחינת כנפים לסעודת שבת'.

(בית אהרן - ליקוטים קנט:)

זמירות של יהודי חשוב מכל המלאכים

הרה"ק רבי מרדכי מנאדווארנא זצלה"ה אמר: יש מלאך בשמים שיש לו אלף ראשן, וכל ראש יש לו אלף פיות, וכל פה יש לו אלף לשונות, וכל לשון יש לו אלף קולות, והמלאך הזה מנגן בשמים "מזמור שיר ליום השבת", וסיים ואמר, ועם כל זה אם יהודי משים את ידיו לאזניו, ומזמר זמר לכבוד שבת קודש (כן היו מנגנים יהודים בדורות הקודמים), חשוב יותר בשמים מכל הזמירות של המלאך הגדול והנורא הזה.

(ריא דעובדא, קרעטשנוף - עמוד כז)

ענין הזמירות [בסעודות שבת] הן הם כעין גדפין להעלות השלחן לגבוה, כי כשהאדם הולך לאכול בשבת קודש מתעוררים בו רצונות וכוחות חדשים, והם רוצים להחיות את הקדושה שבמאכלים, שיהיה כל מאכלו בקדושה ובטהרה, אך כנגד זה יש לאדם את הגוף הגשמי, וגם המאכלים הם גשמיים, ויש פחד שהכוחות הגשמיים יתחזקו ח"ו על כוחות הקדושה, לכן נותנים לכוחות הקדושה תוספת כח על ידי הזמירות ששרים, שזה בבחינת מה שכתוב ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ה', ועל ידי זה מתעוררים כוחות הקדושה ומתחזקים, ומצא מין את מינו וניעור.

(נהר שלום, פאריסוב - שבת עמוד טו)

השירים חביבים מאוד לפני הבורא

אינו ידוע לנו באיזה המתקה חפץ ה' יותר, אם ההמתקה שנעשה ע"י יין הקידוש חשוב יותר, או מה שנעשה ע"י שירת פינו בדברי השירה, חשוב וחביב לפני הבורא יתב' – בדרך 'הבוחר בשירי זמרה' – יותר מהמיתוק הנעשה ע"י יין הקידוש, וזה "כי טובים דודיך מיין".

(סידורו של שבת - שורש ג ענף ב עלה ח)

כשמזיע בהזמירות נחשב כטבילה במקוה

הרה"ק המגיד מטריסק זצוק"ל דרש בגודל מעלת הנגינה, ופירש המשנה במסכת שבת (פ"ח מ"א): כל בעלי השיר נמשכין בשיר, היינו שיוכל למשוך עצמו להקב"ה על ידי שירות וניגונים, ומזין עליהם וטובלין במקומן, היינו מי שמזיע בשיר כאילו היה לו טבילה במקומו.

(ספרן של צדיקים - מערכת האחים מטשערנאביל אות ה)

סיפר לי האדמו"ר רי"מ מרחמסטריווקא זצ"ל, שפעם אחד אמר פושע אחד להרה"ק רבי איציקל מסקווירא שקשה לו מאד לפרוש מדרכו הרעה, כי הלא לילך להטיאטער לתיאטרון הוא יפה כל כך. אמר לו רבי איציקל, 'שיין איז זמירות ביים שבת טיש'.

(שה לבית - גשמי ברכה עמוד תקעז)

בחידושי על התורה פרשת ראה כתבתי כי על וזמר תרגם אונקלם ודיצא, רומז לדיצה הוא שמחה, כי מי שהוא

תמיד בשמחה הוא מסיטרא דקדושה, וכי שהוא קדוש הוא מזמר שירות ותשבחות להשי"ת, וכתבתי שם דהרי חשיב שם ז' חיות טהורות, והם נגד שבעה רועים, ונגד שבעה ימי שבתא, וזמר הוא נגד יום השבת שמצוה בו לזמר כמ"ש בספר חסידים, וע"כ הי' דוד המלך ע"ה מזמר ותיקן לומר שירות ותשבחות ושמח על כל דבר.

(סגולת ישראל - מערכת פ אות לא)

הזמרה בשבת מעבירה את היהודי לעולם נשגב ומרומם יותר מזה שהוא נמצא כל ימות השבוע, ובשבת מורגש כח הניגון כי רב הוא.

(שבלי הלקט - שמחות כב)

תשובה מאהבה, הוא שכשאדם מתעורר אצלו אהבה לאביו שבשמים ע"י שירות ותשבחות וכדו' ועי"ז מתעורר בו הרהור תשובה.

(ארץ צבי עה"ת / ע' בבית אפרים להגר"ז מרגליות בהקדמה)

כי השירה והרינה מורה כאשר האחד הוא בשלימות ואז הוא משורר בשמחה. כי כאשר דבר בהשלמה הוא נותן קילום ושירה אל דבר שהוא השלמתו.

(נצח ישראל למהר"ל – פרק סג)

אין בו עבודות, כי אם לבד הודות את שם ה'.

(מתוך זמר לשבת מאבן עזרא / מחזור ויטרי סי' קצח)

בשבת המלאכים לא אומרים שירה רק עם ישראל

ואגב אורחיה נימא מה שאמר עוד הרב הגאון הנ"ל (ר' בצלאל מאוסטרהא) באותו הפעם, בנוסח הקדושה יש נוסח לומר כתר יתנו לך וכו' "עם עמך" ישראל קבוצי מטה וכו', ויש נוסח לומר "ועמך" ישראל וכו'.

ושניהם צדקו, דאיתא (עי' זוה"ק דף נח ע"א:) אין להמלאכים כח לומר שירה אלא בכנף שלהם, ולזה שש כנפים לאחד, הרי דבכל יום משית ימי המעשה יש להם כנף ויכולין לומר שירה, אבל בשבת – יום השביעי, אין להם כנף ובאותו יום אין יכולין לומר שירה אלא עם ישראל ובסייעתם.

וזהו בשבת אומרים עם עמך ישראל שהם טפלים לישראל, אבל ר"ח ויו"ט שהם בהול ואף יש להם כנף, אינם צריכין להמתין על ישראל, ואז אומרים ועמך ישראל, הם מיוחדים לעצמם.

(שפתי צדיקים - פ' שמיני)

ישראל משוררים במקום המלאכים

ואיתא במדרש שמלאכי השרת יש להם שש כנפים, ובכל יום של ימות השבוע משוררים בכנף אחת, ביום השבת אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה תן לנו עוד כנף כדי שנוכל לשורר לפניך, אמר להם הקב"ה, יש לי כנף אחת בארץ שמשוררת לפני היום, שנאמר "מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק".

(אור זרוע - סי' מב)

המלאכים באים לשמוע השירים מבנ"י

איתא במדרש דלכן יש להמלאכים שש גדפין, משום שהם אומרים שירה רק בששת ימי המעשה, משא"כ בני ישראל אומרים שירה בכל יום אפילו בשבת קודש, ולכן כשמגיע יום השבת באים המלאכים לבתי ישראל כדי לשמוע השירה מבנ"י, כיון דאין להם עכשיו רשות לשיר.

(לב אהרן)

בשבת אין למלאכים כנף לשורר, ושרים יחד עם ישראל

והנה אנכי מגלה ע"ז סוד גדול, דעו כי המלאכים האומרים שירה לפני המקום, קולם בכנפיהם, וע"ז כתוב "ואשמע את קול כנפיהם". ועשה הקב"ה שש כנפים לאחד, ובהם ישבחוהו ימי השבוע בכל יום בכנף אחד וכו', ובבוא יום שב"ק אשר ברכו ה' וקדשו והוא יום גדול לפניו, אמרו מלה"ש, רבש"ע, במה ישבחוך ביום השבת, שתמו הכנפים ביום הששי, והשיב הקב"ה "מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק", ושבחוני עם בניי שהם בארה"ק

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

כח קדושת שבת ממשיך שמירה ברכה וכפרה וזה שורש מנהג ברכת הבנים בשבת

המלאך הגואל אתי מכל רע יברך את הנערים וגו'. הנה אמרו חז"ל השומר שבת אפילו עובד ע"ז מוחלין לו, **ומצות שבת הוא הגואל מכל רע. ובכח מצות שבת היה ממשיך עליהם הברכות כי הוא מקור הברכות, ואפשר יוכל להיות אשר זה המעשה היה ביום השבת, כמנהג צדיקים הקדמונים לברך את בניהם ביום שבת,** ולזה אמר 'שמי ושם אבותי אברהם ויצחק', כי הם נגד סעודתי דשבתא, דאברהם יצחק ויעקב כלולין בהן, ולזה עולה 'המלאך הגאל אתי מכל רע' במספר "שבת" עם "צדיק" כי על ידי שבת מוחלין כל הרעות ונעשה צדיק.

(אמרי נועם)

והולכים המלאכים ואומרים יחד עם ישראל "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו", ואמר הקב"ה "רזי לי רזי לי", ואין לי רשות לגלות יותר, אלא כי אע"פ שחדשים לבקרים, רבה מכולם שירת גוי צדיק שומר אמונים, וע"ז רבה אמונתיך, לא אאריך עוד בפעם הזאת.

(חית קנה, לר"ש מולכו – עמוד לה)

בהזמירות מסעדין ומחזקין את השכינה הק'

איתא ברעיא מהימנא, שלילי"ת (הנוק' של הס"מ) יושבת בליל שבת קודש בחשיכה ובעציבו, והגברת (השכינה הקדושה) מלובשת בלבושין יקירין ובשרגין נהירין, ובעוונותינו שפחה ירשה גבירתה עד ישקיף וירא, ולכן בליל שבת קודש לזכרון שמחתה צריך לעורר שירין ותושבחין על השלחן, למעבד לה סעידו וסמיכו עד התקיים מקרא שכתוב 'אקים את סוכת דור הנופלת' בב"א.

(קול בוכים - איכה ה עה"פ שבת משוש)

ע"י שיר יש התעלות מלמטה למעלה

'כל בעלי השיר יוצאים' בהשגתם 'ונמשכים' לעלות למעלה 'על ידי השיר', ולכן בשעת הקרבת הקרבן היה צריך להיות גם כן שיר, כי ענין קרבנות היא העלאה ממטה למעלה אשה ריח ניחוח.

(תורה אור - דף ז:)

איתא בפסוק מכנף הארץ זמירות שמענו (ישעיה כד, טז). כי כתיב שש כנפים (ישעיה ו, ב) ובכל יום החיות אומרות שירה בכנף אחד, ושבת אין להם עוד כנף, אומר הקב"ה יש לי כנף אחד בארץ הוא כנס"י ע"ש בתום' סנהדרין לו.

שמעתי מפי מו"ז [החידושי הרי"ם] ז"ל מה ענין שירה בכנף לחיות הקודש. רק שע"י השירה מתעלין כמו העוף בכנפיו. וכ"כ האר"י ז"ל שכל עלי' ע"י שירה ע"ש. א"כ בני ישראל בשבת יש להם עלי' בכח העדות. והוא למעלה מצבא מרום. כי שבת הוא מעין עוה"ב.

(שפת אמת – פרשת ויקרא שנת תרמז)

יש היכל שאינו נפתח אלא בנגינה

ואית היכלא דנגונא, דלית לה רשו למפתח אלא בנגונא, ובגין דא דוד מתקרב להההוא היכלא בנגונא, הדא הוא דכתיב (מלכים–ב ג, טו) 'והיה כנגן המנגן'.

(תקוני זוהר כו:)

חביבות הזמירות יותר מהקידוש

ביום השביעי כטוב לב המלך ביין (אסתר א, י). אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות (מגילה יב:). הענין, כי כתב בסידורו של שבת (שורש ג ענף ב עלה ז) שעל ידי הזמירות וקידוש היין נעשה מיתוק הדינים, וזהו (שה"ש א, ב) ישקני מנשיקות פיהו וגו' כי טובים דודיך מיין, שנשיקות פינו בדברי השירה חשוב וחביב לפני הבורא יתברך, יותר מהמיתוק הנעשה על ידי יין הקידוש, עכ"ד. ולזה אמר שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות, שעיקר מיתוק הדינים נעשה על ידי שירות ותשבחות דייקא, ובעבור זה סיבב הקב"ה דבר זה שטוב לב המלך ביין, עד שאמר להביא את ושתי וכו', וזה שורש הנס דפורים, כי על פי זה החל מפלת המן והרמת קרן ישראל על ידי שאמר להביא את ושתי ולא באה, ותלקח אסתר.

(לב אהרן – שערי תהלה מזמור כד)

על ידי כל שירות ותשבחות שמזמרין ישראל הקדושים בפרט רבים, הקדוש ברוך הוא כביכול ברוך הוא וברוך שמו מתהלל ומתפאר בזה, כמו שמברכינן הבוחר בשירי זמרה, בפרט כשהוא באחדות לבבות בין חבריא קדישא, ובפרט בשבת מלכתא קדישא שאז גדול השמחה וחדוה בכל העולמות, כי אז מתעלת ומתעטרת בזה שכינת עוזנו

שבת בשבתן

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

<u>השפעות בגשמיות ורוחניות</u>

מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. אש"ר הן האותיות שקדמו לאותיות שבת, והנה מרן הס"ק מלכוביץ זי"ע היה אומר כי ההשפעה של שב"ק היא גבוהה מאד ואינה יכולה להשתלשל בעניני עוה"ז הגשמיים, ורק מן ההשפעה של תוספת שבת דהיינו מה שישראל מקבלים שבת מבעוד יום ממנה נמשכת ההשפעה על הענינים הגשמיים של ששת ימי המעשה, אבל ההשפעה של שב"ק עצמה נמשכת על ענינים רוחניים, על תורה ועבודת הבורא ית'. וכל זה מרומז בפ' מאשר שמנה לחמו, האותיות שקדמו לשבת מרומזות לבחי' תוספת שבת קודם לשבת ומכח זה נמשכת ההשפעה לגשמיות בבחי' שמנה לחמו, והוא, פי' השבת גופו, יתן מעדני מלך משב"ק נמשכת ההשפעה לרוחניות בעיני תורה ותפלה.

(דברי שמואל)

[וכו'], ולכן גם הטרוד מאד, על כל פנים בשבת קודש מלכתא קדישא שאז חדוה וצהלה בכל העולמות ישיר שירת דודים לה', בפרט בעת יושבו בסעודת שבת, יתן כבוד לה' אלקי ישראל.

וכשם שעל ידי שירין ותשבחין בשולחן נתעלה ונתעורר בזה כבוד ה', ככה באם יושב אז ומפטפט בדברים בטלים, לא די שמהלל ומבזה את השבת, אלא נקרא שולחן נבזה, דכתיב (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדוניו ואם אב אני איה כבודי, ואם אדונים אני איה מוראי אמר ה' צבקות לכם הכהנים בוזי שמי ואמרתם במה בזינו את שמך, מרגישים על מזבחי לחם מגואל ואמרתם במה גאלנוך באמרכם שולחן ה' נבזה הוא (ברכות נה.) והשולחן עכשיו במקום קרבן, וכאלו הקריב לה' דברים בזוים [וכו']. וכן כשיושבים במסיבה יחדיו יסייע כל אחד את החברים, ולא יהא עניו שוטה בעידן כזה, כי באלו הזמירות כמו בסעודה שלישית ויתר סעודת שבת ויום טוב ומלוה מלכה וכדומה, שמשוררים ומרננים יחדיו בקול אחד ובלב אחד, אז נתקדש ונתפאר שמו הגדול בכל העולמות.

(שומר אמונים - מאמר צהלי ורני פ"ט דף שצט ע"ב)

ואין ספק כי בזה [שמתחילין בד"ת] יהיו מרוחקים מן החטא הרחק מאד, ואם על אחר הסעודה אומר אין רע, כי גם בזה [שאומר ד"ת וזמירות ותשבחות אחר הסעודה] יורה כי לא נמשכו אחר האכילה [וכו'], ורשב"ם ז"ל כתב, פתח הכתוב (יחזקאל מא, כב) [המזבח עץ שלש אמות גבוה וגו' זה השלחן אשר לפני ד'] במזבח וסיים בשלחן, לומר בזמן שבית המקדש קיים אדם מתכפר ע"י הקרבנות ושיר הלויים, עכשיו במקום הקרבן מאכיל לעניים, ובמקום השיר מדבר בדברי תורה, ויש נוהגים לשורר פזמונים או מזמורים אחר הסעודה, ומנהג יפה הוא להפטר מן העונש.

(מעט הלוי - ח"א עמוד קלג)

✧ טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ✧

קדושת הזמירות

פעם בליל שבת קודש, בעת שזימר מרן הבעל שם טוב הק' זיע"א הזמר "כל מקדש", התלהב בלהט יקוד אש קודש ברוב דביקות והתעוררות, שאלה אותו מחברתו הטהורה הלא ידעתי כי גדול אתה מבעל מחבר הזמר 'כל מקדש', ומדוע אם כן תתלהב ככה בעת שתזמר את פיוטו. ענה לה מרן הבעל שם טוב: "מדי שבת קודש בעת שמזמרים ישראל הזמירות לכבוד שבת מלכתא, המה מכניסים בפיוטים אלו על ידי זמירתם קדושה נפלאה, עד שברבות השנים נתגדלה ונתעצמה קדושת הפיוטים עד לאין שיעור וערוך, וקדושה זו עוררה בקרבי זו ההתלהבות הגדולה"..

(זמירות עטרת יהושע - ליל שב"ק צדיק מה פעל אות עה)

טעם גן עדן והתפשטות הנשמיות בזמירות של שבת

הרה"ח ר' יהושע'לע צפת'ער (מחסידי הרה"ק בעל בית אהרן זי"ע) אמר: "הלוואי זאל עך האבין אין גן עדן אט דעם טעם, וואס עס האט גיהאט בא דעם אלטין רבי'זס זאגין כל מקדש". והרה"ח ר' יחיאל ב"ר מרדכי אברהם מטבריא ז"ל אמר: "אסאך יודין פלעגין תשובה טאהן בא דעם אלטין רבין'ס כל מקדש, ובעת ששאג בקול "שמחם בבנין שלם" נזדעזעו כולם וירדו דמעות מעיניהם, והיו מכסים את פניהם בצנעה שלא יתראו, עד שהתחיל רבינו בזמר מנוחה ושמחה, חזרה השמחה והי' אור ליהודים. ובקונטרס בית אהרן (פיעטרקוב בשנת תרפ"ב) כתב: התחיל לומר כל מקדש בקול נגינה עריבה ומתיקה, והמסובין וגם העומדים אמרו ביחד כל חרוז, ובעת שהיה מסיים כל חרוז היה בנקל להשומעים לבוא להתפשטות הנשמיות מרוב המתיקות. ובספר ברכת אהרן (עמוד ק"ח ט"א) מובא: שרבינו אמר: "דעם וואס נעמט נישט דער כל מקדש (היינו מי שאין משפיע עליו לטובה ה'כל מקדש' שלנו) האבין מיר שוין צו אים קיין עצה נישט". כן סיפר הרב החסיד המפורסם ר' אברהם יצחק מהורודוק זצ"ל, ופ"א אמר: וועה ס'האט נישט קיין הרהורי תשובה ביי אונזער כל מקדש, צו איהם האבן מיר קיץ שום תקנה נישט". ודיבר בזה מגודל החיות והנעימות ששמו הצדיקים בחרוזים של כל מקדש.

(פרי ישע אהרן עמ' קע"ה)

פנימי תרע"ט בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

המשך השיחה בביקור גומלין
אצל הגאון רבי ישראל יצחק מענדלזאהן שליט"א
גאב"ד קוממיות ירושלים עיה"ק ת"ו
בבית האכסניא בקרית יואל יע"א

יום ב' פרשת בהר תשפ"ב לפ"ק

הנידון נפוצ על אי נשים חייבות בשמירת שביעית

רבינו: דער מנחת חינוך אין קי"ב דארט טראכט אריין אין דעם.[1]

---

1 עיי"ש מצוה קי"ב (אות ג) וז"ל שם: ...והנה הרב המחבר כתב לעיל פרשת משפטים (מצוה פ"ד) דיני מצוה זו וכתב שהוא קשר אחד עם העשה דשם, ואחר כך כתב דנוהג בזכרים ובנקבות, אם כן עשה זה ג"כ נוהג בזכרים ובנקבות. ובעבודות שעוברים בלא תעשה גם כן, כגון זריעה, דעת הרב המחבר במצוה רצ"ז, דכל היכא דיש לאו ג"כ, מוזהרות הנשים אף על העשה, אף דמצות עשה שהזמן גרמא, ע"ש לענין יום טוב, ודעת תוס' קידושין ל"ד ע"א ד"ה מעקה, אינו כן, ומובא כמה פעמים בחבור זה (עיין לעיל מצוה פ"ה אות ב), עכ"פ ניחא לדעת הרב המחבר דנשים גם כן מוזהרות. אך בחרישה דאינו רק עשה, והוי ליה מצות עשה שהזמן גרמא, א"כ יהיו נשים פטורות ממצוה זו, ומדברי הרב המחבר נראה דאין חילוק, וגם בר"מ אין מבואר שום חילוק לענין שביעית בין זכרים לנקבות.

אך כבר כתבתי במצות שבת (סוף מצוה ל"ב אות ה) לענין שביתת בהמתו, על פי דברי ריטב"א קידושין כ"ט ע"א, על קושית תוס' שם ד"ה אותו, שהקשו למה לי במילה אותו ולא אותה דאין הנשים מצוות על מילת בניהן, תיפוק ליה דהוי ליה מצות עשה שהזמן גרמא, דנוהגת רק ביום, ותירץ הריטב"א דכלל זה דמצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אינו אלא במצוה דבגופו, כגון תפילין וציצית וכדומה, אבל מצות מילה שאינה בגופו אינה בכלל זה וגם נשים חייבות, על כן צריך מיעוט אותו ולא אותה, אם כן גבי שביתת בהמתו דגם כן אין המצוה בגופו, רק מצווה על בהמתו, על כן נשים חייבות, ולא הוו להו בכלל מצות עשה שהזמן גרמא, עיי"ש. הכא נמי לפי מה שכתבנו [באות הקודמת] דעשה דעבודת הארץ היא כמו שביתת בהמתו, דמצווים אנחנו על שביתת הארץ, א"כ אין המצוה בגופו, ונשים ג"כ מצוות על העשה כמו אנשים, דאינו בכלל מצות עשה שהזמן גרמא, כן נראה לי ברור. ונוהגת בכל אישי ישראל, חוץ מחרש שוטה וקטן, ולדעת תוס' דלא ס"ל כריטב"א הנ"ל גם נשים פטורות... ע"ש.

2 דהמנחת חינוך (מצוה שי"ו) כ' שנשים אינן חייבות בתוס' שבת, כיון שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, ועיין בשפת אמת (ר"ה ט.) שמסתפק בזה.

ויש אחרונים שכתבו שאי נשים חייבות בדין תוס' שבת, תלוי מה הגדר בזה, האם זה הוספה והמשכה להשבת וממילא נעשה חלק של עצם השבת, או דלמא תוס' שבת היא מציאות בפני עצמה עם דינים מיוחדים משלה, אבל אין זה חלק של עצם השבת, אלא יש שני ענינים נפרדים תוס' שבת ושבת, והנפק"מ בזה יהי' אם נשים חייבות, דאם נתפוס כצד א' של חקירתנו א"כ כיון דקיי"ל דבכל ענייני שבת הושווה אשה לאיש וא"כ גם בתוס' שבת הן חייבות, אבל לצד ב' יש סברא לומר שאינן נכללין בזה. אך יש שכתבו שאפי' אי נימא שהיא דין בפני עצמה אכתי י"ל שנשים חייבות, כי סוף כל סוף היא חלק ממצות שבת.

הרב מקוממיות: ס'איז אין קי"ב און אין רצ"ח.

רבינו: יא, איך רעד דארט ביי די מצוה פון שמיטה. הגם ס'איז דא נאך, עם איז דא תוספת שבת און תוספת יום הכיפורים, דאם איז דאך אויך א לאו הבא מכלל עשה, ס'איז אויך א מצות עשה שהזמן גרמא.

הרב מקוממיות: דארט רעדט זיך דאך ממש אין דעם זמן.

רבינו: ס'איז אן אינטערסאנטע זאך, צי נשים זענען מחויב אין תוספות שבת, איז דא מטבע דמסר לה בשבתות וימים טובים.[2]

הרב מקוממיות: יא, אין כתובות מ״ו דאכט זיך מיר.

רבינו: אין כתובות מ״ז, דמסר לה בשבתות וימים טובים. און תוספות זאגט דארט אז ס׳איז תוספת שבת.[3]

דער פני יהושע (ביצה דף ל.) זאגט, וויער זאגט אז זיי זענען מצווה מיט תוספת שבת?,[4] דער צל״ח (שם) ברענגט אז עס איז א בפירוש׳ע גמרא ביי תוספת יום הכיפורים.[5]

הרב מקוממיות: רבי יוסף ענגל ברענגט אין לקח טוב סימן י״ז, ׳בשם אחי החריף הבקי ברוב הש״ס רבי יצחק׳, ער פרענגט אזא מין קשיא, לו יצוייר אז ס׳איז א תוספת שבת, ער וועט פרענגלען אן איי, א איי קען מען דאך אפפרענגלען, דארט קומט דאך אויס אז תוספת שבת איז נאר דא א דין פון איסורי שבת.[6]

---

3 ז״ל התוס׳ כתובות (מ״ז ע״א ד״ה דמסר): אע״ג דאמר במועד קטן (ח:) ושמחת בחגיך ולא באשתך דאין נושאים נשים בחולו של מועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה כו׳ [פי׳ ולפי״ז יוקשה כיצד אמרו בגמ׳ שם שאב מוסר בתו נערה שמעשה ידיה לעצמה לחופה ביו״ט שבו אין הוא מבטלה ממלאכתה, הרי אין נושאין נשים ביו״ט], איכא למימר דהכא איירי שעה אחת לפני יו״ט שהוא כיו״ט לענין מלאכה דתוספת דאורייתא, ובטילה באותה שעה מן המלאכה ע״כ. הזינן דסבירא לה התוס׳ שיש תוספות יו״ט בנשים.

כ״כ בס׳ אורחות חיים – ספינקא (סי׳ רס״א אות ד) להביא ראי׳ מד׳ התוס׳ הנ״ל שנשים חייבות, וכן הביא ראי׳ השדי חמד (ח״ד עמ׳ רנ״ח), וכן הביא ראיה בס׳ פנים יפות עה״ת (פר׳ אמור).

4 דהפני יהושע יצא לחלק [וכ״כ בהפמ״ג בספרו תיבת גמא פ׳ בשלח אות ב׳] בין מ״ע שהז״ג במעשה לשוא״ת, דבשוא״ת גם נשים חייבות.

והצל״ח שם תמה עליו מש״ס ערוך (סוכה כ״ט) דאיצטרך האזרח לתוספת ענוי ביוהכ״פ, משמע דגם שוא״ת פטורה לולי קרא.

והגאון בעל הכת״ס ז״ל בשו״ת (סי׳ נ״ו) יצא להמליץ עבור הפני יהושע דס״ל דהאזרח גלוי מילתא בעלמא דנימא כן בכל מקום דבשוא״ת אשה חייבת.

ועיין בס׳ חתן סופר (שער הגדילים אות ד׳ בהערה) שכתב בזה״ל: והנה אדמ״ו הגאון ז״ל הכת״ס כתב כן להמליץ שלא נצטרך לומר שדברי ש״ס ערוך היו בהעלם משר התורה רבינו בעל הפני״ז ז״ל, אבל באמת משמע מתוס׳ בקידושין (לד.) דס״ל נשים פטורות אפי׳ מעשה דשביתת יו״ט, עיי״ש עוד.

5 ונעתיק לשונו של הצל״ח: שם ואכלו ושתו עד שחשיכה וכו׳. כתב הפני יהושע ד״ה בגמ׳ דהא אם על נשים קאי קשה היא גופה למה יהיו נשים חייבות בתוספות יוה״כ, הרי אינו אלא מ״ע שהזמן גרמא, וניהא ליה דעד כאן לא אמרינן מ״ע שהזמן גרמא נשים פטורות, אלא בדבר שהוא קום עשה אבל בדבר שהוא שב ואל תעשה אף שאין בו אזהרת לאו רק מצות עשה לא נאמר בו כלל הזה שנשים יהיו פטורות, אלא גם נשים חייבות בו אע״פ שהוא זמן גרמא.

ואני תמה על גדול הדור כמוהו ששגה בדבר זה, הקושיא אינה קושיא והתירוץ אינו אמת, שמה שחידש דדבר שהוא שב ואל תעשה אף שהוא מ״ע שהזמן גרמא נוהג גם בנשים, נעלם ממנו דברי התוס׳ בסמ׳ קידושין דף ל״ד ע״א ד״ה מעקה וכו׳ בסוף הדבור שכתבו דנשים אינם חייבות ביו״ט אלא משום ל״ת, אבל עשה די״ט לא שייך בנשים, דהוה מ״ע שהזמן גרמא יעו״ש, והרי עשה די״ט הוא שבתון שבות ממלאכה הוא שב ואל תעשה, ואפ״ה אינו נוהג בנשים.

והקושיא שלו אינה קושיא דהרי התורה רבתה עשה לתוספות יוה״כ, ונעלם ממנו סוגיא דמסכת סוכה (מח.) אמרינן האזרח לרבות נשים לעינוי יוה״כ, ומקשה שם מדר׳ יהודה נפקא דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה, ומשני לא נצרכה אלא לתוספת יוה״כ, סד״א הואיל ומיעטה רחמנא לתוספת מעונש ומאזהרה לא נתחייבו נשים כלל קמ״ל. הרי מפורש בגמ׳ שרחמנא רבינהו אף לתוספת יוה״כ. שוב פקחתי עיני וראיתי בשיטה מקובצת כאן הקשה קושיא זו וניחא ליה מסוגיא דהאזרה, עכ״ל הצל״ח.

ויש לציין שבהגהות השואל ומשיב על ספר הצל״ח (המובאין על הדף בהוצאת מכון י-ם) מיישב תמיהת הצל״ח על הפנ״י הנ״ל.

6 וזה לשונו (אות י״א): שאלני אחי הבחור הגדול בתורה בקי ברוב הש״ס כמר יצחק שי׳ לאוי״ט על מה שכתבו התוס׳ פסחים (פד.) ד״ה ולא דהא דהתירה תורה אוכל נפש ביו״ט הוא מפאת מצות שמחת יו״ט יעוי״ש. והקשה דא״כ לפמ״ש התוס׳ כתובות (מז.) ד״ה דמסר אהא דבעי למילף התם בגמ׳ דמעשה הבת לאב מהא דזכי לי׳ רחמנא לאב למסור בתו לחופה, אע״ג דבשעת מסירתה לחופה קמבטל לה ממעשה ידים, ודחי דדילמא איירי קרא היכא דמסר לה בשבתות וימים טובים (דאסורין במלאכה וליכא ביטול מעשה ידי׳). והקשו שם התוס׳ שהרי אסור לישא אשה במועד ותירצו דאיירי במוסרה בתוספת יו״ט דאיכא איסור מלאכה ומותר לישא אשה ע״ש.

והנה הא דאין נושאין נשים במועד ילפי׳ מקרא דושמחת בחגך דדרשי׳ בחגך ולא באשתך וא״כ מדשרי לישא בתוספת יו״ט על כרחך דתוספת יו״ט אין לו דין יו״ט לענין ושמחת בחגך וליכא בתוספת יו״ט מצות שמחת יו״ט, וא״כ תיקשי דמדוע מותר לעשות מלאכת אוכל נפש בתוספת יו״ט, ונהי דאם המלאכה היא לצורך א״נ דיו״ט וכגון אם מבשל בתוספת יו״ט מאכל שיאכלנו ביו״ט עצמו שפיר שרי, כיון דביו״ט האכילה מצוה, וע״כ שפיר הוא דוחה איסור התוספת, ואע״ג דאינו בעידנא דהא ביו״ט עצמו נמי לא הוי בעידנא, דאכילת המאכל היא אחרי בישולו, ועכ״ז התיר׳ תורה לעשות מלאכה עבור שמחה דאחרי כן, וא״כ ה״נ שפיר מותר לעשות מלאכה בתוספת יו״ט עבור שמחה דיו״ט עצמו.

עכ״ז תיקשי דא״כ עכ״פ אם עושה מלאכה בתוספת עבור צורך שבתוספת עצמו יותסר ובאמת הרי אין הדין כן, וא״כ הרי יש ראי׳ מזה דטעם היתר מלאכת א״נ דיו״ט אינו מפאת מצות שמחת יו״ט. ע״כ הערת אחי שי׳ לאוי״ט.

רבינו: יא, ס׳איז נישטא קיין עונש, ס׳איז נישטא קיין כרת.

הרב מקוממיות: זאגט ער, ביי יו״ט למשל איז דעמאלטס וועט נאר זיין איסורים, אבער ס׳וועט נישט זיין קיין דין פון שמחת יו״ט. לויט תוספות אין פסחים דף פ״ד אז אוכל נפש איז מותר צוליב שמחת יו״ט, און אז ס׳איז נישטא קיין שמחת יו״ט צי ביי תוספות יום כיפור צי זי וועט זיך מעגן אפקאכן עפעס צו עסן, ווייל ס׳איז נאר דא דער חלק האיסור און נישט דער חלק המציאות. ער וויל גיין דארטן טפל מיט עיקר, אבער דער לשון דארט איז ׳בשם אחי החריף הבקי ברוב הש״ס רבי יצחק׳, אין סימן י״ז.[7]

אבער כ׳וויל זאגן א זאך וואס ר׳ דוד שלמה [עקשטיין] וועט הנאה האבן דערפון.

דער טשעבינער ראש ישיבה [הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסאהן ז״ל] האט געמאכט אמאל א חשבון, וואס איז דער קאכעניש אין די פינעף תשובות אין נודע ביהודה. וואס קאכט זיך אזוי די וועלט אין דעם אין נודע ביהודה ביי אין שליח לדבר עבירה,[8] אהין און צוריק, וואס איז די קאכעניש אזוי שארף אייגער צום צווייטן. ער האט עפעס חוקר געווען היסטאריש, אז דעמאלטס איז אראפ אויף דער וועלט א זלזול אין גט בעל כרחה.[9]

רבינו: אין הרם דרבינו גרשום.

הרב מקוממיות: יא, די עבירה דארט איז דאך דער חרם דרבינו גרשום, צו געבן א גט בעל כרחה. עס איז אראפ דעמאלטס א זלזול אין דעם חרם דרבינו גרשום, פארדעם איז ער ארויס אזוי שארף, עפעס אזא מחקר האט ער. לכבוד רבי דוד שלמה׳ן זאג איך דאס.

א׳ הנוכחים: אין קוממיות האט מען אזוי געהערט, די קוממיות׳ער אידן זענען געווען זייער בייז....

הרב מקוממיות: דער חזון איש האט געהאט א וויכוח מיט מיין טאטן, מיין טאטע האט געזאגט פארן חזון איש, זעהט אוים ער איז געווען א רב דעמאלטס פארן חורבן, בזמן הבית, און מ׳האט נישט געהיטן שמיטה, איז ער יעצט אראפ געקומען עם מתקן זיין.

האט דער חזון איש געזאגט פאר מיין טאטן, ניין, איך האלט אנדערש, איר זענט דעמאלטס געווען א רב וואס האט יא געהיטן שמיטה, פארדעם האט איר יעצט דעם זכות...[10]

והשבתי לו דכיון דביו״ט עצמו השמחה מצוה והתיר׳ תורה מלאכת א״נ מפאת מצות השמחה ע״כ בתוספת יו״ט, נהי דלית בי׳ מצות שמחה עכ״ז מלאכת א״נ מ׳מילא ההכרח שתהי׳ מותרת בתוספת, מ׳טעמא דא״א שיהי׳ טפל חמור מעיקר, וכהך דזבחים הנ״ל, ונהי דטעם ההיתר דיו״ט הרי ליכא בתוספת יו״ט, עכ״ז כיון שסוף סוף המלאכה מותרת ביו״ט, ע״כ מ׳מילא ההכרח שתהי׳ מותרת גם בתוספת, אע״ג דאין בו טעם ההיתר מפאת דא״א שיהי׳ טפל חמור מעיקר.

וזה דומה קצת להא דאמרי׳ בחולין ל״ג א׳ א״ר אחא בר יעקב מזמנין ישראל על בני מעיים ואין מזמנין עכומ״ץ על בני מעיים מ״ט ישראל דבשחיטה תלי׳ מילתא, כיון דאיכא שחיטה מעלייתא אישתרי לחו עכומ״ז דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילתא הני כאמ״ה דמי, א״ר פפא הוי יתיבנא קמי׳ דר׳ אחא בר יעקב ובעינא דאימא ליה מי איכא מידי דלישראל שרי ולעכומ״ז אסור ולא אמרי׳ לי׳ דאמינא הא טעמא קאמר עכ״ל הגמ׳. וקיי״ל התם דלא כר׳ אחא בר יעקב.

וא״כ מבואר דאע״ג דטעם המותיר בישראל ליכא בב״נ וכדא״ר פפא הא טעמא קאמר עכ״ז הדבר מ׳מילא מותר בב״נ מפאת דא״א שיהיה הב״נ חמור מישראל וא״כ ה״נ דכוותה, ועיי״ש שמאריך עוד בזה.

---

7 ויש לציין שאחיו ר׳ יצחק הנ״ל התגורר בעיר טארנא והיה ת״ח מובהק כעדות אחיו, וסידר את ספרי הגר״י ענגיל דהיינו הספר אתון דאורייתא והספר ע׳ פנים לתורה, וכן בשו״ת פורת יוסף (ח״א סי׳ ו) מביא הערות רבי יצחק על הס׳ אתוון דאורייתא, ונסתלק בדמי ימיו בשנת תרנ״ב.

8 היינו המחלוקת המפורסמת בין הנודע ביהודה עם הגאון רבי יצחק הלוי מהאמבורג ז״ל [שנידון בהרחבה בראש השיחה שהובא בשבוע

העל״ט] דבשו״ת נודע ביהודה אהע״ז (סי׳ ע״ה) פסק בגט שהבעל שלחו ע״י שליח לגרש בו, והשליח גירש את האשה בעל כרחה דאינה מגורשת, דאין שליח לדבר עבירה, ונחלק עליו הגר״י האמבורג ופסק דהאשה מגורשת, ודבריהם מובאין שם בשו״ת בחמשה סימנים ארוכים.

9 עיין בשו״ת תשובות והנהגות (ח״ב סי׳ תרס״ב) שמאריך לעורר לא לזלזל בחרם זו, ע״ש.

10 על הערצת החזו״א להגאב״ד הנ״ל, עיין בס׳ מעשה איש (ח״ג עמ׳ ק״ד): סיפר פעם הר״ר נתן פריד שליט״א לרבינו [החזו״א] שנוכח בעת שהתקיים דין תורה אצל הגאון ר׳ בנימין מנדלזון זצ״ל מרא דאתרא דכפר אתא בימים ההם, והגיע לדיון ערבי שצריך היה אותו לנושא שעמד על הפרק, בעלי הדין ישבו, הערבי נכנס והתחיל ממש לרעוד פחד גדול נפל עליו עד שצריך היה לדוברו שידבר. ר׳ נתן פריד הביע לפני רבינו את תמיהתו על המאורע, ערבי זה הרי הגיל היה להימצא עם יהודים, אמר לו רבינו אינך יודע למה?, הרי כתוב וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך ויראו ממך... הוא נכנס לדיון, ראה את הרב, וקיבל מורא...

ועי״ש (עמ׳ רמ״ד) בשנת תש״ח לאחר הכרזת המדינה היו ערי הארץ מנותקים זה מזה, ובתום ימי המלחמה נפתחו הדרכים בין הצפון לתל אביב, ונסע הגאון ר׳ בנימין מנדלזון זצ״ל לחזו״א, התעניין רבינו כיצד עברה אצלו תקופה זו ובפרט בעניני דעות והשקפה, והג״ר בנימין החל

א׳ הנוכחים שאל את הרב מקוממיות: מ׳האט שוין א תירוץ אויף רש״י׳ס קשיא גר שנתגייר?

הרב מקוממיות: נאכנישט. עס איז א קשיא, האסט דאך געהערט פון רבין אז ס׳איז אן ערנסטער קשיא. מ׳דארף עס גוט גוט באארבעטן, ר׳ שלמה אלעזר [שפילמאן] (מרבני כוללינו בקרית יואל יצ״ו) האט פראבירט, אבער.. ס׳איז נאך נישטא

מ׳האט געהערט דא זונטאג אז ס׳איז דא א מורא׳דיגע שוועכע רש״י אין פסחים דף פ״ד, א לימוד פון די גמרא אויף א גר וואס וויל זיך מגייר זיין אז מ׳טאר אים נישט מל׳ן שבת,[11] וואספארא הוה אמינא, ער איז דאך נאכנישט קיין איד, ער איז נאכנישט אריין אין דעם נושא בכלל.[12]

רבינו: מ׳מוז אזוי זאגן, מל ולא פרע איז כאילו לא מל, מוטשעט מען זיך ארום, פארוואס איז עס דוחה שבת, אויב ס׳איז כאילו לא מל, איז טייטש וויל ער האט שוין אנגעהויבן, אפילו ס׳איז נאכנישט נגמר געווארן, קומט אויס דא אויך אזוי, גירות האט צוויי חלקים, גירות האט א חלק פון מילה, און א חלק פון טבילה, ביז ווילאנג ער איז נישט גע׳טובל׳ט האט ער נישט געענדיגט דעם גירות, אבער האט שוין אנגעהויבן דער מעשה הגירות, די מילה איז שוין א חלק פונעם גירות, במילא איז שוין דא א הוה אמינא אז ס׳איז שוין דוחה שבת.

הרב מקוממיות: א בחינה פון באים כאחד.

רבינו: יא, אפילו ער איז נאך א גוי, אבער עס איז שוין א חלק פון דעם גירות, אזוי ווי די שיטה וואס זאגן, דער ר״ן זאגט אזוי, פארוואס איז מל ולא פרע כאילו לא מל, פארוואס איז מילה דוחה שבת, ער האט דאך נישט מקיים געווען מצות מילה, נאר וויל ער האט שוין אנגעהויבן, דא האט ער שוין אויך אנגעהויבן.[13]

רש״א: מילה מיינט אראפ נעמען די גוי, און טבילה מיינט ארויף לייגן דעם איד.

הרב מקוממיות: די באוואוסטע שאלה פון שבת.

אין תוספות ישנים אין יומא דף מ״ח איז משמע אז א מחשבה לגירות הייסט שוין אויך עפעס א פתיחה.

רבינו: עס איז במציאות א חלק פון דעם מעשה הגירות.

לפרט ולהציע מדבריותיו שהשמיע במקהלות דברים שיש בהם דעת תורה ברורה בעניני השעה, אמר לו החזו״א, הנכם רואים לא נפגשנו, לא התראינו, והגענו לאותו הלך מחשבה...

כן עיי״ש בס׳ הנ״ל (ח״ד עמ׳ קס״ז) רב חשוב ביקש מהגר״ח חיים שאול קרליץ שליט״א לשאול את רבינו האם מותר לו לדרוש בפני נשים כאשר מבקשים הימנו לשאת בפניהן דברי חיזוק והתעוררות, רבינו הרהר קמעא ואחר אמר עובדא ידענא שהרב דקוממיות דיבר בפני נשים, הרהר שוב קמעא ואמר, אך אפשר שבצדיק גמור שאני!...

11 דהגמ׳ שם כתבה דמילה שלא בזמנה אינו דוחה יו״ט, ורש״י פירש שם דהיינו מילת גר שבא להתגייר, ע״ש.

12 עיין בדבר אברהם (ח״ב סי׳ כ״ה אות ב) שהקשה קושיא זו על רש״י, וזה לשונו: ומביא ישוב מגאון א׳ כדברי מרן שליט״א וזה לשונו: ....ובהיותי בזה חזות קשה נראה לי ברש״י פסחים (פד) שכ׳ במילה שלא בזמנה שאינה דוחה יו״ט, כגון גר שנתגייר וקטן שנאנס אביו ועבר זמנה, והוא פלא אטו למעוטי מילת גר שאינה דוחה יו״ט צריך קרא, והרי לאו מצוה היא אלא הכשר שיבוא ע״ז לדת ישראל, ומהיכא תיתי שתדחה לל״ת דיו״ט, ואף שכתבנו לעיל דממילא אית בה גם קיום מצות מילה קצת, מ״מ מצות עשה חיובית לא הויא, ואינה בכח לדחות ל״ת, והיא תמיה עצומה וצע״ג

וכאשר הצעתי הקישיא לפני דו״ז הגאון מוהר״ב בישקא נ״י אבד״ק טרעסטינא כתב אלי שפירסמה לרבנים ומופלגים וכולם לא מצאו מענה.

ומקופיא רצה לתרץ דאף דמל ולא פרע כאילו לא מל, מ״מ גם בחיתוך עור הערלה לחוד נכנס לבריית, דהא לא ניתנה פריעה לאאע״ה, וכיון שנכנס לבריית ע״י המילה בלא פריעה, שוב מוטל עליו מצ״ע לפרוע מצד מצות מילה גופה, והוי אמינא דדחיא כשאר מילה שלא בזמנה, ואיצטריך קרא. אולם עיי״ש שמקשה על תירוץ, עיי״ש באריכות.

13 ויש להביא ראיה לדברי מרן שליט״א משיטת הראשונים שגר נכנס ע״י מילתו לדת יהודית במקצת אף שעדין לא טבל, כמש״כ הרשב״א (ר״פ הערל עא.) דהקשה ל״ל לקרא לגר שמל ולא טבל דאסור בפסח, תיפו״ל מקרא דכל ערל לא יאכל בו, וגר שמל ולא טבל הוי כערבי שנמול. ותירץ וז״ל: וליתא, דשאני הכא דמילתו לשם יהדות, ואע״פ שלא נגמר גירותו, מ״מ כבר התחיל ונכנס קצת בדת יהודית שאינו צריך אלא טבילה עכ״ל.

וכעי״ז כתבו תו״י (יבמות מו:) וז״ל: דאבותינו אע״ג דלא טבלו עד מתן תורה, מ״מ כיון שמלו נפקו מותרת ערל כדי לאכול בפסח, אע״ג שלא היו יהודים גמורים עד שטבלו עכ״ל.

הרי שמבואר בדבריהם שמילת גר הרי היא תחילת יהדות וכמילת יהדות חשיבא, ואף שלא נהיה יהודי גמור במילה זו, מ״מ מילתו מילת יהדות, ולא חשיב כגוי מהול.

ויתירה מזו, עיין בחת״ס (או״ח סי׳ קס״ז) שכתב עפי״ד הרשב״א שאפשר שגר שמל ולא טבל יוכל כבר למול ילדי ישראל, דלא חשיב ערל, ולא חשיב גוי שמל, ע״ש.

רש"א: מ'מאכט דאך א ברכה, על טבילת גרים, על מילת גר.

הרב מקוממיות: יא, המל את הגר מברך. ער מאכט א ברכה.

א' הנוכחים: אבער דער מילה איז דוחה שבת?

רבינו: וועגן דעם איז געווען א הוה אמינא ס'זאל דוחה זיין שבת, כ'האב נישט געזאגט אז ס'איז דוחה שבת, אבער ס'איז א הוה אמינא, וואס איז געווען דער הוה אמינא, ווייל ס'איז א חלק פון דעם מעשה הגירות, במילא קען עס שוין דוחה זיין שבת, אזוי ווי יעדע מילה.

אין אמת'ן דער פנים יפות (פר' תזריע) מוטשעט זיך מיט די קשיא, וואם דארף איך א פסוק וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ס'איז דאך פשוט עשה דוחה לא תעשה. נאר טאקע וועגן דעם, ווייל מל ולא פרע איז כאילו לא מל, איז דאך דער עיקר מעשה המילה די פריעה, וואלט איך געקענט זאגן אז ס'איז טאקע נישט דוחה, מ'קען נישט מל זיין אום שבת, אפילו עשה דוחה לא תעשה, אבער דער חילול שבת איז שוין דא בשעת די מילה, און ביז ווילאנג ער האט נישט גומר געווען די מצות מילה האט ער נאכנישט מקיים געווען, ערשט ביים סוף איז דער קיום המצוה, וואלט איך נישט געזאגט עשה דוחה לא תעשה, וואלט איך געקענט זאגן אז ס'איז נישט דוחה שבת, מוז איך האבן א פסוק וביום השמיני אז ס'איז יא דוחה, ווען נישט וואלט איך געהאט אזא הוה אמינא אז ס'איז נישט דוחה, אזוי זאגט דער פנים יפות אין פרשת תזריע. אז נישט וואם דארף איך האבן א פסוק אז ס'איז דוחה שבת, עשה דוחה לא תעשה.[14]

ושאל רבינו: איר האט שוין געדאווענט מנחה?

הרב מקוממיות: יא אוודאי.

רבינו: כ'האב פארשטאנען אזוי....

איך האב אבער נאכנישט געדאווענט.

א' הנוכחים: מיט תחנון האט מען געדאווענט, יא?

רבינו: ניין, היינט איז דאך פסח שני, זאגט מען נישט קיין תחנון.

א' הנוכחים: פארוואס איז פסח שני אין י"ד אייר? מ'וואלט עס געקענט מאכן גלייך ווען מ'ווערט טהור? מ'האט געדארפט ווארטן דרייסיג טעג?. מ'האט געקענט מזין זיין שלישי ושביעי און נאכדעם מקריב זיין דעם קרבן פסח.

רבינו: דאם איז ווענן טהרה, אבער טאמער מ'איז געווען בדרך רחוקה דארף מען דאך האבן מער טעג.

א' הנוכחים: כ'האב געטראכט אז דער טעם איז ווייל דאם יאר איז אן עיבור יאר, און דאם איז דאך תלוי אין בית דין, איז וואם וועט זיין ווען מ'האלט סוף אדר, י"ד ניסן מ'גייט א קוק און מ'זעהט אז ס'איז נישט גוט, מ'קען נישט האלטן פסח בזמנו, נעמט מען און מ'מאכט פון ניסן אדר ב', און ווען איז פסח, ווען ס'וואלט ווען געווען י"ד אייר, האט מען מתקן געווען אז פסח שני זאל אויך זיין י"ד אייר.

רבינו: דאם השתוקקות וואם די אידן האבן נאך פסח, הלוואי ווען איך קען ווען בעסער אפרעכטן א פסח, דאם איז זיך מצרף מיט די אידן וואם זענען געווען טמא לנפש.

דער התם סופר זאגט אזוי.

ס'שטייט פון אנדערע אויך כעין זה.[15]

---

14 וז"ל: ...ובזה נראה לפענ"ד ליישב סוגיא דשבת ק"ו כל המקלקלין פטורין וכו' והא אנן תנן וכו' מתני' ר' יהודא היא ובריייתא ר"ש מ"ט דר"ש מדאיצטריך קרא למישרא מילה ע"ש בפירש"י ותוס'. ולולי דבריהם היה נראה דס"ל לר"ש דמוכח דמקלקל וחובל חייב מדאיצטריך למישרא מילה, ולא חייש להא דאמר ר"י מה לתקן מילה וכו' משום דאיצטריך קרא שתדחה עשה דמילה, אע"ג דקי"ל (יבמות ה:) דעשה דוחה ל"ת אף שיש בו כרת אלא דעיקר קרא משום דהו"א דלא הוי בעידנא דמיעקר לאו קא מקיים עשה, דלא מקיים עשה דמילה אלא בגמר מילה ופריעה כדקי"ל (שבת קלז:) מל ולא פרע כאלו לא מל, כיון דבתחילת המילה הוא חובל ה"א דלא דחי, מזה מוכח דאפילו מקלקל וחובל חייב דאי ל"ה הא בתחילת המילה הוא מקלקל ואין החיוב אלא לאחר שגמר ותיקן את המילה, א"כ הוי בעידנא דמיעקר לאו לא קא מקיים עשה.

מיהו לר"י י"ל דאויל לטעמיה דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופא חייב, א"כ כיון דאיכא במילה נמי מפרק ואפילו אי נימא דא"צ לדם מ"מ הא (ר"מ) ר"י מחייב במלאכה שאינה צריכה לגופא והא דלא דחי שבת כיון דאיכא תרי איסורא חובל ומפרק כדאמרינן (תמורה ד:) דלא אתי עשה ועוקר שני לאוין, משא"כ לר"ש דפוטר מלאכה שאינה צריכה לגופא אין בו משום מפרק... ע"ש.

15 כן כתב גם בספר 'פי צדיק' להרה"ק הכהן הגדול רבי צדוק מלובלין (מאמרי פסח שני) כי ישראל זכו לפסח שני בזכות תפילתם מעומק הלב, כי צעקתם היתה שהמה השתוקקו מאד לקיים מצות הקרבת הפסח בזמנו בתוך כלל ישראל, ולכן היה צר להם מאד שלא זכו לגשת אל הקודש בתוך כלל ישראל במועדו, על כך היתה תשובת הרועה הנאמן, עמדו ואשמעה (במדבר ט' ח') והיינו אין עמידה אלא תפלה (ברכות כו.) כלומר התפללו להשי"ת מעומק לבבכם על זה, ועל ידי הצעקה והתשוקה שלכם תמשיכו דבר ה' אלי כמו שהמשיכו ישראל את התורה כולה בגודל תשוקתם, ועל ידי זה אשמע מה יצוה ה' לכם, וכן היה כי פעלו

פון בעלזער רב שטייט אויך מה יפו פעמיך בנעלים...[16]

א' הנוכחים: כ'האב געוואלט פרעגן פארן רבי'ן, כ'האב צוגעזאגט פאר די פארמער'ס אז איך פאר אוועק און כ'וועל צוריק קומען מיט צוויי רענצלעך געלט, וואם זאל איך זיי ענטפערן?

הרב מקוממיות: כסף מנלן, די קשיא פון די גמרא.

רבינו: אין פסוק שטייט שוין, וכי תאמרו מה נאכל...

וכיבד את רבינו בברכת לחיים

ואמר רבינו: היינט איז דאך פסח שני.

הר"ר שלמה אלעזר שפילמאן הי"ו: די משנה זאגט אין ערבי פסחים (קכא:) ברכת הפסח פוטר את הזבח, און דער רשב"ם איז מפרש (ד"ה ברכת הפסח) חגיגת י"ד, אי נמי נדרים ונדבות שהקריב ערב פסח, הייסט דאם אז מ'מעג מקריב זיין נדרים ונדבות ערב פסח, פרעגט רבי מאיר אריך אין טל תורה (פסחים שם), אז לכאורה לויט רבי אלעזר בן עזריה וואם זאגט (פסחים קכ:) אז הפסח נאכל אלא עד חצות, קומט אויס אז נאך חצות טאר מען שוין גארנישט עסן ווייל אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (שם קיט:).

קומט אויס אז אויב זאג איך אז זבח מיינט נדרים ונדבות שהקריב בערב פסח, איז ער דאך דאם ממעט מזמן אכילתן,[17] ווייל נדרים ונדבות קען מען דאך עסן שני ימים ולילה אין דא ווערט עס נתמעט פון די נאכט מחצות ואילך.

און ער לייגט צו אז ס'איז תלוי אינעם מחלוקת פון חכם צבי (סי' קנ"א) און דעם צל"ח (ביצה יט: ד"ה שם הכא בי"ד) צו ממעט זיין 'אמצע זמן אכילתו' הייסט ממעט געווען צו נישט, אבער ער פרעגט אז לויטן חכם צבי הייסט עס ממעט געווען.

רבינו: נו, וואם ענטפערט ער?.

רש"א: ער ענטפערט אז נאך חצות לילה איז סיווי א צייט וואם מען טשן עסן נישט, ממילא איז עס 'אין דרך בני אדם לאכול',[18] דעריבער אפילו לויטן חכם צבי הייסט עס אויך נישט ממעט געווען מ'זמן אכילתו.

רבינו: די קשיא איז נאך אלץ שווער, ווייל מדינא איז דאך אסור דעמאלטם צו עסן, נו מן הדין איז ער ממעט מזמן אכילה.

אבער מען קען מיישב זיין, דאם וואם ס'איז אסור צו עסן נאכן קרבן פסח דאם איז נאר מדרבנן, אבער מן התורה הייסט עס טאקע נישט ממעט זמנו.

נאך מער, וואם איז מיט אלע קרבנות א נאנץ יאר וואם די הלכה איז אז אינו נאכל אלא עד חצות (ברכות ב.), און כ'זאג נישט אז ס'הייסט ממעט זמן, איז דא מיטן עסן דעם קרבן פסח און מ'קען נישט עסן נדרים ונדבות נאך דעם, אויך נישט אנדערש.[19]

בתפלתם התחדשות הדין של הקרבת פסח שני, המורמז כי יש תקוה לכל נפש מישראל אפילו לטמא ושהיה בדרך רחוקה שהתרחק עצמו מלגשת אל הקודש, ואפילו הכי עושה פסח שני.

16 היינו דברי הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה שפירש הפסוק (שה"ש ז ב) מה יפו פעמיך בנעלים, דהנה לפני הגיע ימי החג הקדושים עושה כל אחד הכנות לקבל היו"ט כראוי ולקיים כל מצוות החג בשלימות, אבל במוצאי החג כשרואה האיך שעבר עליו החג, ומתבונן שהיה יכול לקיים המצוות עשה דאורייתא והמצות דרבנן ומנהגי ישראל ביתר שלימות, נשבר לבו בקרבו וזה חשוב וגורם נחת רוח לפניו ית"ש, פעמיך מלשון ותפעם רוחו (בבראשית מא ח), ויש"א מה יפו, מה יפים הם לפני הקב"ה, פעמיך, פעימות ושברון הלב של האיש הישראלי בתשובה וחרטה, בנעלים, בנעילת החג שנפעם ונשבר לבו בקרבו שלא ערך החג כראוי לו, עכ"ד.

17 עי' משנה זבחים (עה:) דאסור למעט אכילתן, משום דגורם להביא קדשים לבית הפסול עיי"ש.

18 וז"ל בטל תורה: ברשב"ם (ד"ה ברכת הפסח) באה"ד אי נמי נדרים ונדבות שהקריב ערב פסח. מוכח דסובר דמקריבין נו"נ ער"פ, וכן מבואר בגמ' (נב:) דמקריבין נדרים ונדבות בערב פסח, וצע"ק לראב"ע דפסח נאכל עד חצות, ואחר הפסח אסור לאכול שום דבר, דהרי אין מפטירין אחר פסח אפיקומן, וא"כ הוי ממעט באכילתן דנדרים ונדבות, ומוכח מזה דמה שמיעט באמצע זמן אכילה לאו הוי מיעוט, ובתשו' חכ"צ סי' קנ"א כתב דגם זה הוי מיעוט, ובצל"ח ביצה (יט: ד"ה שם הכא ב"ד) חולק עליו עיי"ש. ויש לחלק דאחר חצות לילה בלא"ה אין דרך בני אדם לאכול, ולכו"ע לא הוי מיעוט כלל עכ"ל.

ועי' עוד מ"ש בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' ד' אות ב) בתשובה להגאון בעל כלי חמדה זצ"ל וז"ל: מ"ש כת"ר ליישב קושייתי בטל תורה פסחים דף (קכא:) בהא דנדרים ונדבות קרבין בער"פ הא ממעט באכילה לר' אלעזר בן עזריה, עפי"ד הגה"ק מסאכאטשוב ז"ל [אבני נזר או"ח ח"ב סי' שפ"א] שכתב דבבוקר לא שייך איסור דאין מפטירין אחר הפסח דכל הטעם כדי שישאר טעם פסח בפיו, ובעלוה"ש דנעשה נותר א"צ שיהיה טעם פסח בפיו וא"כ לר' אלעזר בן עזריה אחר חצות מותר לאכול, דפה"ח עכ"ל.

19 עי' בישועות יעקב (או"ח סי' תע"ו אות א) שבתו"ד נחית לדון אהא דגמ' פסחים (פט:) דחמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצא יבלת באחת מהן יצאו לבית השריפה, ומקשינן דניתי וניתני בשלמים, ומשני משום דממעט באכילתו דשלמים נאכלים לב' ימים ולילה א', ומקשינן וניתי מותר הפסח דאינו נאכל רק ליום ולילה ואין כאן ממעט זמן מיעוט

הרב מקוממיות: דאם קען זיין פארענטפערט מיט א אור שמח, ווייל דער אור שמח (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ז) זאגט א חידוש פלא, דעם קרבן פסח טאר מען נישט נאך חצות עסן, אבער אלץ קדשים קלים קען מען עם עסן ביז צופרי, נישט אלץ קרבן פסח. א חידוש פלא.

רבינו: אז מ'ממעג עסן ווייטער?

הרב מקוממיות: יא, ער זאגט קרבן פסח האט זיך געענדיגט ביי חצות, יעצט האט עס א דין פון קדשים קלים. ס'איז א חידוש גדול.[20]

באכילתו ע"כ וקשה אמאי לא מתרץ הגמ' כראב"ע דפסח אסור באכילה מה"ת אחר חצות, אבל למותר הפסח נאכל עד עמוד השחר וא"כ ממעט זמן אכילתו ומביא קדשים לבית הפסול, דהיינו מחצות עד עמוה"ש, וכ' בזה"ל: ולכאו' עלה על לבי כיון דמדרבנן כל הנאכלין ליום אחד אינן נאכלין רק עד חצות, א"כ אף מותר הפסח אינו נאכל רק עד חצות, אין כאן חשש מביא קדשים לבית הפסול עכ"ל. ועיי"ש שממשיך דלמסקנא לא ניח"ל בזה.

20

וזה לשון האור שמח: ...לכן נראה לנו לפרש כך דהנה קרבן פסח חלוק בדינו מדין כל הקרבנות, דכל קרבנות מצוה לאוכלן אבל אינה מצוה על הקרקפתא דגברי אלא שיהיו נאכלין ולא יבאו לידי נותר, אבל הפסח מצוה שכל אחד יאכל כזית ואם אינו אוכל כזית אינו ראוי להימנות על הפסח וצריך להאכל במצה ומרור, ופסח מצרים היה בו עוד דינים שנאכל בחפזון, ואם כן גלי קרא דאינו נאכל בדין תורת פסח רק עד חצות אבל אחר חצות נאכל עד הבוקר אבל לא בתורת פסח שעיקרו אינו אלא לאכילה, רק כמו תודה ושלמים וכיוצא בזה ואם נאכל אחר חצות בטל מצות אכילת פסח והוי כשאר קרבן הנאכל שאין מצוה בבעלים דוקא אלא שיאכל מי שהוא מבני החבורה, ולזה מועיל הגז"ש שזה פרט מפרטי הפסח, אבל קרא אמר שלא תותירו ממנו עד בוקר דעד הבוקר יכול לאכול כל הלילה כמו תודה וזמן שריפה חל כשיגיע זמן בוקר שאז אינו נאכל כלל ולכן מועד צאתך ממצרים אתה שורף פירוש שאז אינו נאכל כלל ונקרא נותר והאוכלו בכרת, וכן אם יחשוב אדם לאוכלו אחר חצות אינו מתפגל כיון דזמן אכילה כקרבן אחר אית ליה עד הבוקר ורק אם מחשב לאוכלו אחר אור הבוקר הוי פיגול. וזה נכון.

וזו הסברא מוכרחת טובא בהא דאמר בסוגיין האי הזה מאי עביד ליה כו' סד"א הואיל ופסח קדשים קלים כו' אף פסח אוקי לילות במקום ימים ויהא נאכל לשני לילות ויום אחד כתב רחמנא הזה. והא כתיב ואכלו הבשר בלילה להורות דאינו נאכל ביום כמו קדשים ואיך ס"ד שיהא נאכל ביום וכבר נדחקו רבותא רש"י ורשב"ם בזה דרש"י פירש דלאו דיהא נאכל ביום אלא בלילה הבאה אחריו.

וזה אין סברא כלל דאיך דמי לשלמים ואיפה מצאנו דבר שנאכל ונדחה חזר ונאכל ול"ל קרא להכי ורשב"ם פירש דהו"א דבלילה ויום הבא אחריו נאכל אבל לא ביום זביחתו. והא קרא סתמא כתיב ואכלו הבשר בלילה וממעט שלא יהא נאכל ביום.

רבינו: ס'איז אזוי, מ'האמיר געשמועסט (בדרשת רבינו לפני אברכי הכולל בהיכל ביהמ"ד הגדול בקרית יואל) עם איז דא די תום' אין קידושין דף ל"ח, וואס ברענגט צו דעם ירושלמי, וועז די איידן זענען אריין געגאנגען קיין ארץ ישראל, איז אסור געווארן אפילו חטים בעליה, אלע ווייץ וואס איז געווען פון פאריאר פון פאר צוויי יאר און פאר דריי יאר, אלעם איז נאסר געווארן מיט איסור חדש.

ברענגט תום' דעם ירושלמי'ס א קשיא, אז וועז מ'איז אריין געגאנגען יענע יאר קיין ארץ ישראל, איז מען אריין געגאנגען י' ניסן, ס'איז תיכף געווען דער יו"ט פסח, ליל ט"ו, און ס'איז געווען די מצוה פון אכילת מצה, אבער ס'איז נאך געווען פארץ עומר, איז אלעם אסור געווארן וועגן חדש, האט מען נישט געגעסן קיין מצה, ווייל ס'איז אסור געווארן וועגן איסור חדש. פרעגט תום' א קשיא, ער ברענגט עם פונעם ירושלמי, זאל קומען די מצות עשה פון אכילת מצה, וואס איז א מצות עשה פון 'בערב תאכלו מצות', און ס'זאל דוחה זיין דער לא תעשה פון חדש, פארוואס האט מען נישט געגעסן קיין מצה.

אויף דעם פרעגט דער מקנה, די גמרא זאגט דאך אין פסחים ל"ד, די גמרא ברענגט א ברייתא אז מ'איז נישט יוצא מיט מצה של טבל, ווייל ס'שטייט 'לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות' כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, און ביי מצה של טבל איז נישטא קיין לאו פון בל תאכל חמץ, קען מען נישט מקיים זיין מצות אכילת מצה, פרעגט די גמרא, פארוואס איז נישטא קיין לאו פון בל תאכל חמץ, זאגט די גמרא ווייל די ברייתא האלט אזוי ווי רבי שמעון אין איסור חל על איסור, במילא אז ס'איז געווען טבל פאר פסח איז נישט חל אויף דעם דער איסור פון חמץ. אונז האלטן מיר אז ס'איז א איסור כולל, ס'איז יא איסור חל על איסור, פסח איז חל דער איסור חמץ אויף די אלע אנדערע תבואות, איסור חמץ איז כולל דברים המותרים און דברים האסורים, די דברים האסורים דאס איז טבל, ס'איז אבער כולל דברים המותרים אויך, און ווייל ס'איז חל דער

ולסברתינו הנ"ל א"ש טובא. דמדין פסח שיהא נאכל בלילה אבל סד"א דהוי כמו שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד ואם עבר הלילה אין החיוב אקרקפתא דגברי שיאכלו כזית רק הוי כמו כל קרבן והוא נאכל שני לילות ויום אחד לכן כתב קרא ואכלו הבשר בלילה הזה למעט דווקא בלילה הזה הוא נאכל אבל ביום אינו נאכל כלל ונעשה נותר, עכ"ל, ועיי"ש עוד באריכות.

איסור חמץ אויף די דברים המותרים, איז עס חל אויף איסור טבל אויך. רבי שמעון האלט אין איסור חל על איסור, אפילו איסור כולל האלט ער אויך נישט, איז דאך נישט חל דער איסור חמץ אויפן איסור טבל, במילא אז ס׳איז נישט חל דער איסור חמץ אויפן טבל, קען מען נישט יוצא זיין מצות אכילת מצה, אזוי קומט אויס.

פרעגט דער מקנה, דא וועט מ׳איז אריין געגאנגען אין ארץ ישראל איז דאך נאסר געווארן אפילו חטים בעליה, אלע וויין וואס איז געווען אין ארץ ישראל אלעס איז נאסר געווארן, איז דאך נישט געווען קיין וויין וואס איז געווען היתר, וויבאלד אלעס איז נאסר געווארן, איז דאך נישטא קיין כולל, דברים המותרים מיט דברים האסורים, איז דאך נישט חל אויף דעם קיין איסור חמץ, און אז ס׳איז נישט חל קיין איסור חמץ קען מען נישט יוצא זיין קיין מצה, אויב אזוי פארוואס פרעגט דער ירושלמי פארוואס מ׳האט נישט געגעסן קיין מצה, מ׳האט נישט געקענט יוצא זיין מצות אכילת מצה, אפילו אויב איך זאג עשה דוחה לא תעשה איז מען אויך נישט יוצא.

הרב מקוממיות: יא אוודאי, אז אלעס איז אסור איז דאך נישטא קיין איסור כולל.

רבינו: יא.

איז דא א אויפטוה, אז מצוות מצה האט צוויי מצוות, ס׳איז דא א מצוה בערב תאכלו מצות, אויף די מצה איז דא א באגרעניצונג, ס׳מוז זיין לחם עוני, אבער ס׳איז דא נאך א מצוה, על מצות ומרורים יאכלוהו, די עשה איז נישט באגרעניצט, איז ווען תוספות פרעגט די קשיא, פון די עשה, רעדט מען פון די עשה על מצות ומרורים יאכלוהו, ס׳איז צוויי אנדערע עשה׳ס.

פסח שני איז נישטא דער בערב תאכלו מצות. אבער על מצות ומרורים יאכלוהו איז יא דא.[21]

הרב מקוממיות: אוודאי, דאם שטייט דאך בפירוש אין פסוק.

רבינו: זאגט דאך דער צל״ח מכח דעם אז ס׳מוז נישט זיין קיין לחם עוני.

אבער אינעם ערשטן פסח, מכח די מצוות על מצות ומרורים יאכלוהו מוז אויך נישט זיין קיין לחם עוני.

איז דער אור שמח זאגט אז קרבן פסח קען מען טיילן אלס קדשים קלים, איז דאך דאם אוודאי אלץ צוויי עשה׳ס.

הרב מקוממיות: מצה עשירה קען דאם עם זיין.

א׳ הנוכחים: אלץ על מצות ומרורים יאכלוהו?

רבינו: יא, אלץ על מצות ומרורים יאכלוהו קען מען אויך מיט מצה עשירה...

כ׳וועל אייך זאגן, עם איז נישט מיין אויפטוה, דאם א עכטע ליטווישע געדאנק..., אבער דעם מקנה׳ס קשיא קען וועלן פארענטפערט.

והתנצל רבינו שהוא נחפז להתפלל תפילת מנחה

ובירכו רבינו: לחיים, הצלחה רבה מיט אלעם גוטן, מ׳זאל הערן בשורות טובות.

הרב מקוממיות: אמן, יישר כח, מ׳זאל זיך זעהן כסדר מתוך שמחה.

ובירך רבינו לבעל האכסניא ח״ח הרבני הנגיד ר׳ עקיבא הערש קליין חי״ו: לחיים בעל הבית, ברכה והצלחה אין אלע ענינים.

ועוד דברו מזקינו של בעל האכסניא

הגה״צ אבד״ק באר שבע זצ״ל

ונפרדו לשלום ברוב ידידות

---

21 עיין בצל״ח (ברכות כו:) דכתב להדש דכל הדינים המיוחדים שנאמרו במצה דפסח הם דוקא בפסח ראשון, אבל בפסח שני דנאמר בו ג״כ על מצות ומרורים יאכלוהו בזה לא נאמר לחם עוני ושאר הדינים, וא״צ שימור לשמה, וגם א״צ שיהא נאכל לשבעה ובכל מושבות, וגם מצה עשירה כשרה.

ועיקר יסוד זה כ״כ בס׳ זכר יצחק (ח״א סי׳ פ) והוסיף עוד דאפילו בפסח ראשון מקיים מצות על מצות ומרורים יאכלוהו בכל מצה, וכל הדינים המיוחדים שנאמרו במצה הם רק לחובת בערב תאכלו מצות.

ועיין בקהילת יעקב (קדושין סי׳ ל) בשם הגרי״ז ז״ל דרק המצוה של בערב תאכלו מצות צריך להיות לחם עוני, אבל המצוה המיוחדת של הפסח שעם הפסח צריך לאכל מצה ומרור שהיא נוהגת גם בפסח שני זה יוצאין גם במצה עשירה, ורק משום המצוה של בערב תאכלו מצות צריך להיות לחם עוני.

ועיין בס׳ טעמא דקרא שמדייק שלכן כתיב שבעת ימים תאכלו ׳מצות׳ מלא, כי מצד מצוה זו יכול לאכול מצה עשירה, ובכל שבעת הימים אין קפידא לאכול לחם עוני, ורק הפסוק בערב תאכלו ׳מצת׳ כתיב חסר, כי בליל פסח צריך לחם עוני, ע״ש.

ליל ניטל מוצש"ק פ' ויגש תשס"א לפ"ק

לפני תינוקת של בין רבן (לומדי חבורת ושננתם לבניך) בק"ק קרית יואל יצ"ו

מנהגן של ישראל תורה היא שלא ללמוד בליל שחל בו תקופת טבת, כי באותו לילה נולד בו אותו רשע והצורר שר"י.

אולם יש להבין מאיזה טעם נתקן דבר זה מפי רבותינו הקדמונים, הא מצות לימוד התורה חיובה בכל עת ושעה ביום ובלילה, וכמ"ש (יהושע א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה, ולמה התקינו באזהרה שלא ללמוד בלילה הזה.

ואפשר לומר על פי מה שכתב בבני יששכר (ניסן מאמר ד' דרוש ז') על מה שאחז"ל (נזיר כג:) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, כי בעשות האדם עבירה לשמה, אף שהעבירה תעורר דינים וגבורות, אמנם להיות העבירה ההוא לשמה, הנה הדינים והגבורות הנפעלים על ידיה יחולו על ראש שונאי ישראל, עי"ש בדבה"ק. וכדברים האלו יש לומר דמאחר שנולד בלילה זה כח טומאה גדולה בעולם אשר צורר על ישראל זה אלפים שנה, על כן התקינו לנו רבותינו שלא ללמוד בלילה הזה שלא ליתן להם כח ואחיזה בקדושה, אכן הוא בעצם עבירה של ביטול תורה אלא שעשו מזה מצוה לשמוע דברי חכמים, ובכן בסגולת העבירה לשמה יתעורר גבורות ודינים על שונאי ישראל.

עוד יש לומר בטעמא דמילתא שנהוג בתפוצות ישראל שלא ללמוד בליל שנולד בו אותו רשע, הוא ליל שחל בו תקופת טבת.

ואפשר לומר בביאור הענין, דהנה זה יותר מאלפיים שנה מעת שנוצר קליפה הלזה הטמאה והארורה, ונשלח משמים עלינו נסיון קשה של העברת הדת האמיתי ח"ו ולשעבד לאליל זר ושקר, ולעומת זה הטביע הקב"ה מעלה עליונה ונפלאה בעומק לבית בני ישראל להיות מוכן ומזומן בכל עת ובכל שעה למסור את נפשם על קדושת שמו ית' וכמו שנצטווינו (דברים ו, ה) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, וביארו במשנה (ברכות נד.) אפילו הוא נוטל את נפשך, ובגמרא דרשו חז"ל (ברכות סא:) יש לך אדם שגופו חביב עליו ממונו, לכך נאמר ובכל נפשך, יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו על זה נאמר ובכל מאודך. והמצוה הזה קיימו בני ישראל בכל הדורות בצוק העתים שעברו עלינו במשך שנות היותה של הקליפה הטמאה, כגון בעת שהוציאה גזירת שמד ח"ו כגון בשנות המסע הצלב (ד' אלפים תתנ"ו לפ"ג) במדינות המערב, וגם בימי הרשע כמעלניצקי שר"י (ה' אלפים ת"ח לפ"ג) במדינות אוקריינא, ומלפני זה הוציאה המלכות במדינת ספרד (ה' אלפים רנ"ב לפ"ג) גזירת גלות ונידוד על כל איש ישראל וכהנה רבות, ובכל הזמנים הללו כנסת ישראל לא המירה את דתה ואמונתה, ומסרה נפשה ומאודה ועזבה לאחרים חילה וארץ מולדתה למען אהבת השי"ת ולכבוד שכינת עוזו, כי אנחנו מכירים ויודעים האמת שהוא אחד ית"ש ואין בלתו.

ועל זה גופא אנו מודים ומשבחים לו ית"ש בזמירות של יום השב"ק, שמזמרים חרוז בניגון של שמחה מרוב צפיה לגאולה, בלב מלא התרגשות בעת רעוא דרעוין, ברוך אלהינו

שבראנו לכבודו להללו ולשבחו ולספר הודו, מכל אום וגבר עלינו חסדו, לבחור אותנו מכל העמים שנדע ונכיר האמת, לכן בכל לב ובכל נפש ובכל מאוד נמליכו וניחדו, והביא א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' לך) דהוה מרגלא בפומיה דהרה"ק מהר"ם מקאסוב זללה"ה, אין לכן אלא שבועה (שמו"ר פ"ו ס"ד), כלומר נשבע אני שבכל לב ובכל נפש ובכל מאוד נמליכו וניחדו. ועל זה אנו מקבלים אח"כ עלינו ועל כל אברינו עול מלכות שמים באהבה, ובזה אנו מכריזים כי הוא ית"ש לבדו אחד הוא המאציל ומשגיח את הכל ואין בלתו, וכל האלילים כלא נחשבו, רק ה' אלהינו ה' אחד הוא והוא לבדו ה' מלך (בהוה) ה' מלך (בעבר) ה' ימלוך לעולם ועד, ואנו מוכנים למסור את כל מה שיש לנו כל לבבינו ונפשינו ומאודינו לייחד שמו הגדול.

והנה ידוע מה שסיפרו לנו חז"ל (ברכות סא:) פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה, אמר ליה, עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכו, אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם מפני מה אתם בורחים, אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם, אמר להם רצונכם שתעלו ביבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות, לא פקח אתה אלא טפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה, אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה (דברים ל כ) כי הוא חייך ואורך ימיך, כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה עאכ"ו, עכ"ד הגמרא.

הרי לן מזה כי העסק בתורה נקראת לנו חיים, והבטלה ממנה נקראת לנו מיתה. ולפי זה יש לומר כי בלילה הזה שנשלח לנו משמים נסיון המר הזה כדי שנמסור את נפשינו לכבוד שמו יתעלה ויבא לפניו קורת רוח ממעשינו, על כן אנו מכוונים במעשינו להראות כלפי שמיא כי מושרש בנו אהבת הבוית"ש, ולכך אנו מוכנים ועומדים למסור את נפשותינו וכל חיותינו למען כבוד שמו יתברך ויתעלה, והתוה"ק היא חיותינו והביטול מהתורה נקראת פיסוק חיותינו, ולייחד שמו יתעלה אנו מוכנים למסור את נפשינו ולפסוק את חיותינו. והיא הוא מאמרינו בכל השנה שלש פעמים בכל יום, עליט לשבח לאדון הכל וכו' שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה, ומובא בספר המנהגים, נהגו בליל ניטל לומר בתפלת ערבית עלינו בקול רם. כי בלילה הזה אנו משבחים שלא שם חלקינו כהם, שהם משתחוים להבל וריק, אבל אנחנו כורעים ומשתחוים השתחויה פנימית וביטול הרצון לפני הבורא כל עולמים, ואנו מוכנים למסור חיותינו ונפשינו למענו.

ובזמן הזה כפינו פרושות השמימה בתחינה, על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך, מלוך על כל העולם בכבודך והנשא על כל הארץ ביקרך, להעביר גילולים מן הארץ, וכל בני בשר יקראו בשמיך להפנות אליך כל רשעי ארץ, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלהי ישראל מלך, יכירו וידעו כל יושבי תבל בעת ההוא שתתפשט מלכותו ית"ש כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון. ויה"ר שתתעקר העבודה זרה וכל הקליפה מן העולם, ותתפשט מלכות שמים ויקראו כולם בשפה אחת, וימלוך לבדו על כל מעשיו ככתוב והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, כאשר נזכה אל הגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

סעודת רעוא דרעווין פר' ויחי תשס"ז לפ"ק

מנהג ישראל תורה שלא ללמוד בליל שנופל בו תקופת טבת, ליל שנולד בו אותו רשע שר"י. ומנהגן של ישראל קדושים יסודתו בהררי קודש אבותינו ורבותינו הקדושים מימי קדם שלא למדו תורה בליל זה.

ואפשר לומר טעם למנהג זה, דהנה אותו הרשע שר"י המציא את האמונה הטפילה מקור הטומאה וקליפת השקר אשר אנו סובלים הימנה זה יותר מאלפיים שנה, במשך שנות הגלות רעות רבות וצרות שבעה נפשינו מהנאחזים באותה קליפה טמאה הלזו, רבבות בני ישראל נרצחו על קדושת שמו יתברך בארבע מיתות סקילה שריפה הרג וחנק וכו', **"במשך פונם ביטערן גלות, די אלע יארן וואס די פאלשע אמונה גייט אן, אזויפיל אידישע נפשות האט דאס שוין געקאסט, מיליאנען אידן האבן זיך מוסר נפש געווען מיט שמע**

ישראל אויף די ליפן, מיטן ארץ און מה למען קדושת שמו יתברך". בתקופת הראשונים נהרגו רוב בעלי התוס' על קדושת שמו יתברך, וכן אחר כך בגזירת גירוש ספרד, וגזירות ת"ח ות"ט, עד דורינו אלה אשר אבותינו סבלו צרות צרורות ומשונות בימי הרס עולם בחורבן האחרון, ועשו כל זה בתחבולה מראש, וכמו ששמעתי מפ"ק כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה תחת אחד השיחים, שבאחת מהמדינות היה המושל אדוק באותה אמונה טפילה, ובעת שגברו הצרות פנו העסקנים היהודים אליו והתנפלו לפניו לרחם עליהם, ולא ישפכו דם נקי **"אומשולדיג אידיש בלוט"**, ענה המושל ואמר - באמת קשה להעלות על השפתים דבריו - שלא שייך מושג כזה בכלל של דם ישראל נקיים, **"עס עקזיסטירט נישט אזא מין זאך וואו אומזיסט אידיש בלוט"**, עפ"ל, ועל יסוד זה נהרגו אלפים ורבבות ישראל על קדושת שמו יתברך.

והנה מצינו (סנהדרין עב.) שבן סורר ומורה נהרג על שם סופו, מפני שעתיד לכלות ממונו ומלסטם את הבריות, והקשו המפרשים מהא דאיתא במדרש (ב"ר פנ"ג סי"ד) גבי ישמעאל, שאמר הקב"ה איני דן את האדם אלא בשעתו, ועכשיו צדיק הוא, ותירץ הגאלאנטי בספר קול בוכים (איכה ג לד) דשאני בן סורר ומורה דשורשו רע, כדאיתא במדרש (תנחומא תצא סי"ו) כל מאן דנסיב יפת תאר נפיק מיניהו בן סורר ומורה. ומשום הכי נידון על שם סופו, מה שאין כן ישמעאל שלא היה שורשו רע לא נידון אלא בשעתו, עכ"ד.

והנה הקב"ה צופה כל נולדות וקורא הדורות מראש, ראה וידע כבר בעת לידתו של אותו רשע קליפת הטומאה שיוצמח ממנו, כל גזירות רעות של השמדיות והריגות נפשות קדושים וטהורים במשך הדורות על ידי קליפה טמאה הלזו, ובכן מאחר שאותו רשע נולד בפסול כידוע, על כן נידון על שם סופו כל מה שעתיד להסית להדיח ולהרשיע, ונצטרפו לו אז בעת לידתו מה שעתיד להעשות על ידו ומבאי כחו, ההסתות ושנאה גלויה שגרמו הריגות והשמדיות נפשות נקיות צדיקים קדושים וטהורים, כל אלו נצטרפו לחובתו באותה שעה כשנולד. והנה אמרו חז"ל (ראש השנה יח:) קשה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלקינו, ובחורבן בית המקדש מצינו (ישעיה כב יב) ויקרא ה"א צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד. ובכן יש לומר כי גם בליל זה שנולד אותו רשע ונצטרפו לו אז כל הרשעות בהשמדת נפשות ישראל, ויקרא ה' בליל זה לבכי ולמספד על סילוקן של צדיקים, והנה קי"ל אבל אסור בתלמוד תורה, ואם כן בליל זה כשנולד אותו רשע ויקרא ה' לבכי ולמספד, לא קבעו בית המדרש בישיבה של מעלה כיון שהיו מתנהגים בו באבילות, ולזכר זה הוקבע בכל הדורות מנהג ישראל שלא לעסוק בתורה בליל זה על שנתבטל בית המדרש בישיבה של מעלה.

ובלכתינו בדרך זה יש לפרש מה שנאמר בלידת יעקב ועשו (בראשית כה כב) ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה', ופירש"י כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת. ונתקשו המפרשים בזה, דבשלמא מה שהיה עשו מפרכס לצאת, היינו מחמת שהיה משתוקק לעבוד עבודה זרה וזה לא היה יכול לעשות במעי אמו, אבל יעקב אבינו למה היה מפרכס לצאת לבתי מדרשות, הלא מבואר בגמרא (נדה ל:) תינוק במעי אמו מלמדין אותו כל התורה כולה, ולמה היה צריך לצאת לחוץ לפתחי תורה.

אמנם י"ל דהנה גם בעת לידתו של עשו הרשע היה ראוי להיות אסור בלימוד התורה כמו בליל ניטל, ולקבוע אבילות על מה שעתידין בני עשו לפגוע ביעקב ובזרעו אחריו עד סוף כל הדורות במלחמה כבידה בהריגות ושחיטות ה"י כאשר עשו במשך הזמן עד היום הזה. והנה כתב המזרחי (פ' וירא) ליישב הקושיא למה לא נידון ישמעאל על שם סופו, כי מה שבן סורר ומורה נהרג על שם סופו, היינו דוקא מפני שכבר התחיל בדרכים המביאים למעשים הרעים שבסופו, אבל ישמעאל עדיין לא עשה כלום, עכ"ד. ולפי זה יש לומר כי בעת שהיה עשו מפרכס לצאת לפתחי עבודה זרה והתחיל בעבירה, דן אותו הקב"ה על שם סופו לצרף לו לחובה את כל רשעותיו ורשעת בניו ובני בניו אחריו, ועל כן בשמי מעל התנהגו באבילות על סילוקן של צדיקים קדושי ישראל שעתידין ליהרג על קדושת השם על ידי עשו ובניו עד סוף כל הדורות, ולכן הגם שבתחילה למד המלאך תורה עם יעקב אבינו, אבל עתה כשעשו היה רץ ומפרכס לצאת והתחיל בעבירה, לא היה יכול המלאך ללמוד עוד עם יעקב אבינו, שהשתתף באבילות שהיתה בשמים והיה אסור בלימוד התורה כדין אבל, **"ס'איז געווען א ניטל נאכט, דער מלאך האט געהאלטן ניטל, ער האט נישט געוואלט לערנען וויל עשו הרשע ווערט געבוירן, ווען עשו ווערט געבוירן איז ניטל אויף דער וועלט"**, ועל כן לא למד תורה עם יעקב, אבל יעקב אבינו היה מפרכס לצאת לפתחי תורה, שבעולם הזה אינם יודעים את העתיד ולא התנהגו באבילות, על כן היה יעקב רוצה לצאת כדי ללמוד תורה בבית המדרש. וביותר מזה י"ל שהמלאך שלא למד תורה סבר כתירוץ המזרחי שבאם התחיל בעבירה ראוי לדון אותו על שם סופו, ועל כן היה

מתנהג באבילות על שם העתיד ולא למד תורה, אבל יעקב אבינו היה סובר כתירוץ הגאלאנטי דדוקא אם נולד בפסול ראוי לדון אותו על שם סופו, וכיון שעשו לא נולד בפסול לא היה ראוי לדונו על שם סופו ולהתנהג באבילות בעת לידתו, ועל כן היה מפרכס לצאת לפתחי תורה.

ובדרך זה יתבאר גם מה שאמר אחר כך, ותאמר רבקה אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה', וביאר באגרא דכלה (פ' תולדות) דהיינו שהלכה לדרוש כמו שדרש רבי עקיבא (פסחים כב.) את ה' אלהיך תירא (דברים ו יג) לרבות תלמידי חכמים, עכ"ד. ולכאורה צריך ביאור למה דוקא בעת ההוא הלכה לדרוש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים. אכן י"ל על פי מה שכתב א"ז זללה"ה בעצי חיים (פ' עקב) בביאור הענין דשמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש, עד שבא רבי עקיבא ודרש לרבות תלמידי חכמים. ויש להבין הכי שמעון העמסוני שדרש כל האתין שבתורה לא היה יכול לדרוש גם את זה והוא פלא, ועל כרחך לומר דנחלקו באיזה ענין, ויש להבין במה נחלקו. ונ"ל דדוקא רבי עקיבא לפי מדריגתו דרש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, על פי דברי האריז"ל (ליקוטי הש"ס ברכות סא:) על הגמרא אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד, כי עשרה הרוגי מלכות היו כפרה בשביל עשרת השבטים שמכרוהו ליוסף, ורבי עקיבא נהרג כדי לכפר על השכינה אשר שיתפו עמהם אחי יוסף כאשר עשו החרם ביניהם (תנחומא וישב ס"ב), וזהו אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באח"ד, היינו בשביל אחד יחיד ומיוחד שהוא השכינה יחידו של עולם, עכדה"ק. ולכן שמעון העמסוני לא היה רוצה לדרוש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, כי מי ראוי לרבות לירא עם הקב"ה, כי לא איש אל ואל מי תדמיוני ואשוה, ועל כן פירש, עד שבא רבי עקיבא שהוא נהרג למען שמו יתברך בשביל השכינה, והרי מזה שגם אדם יכול להעלות במעלות עליון עד שיהא נחשב כביכול תמורת שם ה', ושפיר יכול לדרוש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, עכ"ד.

ומעתה יש לומר כי מתחילה גם רבקה אמינו לא דרשה את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, שהיתה יראה לדמות שום יצור אנושי אל יוצרו ית"ש, אך עתה כאשר ראתה רבקה שיעקב מפרכס לצאת לפתחי תורה, והיינו מחמת שיש אבילות בשמים על מה שעתידין ישראל ליהרג על קדושת שמו יתברך, הבחינה אז רבקה את מעלת ההרוגים על קדושת השם קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים, שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן (בבא בתרא י:), וראתה אז גם מעלת רבי עקיבא (ברכות סא:) שאמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה וכו' מתי יבא לידי ואקיימנה, וכל ימיו השתוקק ליהרג על קדושת שמו יתברך, והרי אם בשר ודם יכול להגיע למדה ומדריגה גבוה כזו, שפיר יכול לדרוש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, ועל כן ותלך לדרוש את ה"א תירא לרבות תלמידי חכמים.

ובעמדינו בלילה הזה שכלל ישראל מצטרפים לפמליא של מעלה להתאבל על הריגת קדושי ישראל על ידי קליפה הטמאה, הזמן להזכיר ולהתפלל לפני ה', את אלה מזבחות זכור ואלה עקדות תראה (תפלה אחר הוידוי בסליחות לערב ראש השנה), נשמות כל הקדושים וטהורים, **"השי"ת ווייסט דאך אלעס, השי"ת געדענקט זיי אלע"**, אבינו מלכינו נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך, אבינו מלכינו עשה למען הרוגים על שם קדשיך, טבוחים על יחודך.

ובזמן הזה עלינו לקבל אמונה שלימה בה', ולזכור תמיד כי ה' אחד ושמו אחד, בכל עת ובכל זמן **"אין גוטע זמנים און אין נישט גוטע זמנים"**, כל אחד מישראל צריך להיות מוכן למסירות נפש על קדושת שמו יתברך בלב שלם. ואנו נותנים שבח והודאה לה' ברוך אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, ועשה אותנו עם הנבחר.

אחר החורבן במלחמת העולמית התגורר כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה בעיר סיגוט, ונתאספו האנשים עם אנשי הממשלה להספיד את הנרצחים, וגם כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה הוצרך להיות שם להיותו רב דמתא וגם כיבדוהו לדבר, ומקודם נשאו דבריהם איזה אנשים ודיברו מגודל האסון מה שאירע, וכשנשא כ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה מדברותיו, ענה ואמר **"סׄ'איז נאך אלץ בעסער צו זיין פון די נרצחים, ווי פון די רוצחים"**, עכדה"ק. **"אונז זעמיר פין די נרצחים"**, ועתיד הקב"ה לרחם עלינו ויוציאנו מגלות החל הזה, ואז ישלם להם כגמולם כאשר עוללו לנו ודם עבדיו יקום, **"השי"ת וועט זיך מרחם זיין אויף כלל ישראל, און השי"ת וועט נקמה נעמען פון די גאנצע כת [הנוצרים ימ"ש], פון די אלע, ער וועט קיינעם נישט אויסלאזן, יעדער וועט באקומען זיינס, במילואו, אלעס, השי"ת וועט זיך מרחם זיין"**.

והשי"ת יעזור שנזכה ליום הזה שיקויים הבטחתו ית"ש (דברים לב מג) הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו, ויעמוד לנו זכות כל הצדיקים שנהרגו על קדושת שמו יתברך, ונזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

קהל עצי חיים
סיגוט
מאנסי

ברכת מזל טוב

מעומק הלב ובכל רגשי נפשינו, נגיש מעומק הלב מיטב ברכותינו, הנשלחה מול מעלת האי גברא רבא ויקירא, המו"מ בתורה וביראה, עוסק בלב ונפש למען קהילתנו בתדירא, בונה ומקים עולמות של תורה, הוא הגבר אשר לשמו כולם יודה, איש חי ורב פעלים ואיש על העדה, עומד לימין קהילינו לשם ולתפארה, עדין הנפש ופאר המעלות ומדות ישרה, מי ימלל תוקף שבחו הנודע בשערה, לבו הטוב ער לכל דבר שבקדושה, מקדיש מיטב כוחו וכשרונותיו הברוכים, לטובת הכלל והפרט בכל עתים ועונים, מאי"ר בפעולותיו הנכונים, מה טוב ומה נעים בעת שמחתו בברכת מזל טוב לברכו ולאחלו,

ה"ה ידידינו הרבני הנגיד והנכבד שמו מפארים,

מוה"ה
מנחם ליבערמאן הי"ו

פטרון ונדבן המקוה החדש "באר מנחם"

לרגל השמחה הגדולה

באריסת בנו
החתן כמר **משה עמרם** נ"ו
למזל טוב
עב"ג בת ר' **יוסף שמואל**
ראזענפעלד הי"ו אב"י בעיר ק"י

מעמקי דליבאי ברכותינו אמורות, שכה יתן ה' תמיד בתדירות, לאורך ימים ושנים טובים זרעו יהיו כעץ שתול על פלגי מים, הקב"ה ישלם לו משכורתו בכפליים, בהדר בכבוד ועוז לנוח ולשמוח ולהתענג בתענוגים, עוד רבות בשנים דשנים ורעננים, בברכות שמים מעל טוב וחסד תמיד ירדפוכם, שמחה, תענוג ונחת לאורך כל ימי חייכם, מכל דבר רע להמלט ויתן ה' ויחזור ויתן השפעות מרובות ממעונים, עשרת מונים, תורה וגדולה יאגידו על שולחנו בני חיי ומזוני רויחי אצל כל יוצ"ח, וישמע בביתו קול ששון וקול שמחה בסימן טוב ובמזל טוב

הלא כה דברי המברכים בברכה כנה

הנהלת הקהלה

